

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DANSKE KØBSTÆDERS HISTORIE OG DERES ERHVERVSLIV
REDIGERET AF O. HOUGAARD OG A. WEDDERKOP HEDEGAARD

KØBSTÆDERNE I FYNS STIFT

I. DEL

ODENSE

UNDER MEDVIRKNING AF
OVERLÆRER KARL SCHMIDT, ODENSE

UDGIVET AF
DANSK HANDEL & INDUSTRI FORLAG
ODENSE

ANDELSBOGTRYKKERIET I ODENSE
1918

ODENSE

I HAR HER I LANDET adskillige Lokalteter, saasom Onsbjerg, Onse, Onsild, Onsved o. fl., hvis Navne alle er knyttede til selve Asodin, Asernes øverste Guddom, men ingen af dem har hverken haft eller bevaret en saadan Anseelse som Odense, — Othensve, som den oprindelig kaldtes, hvilket vil sige det Sted, hvor Odins Helligdom stod. Hvor dette Sted var, om paa Nonnebakken eller paa en Ø i Næsbyhoved Sø, som det er fortalt, det ved man ikke noget om, men at der er dannet Bopladser omkring Helligdommen, hvor Folk kom sammen, at der med andre Ord allerede tidligt er vokset en By op omkring den, det er vel saa meget mere rimeligt, som Beliggenheden jo gav en god Adgang ind i Landet ad Aaen, udad igennem Fjorden, samtidig med at den ikke helt korte Afstand fra Havet var en Sikkerhed imod fjendtlige Overfald. Om denne Bys Historie i Oldtiden ved man intet. Første Gang den nævnes er i et Diplom fra 987, hvori Kejser Otto III tilsiger det Bispedømme, som den tyske Mission havde oprettet eller havde i Sinde at oprette her, sin Beskyttelse.

Odense er saaledes en meget gammel By, og allerede denne dens Ælde gav den en stor Del af dens Anseelse i Middelalderen; men mest bidrog dog hertil, at den blev det Sted, hvor den første danske Martyr og Helgen blev skrinlagt.

Som nidkær Hævder af Kirkens Rettigheder forlangte nemlig Kong Knud IV, at ¹/₁₀ af alt Erhverv skulde gives til Kirken, men herimod rejste det frihedsvante Folk sig. Oprøret begyndte i Jylland, hvor Kongen opholdt sig, og hvorfra han maatte flygte til Odense; men Oprørerne forfulgte ham over Beltet og helt hertil, og da han den 10. Juli 1086 fra sin Kongsgaard søgte Ly i den af ham selv til Ære for den engelske Helgen St. Alban opbyggede Trækirke, stormede Oprørerne ind i denne og slog ham ihjel, medens han knælede i Bøn foran Alteret; han led saaledes Martyr døden for sin Trosiver. Sammen med ham faldt hans Broder Benedikt og 17 af hans Hirdmænd; baade Kongen og Prinsen blev begravede i Albani Kirke.

Men allerede 5 Aar forinden havde Kong Knud ved Siden af Albani Kirke, som laa omtrent der, hvor Læseforeningen nu ligger, og til hvilken han i 1075 fra England havde overført St. Albans Relikvier, begyndt Opførelsen af en Stenkirke, en ny Albanikirke, til at træde i Stedet for den gamle for at afgive et værdigere, et mere anseligt Hvilested for St. Albans Levninger end Trækirken. Til denne nye Kirke blev da i 1095, efter at den fjendtlige Stemning imod Knud Martyr havde fortaget sig, hans Lig overført og nedlagt

i en Stenkiste i Kirkens Krypt. Her laa det saa, indtil Kirkens Kor omsider var blevet færdigt; da blev det taget op af Krypten og med al den Pomp og Pragt, hvor over Tiden raadede, den 19. April 1101 kanoniseret i Overværelse af Kong Erik, Kong Knud Martyrs Broder, og en stor Mængde gejstlige og Lægmænd og højtidelig nedlagt i et Skrin, og dette Helgenskrin blev derefter hensat paa Kirkens Højalter; Kirken selv kaldtes fra nu af St. Knuds Kirke. Det fortælles, at Kong Erik samtidig befalede, at hans Broder Benedikts Lig skulde opgraves og lægges i en ny Kiste. Straks efter begyndte der at ske Jertegn og Helbredelser ved den nye Helgens Kiste, og talrige blev de Valfarter, der fandt Sted til den. Rige Gaver strømmede ind til Kirken, og rige Indtægter til Byen, og man forstod senere overmaade vel at gøre sig en Indtægtskilde af Helgenskrinet. Saaledes fremgaar det af et Regnskab fra 1504,

St. Knuds Kirke.

at Kong Hans' Dronning, Christine, paa St. Knuds Dag den 10. Juli lod betale 1 Mark for de Vokslys, „der kom til den Procession, der var i Odense med St. Knuds Skrin.“ Man lod altsaa Skrinet føre i Procession — om i eller uden for Kirken er uvist — paa St. Knuds Dag, der endnu trækker mange Folk til Byen til det store St. Knuds Marked, og paa hvilken det er en fast Regel for mange Landoere at besøge St. Knuds Kirke og bestige dens Taarn.

Knud den Helliges Kanonisation gav iøvrigt Anledning til Oprettelse af St. Knuds-Gildet, der ligesom de mange andre i Landets øvrige Købstæder oprettede Gilder eller Brøderskaber, hvis Medlemmer, Gildebrødrene, forpligtede sig til fælles Forsvar og Støtte, bidrog saa mægtigt til Købstædernes Udvikling her i Landet i Middelalderen. Endelig kom med St. Knuds Kirke St. Knuds Kloster fra Aar 1100 i Forbindelse; det laa umiddelbart op til Kirken og var et Benediktinerkloster; Kirken var Klosterkirke. Resterne af dette Kloster (nuværende Klingenberg 16) har afgivet Grundlag for den Restauration, der i de sidste Par Aar har fundet Sted.

St. Knuds Kirke brændte, da Venderne lagde den største Del af Byen i Aske i Midten af det 12. Aarhundrede. 1247 afbrændte Abel Byen, og den genopbyggede St. Knuds Kirke fortæredes da atter af Ilden. Den Kirke, som staar her nu, er saaledes ikke den oprindelige, om end den ligger paa sammes Grund. Den nuværende Kirkes Opbyggelse blev begyndt ret snart efter, at den forrige var brændt af, men Tidernes Vanskeligheder medførte gentagne Gange Standsninger i Arbejdet, indtil Dominikanermunken Gisico blev Biskop (1286—1304). Han tog da straks fat paa Genrejsningen, men naaede ikke at faa sit Værk fuldendt, thi endnu saa sent som ved Midten af det 14. Aarhundrede blev der arbejdet paa Kirken. Alligevel er det med fuldkommen Rette, at den mærkelige Indskrift paa Sideskibenes Mure knytter Kirkens Genopførelse til hans Navn og beretter, at det ikke var en *suggestio deses*, et ørkesløst Paafund, der fik ham til at tage fat, men at Aanden drev ham, *spiritus allexit*.

Hovedinteressen ved denne Kirke knytter sig til de to Helgenskrin, der staar i dens Krypt. Det ene af dem er utvivlsomt St. Knuds; hvis Levninger det andet indeholder, er derimod uvist, nogle mener Benedikts, hvad dog er meget lidt sandsynligt, eftersom han aldrig blev kanoniseret, andre at det er St. Albans. Iøvrigt er Krypten nu Gravsted for Kong Hans og Dronning Christine samt deres Sønner Prins Frants og Kong Christian II tillige med hans Dronning, Elisabeth, og deres Søn Hans; de hviler i Blykister under Gulvet.

Derhos har Kirken en overmaade stor Seværdighed i den ganske ualmindelig interessante og kostbare Altertavle, der efter Bestilling af Dronning Christine blev forfærdiget af den berømte Billedskærer Claus Berg, som havde sit Værksted paa Overgade i nuværende Nr. 28. Tavlen blev i 1521 af Dronningen skænket til den i 1805 nedlagte og i 1817 nedbrudte Graabrødrekirke; fra denne flyttedes den til Vor Frue Kirke, hvorfra den igen i 1885 stilledes over i St. Knuds Kirke. Den er et Billedskærerarbejde af højeste Rang, som ialt omfatter 300 Figurer, hvoraf paa Fodstykket 7 Personer af den kongelige Familie; Resten gengiver Christi Lidelseshistorie og forherligende Fremstillinger af Jomfru Maria.

Den nedbrudte Graabrødrekirke stod paa den Grund, hvorpaa det i 1872 opførte Graabrøde Kloster nu staar, en Stiftelse, der afgiver Plads til 24 enligstillede Kvinder af den dannede Middelstand, der foruden fri Bolig, Lægehjælp og Medicin faar 4 Kr. ugentlig, 17½ Kr. aarlig til Lys og Vask samt 1½ Favne Brænde eller andet Brændsel. Dette Kloster staar under samme Bestyrelse som det dermed sammenbyggede Graabrøde Hospital, der indbefatter 73 Pladser, hvoraf de 20 for Mænd, Resten for Kvinder; foruden fri Bolig, Varme, Lys og Vask, Brændsel til Madlavning, Sygepleje og Lægehjælp faar hver 3½ Kr. om Ugen. Hospitalet, der har sin egen Kirke, er indrettet i det tidligere Franciskaner- eller Graabrødre Kloster, hvis Klosterkirke Graabrødrekirke var; dette Kloster skænkedes i 1539 Byen af Kong Christian III til Hospital og Sygehus.

Foruden St. Knuds Kirke og Graabrødrekirke samt Albani Kirke, der i 1542 blev skænket Borgerne og med Undtagelse af Koret, som blev nedbrudt, blev indrettet til Lejeboliger, medens Kirkegaarden udlagdes til Torv,

og endvidere den ligeledes i 1542 paa Grund af Brøstfældighed nedbrudte St. Peders Kirke, som var Sortebrødrenes Klosterkirke, havde Byen kun de to Kirker Vor Frue Kirke og St. Hans Kirke; den sidste, som var Johanniterklosterets Kirke, blev i Aarene 1719—21 af Frederik IV ombygget og indrettet til det Slot, som staar her endnu. En anden Levning deraf, Refektoriet, er nu St. Hans Præstegaard. St. Hans Kirke rummer en her i Landet, saa vidt vides, enestaaende Mærkelighed, nemlig den Friluftsprædikestol, som findes i Stræbepillen paa det sydlige Sideskibs Vesthjørne; staaende inde i denne Pille kunde Præsten i tilstrækkelig sikker Afstand for Smitte prædike ud til de paa Kirkegaarden samlede spedalske.

Indtil vor Tid havde Byen da ingen andre Sognekirker end St. Knud, Vor Frue og St. Hans. Men efterhaanden, som Befolkningen tiltog, gjorde Trangen

Odense Slot.

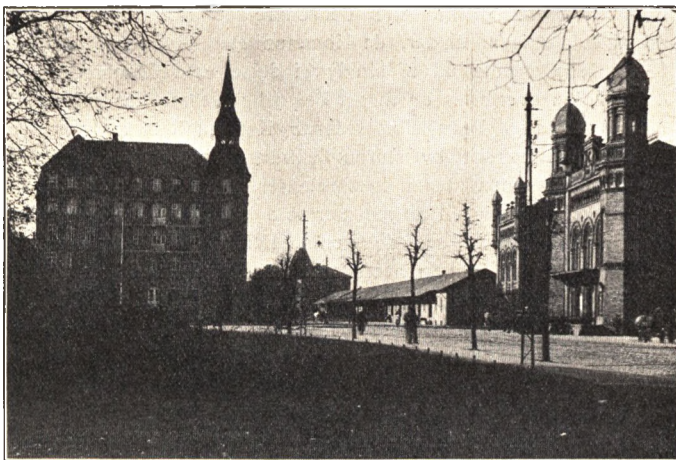
til en ny Kirke sig bestandig mere gældende og medførte endelig, at Ansgar Kirke blev indviet den 30. November 1902; det fra St. Knuds Sogn udskilte Ansgar Sogn talte da ca. 8000 Mennesker.

Den sidste katolske Bisperesidens her i Byen blev i 1504 bygget af Jens Andersen Beldenak paa den Grund, som ligger imellem Aaen, Albanigade og Albanitorvs Østside, Adelgade og Paaskestræde. Alt dette blev efter Reformationen afhændet til Claus Brockenhuus og gik fra 1630 over i Familien Brahes Eje. 1716 skænkede Karen Brahe til Østrupgaard det til Odense adelige Jomfrukloster og bestemte tillige, at det Bibliothek, hun havde arvet efter sin Fæster Anne Gjøe, skulde overgaa dertil. Karen Brahes Bibliothek, som indeholder en stor Mængde Sjældenheder, ogsaa Manuskripter, ialt ca. 3000 Bind, opbevares nu i Landsarkivet (taget i Brug 1893). Fra Klostrets Grund er senere bortsolgt forskellige Arealer, og navnlig blev i 1869 et stort Stykke af Grunden ud imod Torvet og Adelgade bortsolgt ved offentlig Auktion. Da Hammerslaget var faldet, og der blev spurgt, hvem

Køberen var, lød det til almindelig Forbavselse, at det var Biskoppen af Osna-brück, med andre Ord, Katholikerne havde efter mere end 300 Aars Forløb paany sikret sig en Del af den Grund, som forhen havde tilhørt den katholske Bispestol.

Allerede i 1867 havde iøvrigt Katholikerne faaet en Menighed her, 12 voksne og 7 Børn, med Kapel paa Vestergade; næste Aar flyttede de til Nørregade, hvor de forblev, indtil der paa den fra Frøkenklosteret erhvervede Grund blev rejst en egen katholsk Kirke, St. Mariæ Kirke, der indviedes i 1870. I Aarene 1906—08 blev endelig den nuværende store og smukke St. Albani Kirke rejst og indviet i Oktober 1908. Menigheden tæller nu ca. 800 Medlemmer.

Hvor der er Præster, er der ogsaa Skoler. Gejstlighed og Lærdom har altid paa det nøjeste været knyttede til hverandre. Her i Byen var i Middel-

Den gamle Banegaard. Til venstre det nye Missionshotel.

alderen ikke mindre end 3 Skoler, alle selvfølgelig Latinskoler og alle knyttede til de 3 Hovedkirker; de underholdtes saaledes *ex cathedra episcopi*, fra Bispesædet. Den ældste af dem, Vor Frue Skole, var fra 1308 i den da opførte Bygning ved Frue Kirke, som nu er Ligkapel, og som uden Tvivl er den ældste Bygning her i Byen, der er bevaret i sin oprindelige Stil. Noget senere flyttede St. Knuds Skole, som allerede fra 1277 havde været til Huse i en Privatbolig, hen til en Bygning, som laa paa Klingenberg, et Stykke fra St. Knuds Kirkes vestre Gavl. Navnet Pogestræde minder endnu herom. St. Hans Skole endelig holdtes i Johanniterklostret. Det var Pligt for Disciplene i alle tre Skoler at afgive Sangkor til Kirkerne, og de erholdt derfor baade Føde og Penge til Klæder og Sko. Ved Kirkeordonnansen, som udstedtes af Kongen her paa Herredagen 1539 for at faa en Ordning paa Kirkeforholdene efter Reformationen, og som bragtes til Udførelse af den første evangeliske Biskop, Jørgen Jensen Sadolin, bestemtes det imidlertid, at alle Latinskoler i hver By skulde slaas sammen til een, og dette medførte

da, at de to andre Latinskoler her i Byen gik op i St Knuds Skole, hvis Bygning derfor i 1596 fik en betydelig Udvidelse, navnlig Forlængelse. Disciplene, ialt 30, vedblev at nyde gratis Bospisning, der ogsaa tillagdes deres 6 Lærere, og denne Fællesspisning afgaves fra 1572 under Navn Kommunitet af det til Graabrødre Hospital overgaaede Graabrødre Kloster.

Den nye Skole, der til Minde om sin Oprindelse blev kaldt Kathedralskolen, blev hurtig meget rigt doteret dels fra private, dels fra Kongen, der af de store Indkomster, der tilflød ham fra de fordums katolske Biskoppers fyrstelige Indtægter, Bispetienderne, med rund Haand afgav 43 Kongetiender, som de nu kaldtes, til Kathedralskolen og Kommunitetet. Af disse nu afløste Kongetiender nød begge Institutioner i de kommende Tider stadig godt i voksende Omfang, eftersom Afgrøderne steg, og dermed fulgte tillige for Kommunitetets Vedkommende, at dets Indtægter voksede op til langt mere, end den oprindelige Fællesspisning eller de senere indførte Kostpenge beløb sig til. Hermed fulgte igen, at der, da Kommunitetet — Odense Skoles Kommunitet — i 1810 traadte ud af sin Forbindelse med Graabrødre Hospital, til Kathedralskolen overførtes en meget betydelig Formue, for hvilken der dog stadig aflægges særligt Regnskab. Odense Kommunitets aarlige Overskud indsendes nu til Universitetskvæsturen til Indtægt for den almindelige Skolefond, fra hvilken Kathedralskolen igen rekvirerer, hvad den har fornødent til sin aarlige Drift; følgende vil oplyse nærmere herom. I de 10 Regnskabsaar 1908--18 har Kommunitetet saaledes gennemsnitlig aarlig indsendt 56.510 Kr., Skolen samtidig af sit Indtægtsoverskud i Februar Maaned, naar Tienderne indgaar, 2.370 Kr., ialt aarligt 58.880 Kr., men til Gengæld har Skolen aarlig krævet 56.420 Kr.s Tilskud, saaledes at med andre Ord Odense Kathedralskole ved det til den knyttede Kommunitets Hjælp ikke alene i et og alt har kunnet betale sin egen Drift i de nævnte 10 Aar, men endog, trods de senere Aars umaadelig høje Priser navnlig paa Brændsel, aarlig kunnet afgive 2.460 Kr. til mindre rigt doterede Skoler.

I Skolebygningen ved St. Knuds Kirke forblev Skolen lige indtil 1847; i 250 Aar lød saaledes Time for Time Kirkens dybe Klokkeklang ind i Klasserne og mindede Disciplene om Skolens Oprindelse fra Kirken. Men da kunde den gamle Bygning ikke længere rumme det voksende Discipelantal, og der blev derfor bygget en ny i Lille Graabrødrestræde, den smukke og stilfulde Bygning, der nu benyttes som Posthus i Stedet for det efterhaanden ganske utilstrækkelige og utidssvarende Posthus, som laa paa et Stykke af Slotshavens Grund, skraas over for Banegaarden. Paa den ny Skole, hvis Forbindelse med den Kirke, den skyldte sin Oprindelse, saaledes blev brudt, blev der sat Indskriften *Litteris et humanitati*, c: for Videnskab og Aandsdannelse. Den 27. November 1846 drog man fra den gamle Skolebygning paa Klingenberg derhen i en Procession, i Spidsen for hvilken Skolens mindste Discipel gik. Dog heller ikke denne nye Skole kunde i Længden afgive Plads nok og erstattedes derfor allerede fra Skoleaaret 1894 med den langt større Bygning i Jernbanegade, hvori den nu har til Huse. Endnu længere rykkede den altsaa bort fra Kirken og mærkeligt nok, dens latinske Motto blev ikke samtidig fjernet fra Bygningen, men sad der længe efter, at den var bleven Posthus og maatte vel saa oversættes ved „For Breve og Aviser“. Heller

ikke blev det anbragt paa den nye Skolebygning, men fik Plads over Porten fra Jernbanegade til Skolegaarden; Humaniteten, hed det sig, var sat paa Porten.

Christian IV.s fra hans Fader arvede Interesse for Skolevæsenet gav sig i 1618 Udslag i en Forordning, han da udstedte, og i Henhold til hvilken der skulde oprettes Gymnasier ved Siden af Latinskolerne som Overgangsanstalter fra dem til Universitetet. Saa ivrig var man her efter at bringe denne Forordnings Bestemmelser ud i Livet, at Odense Gymnasium blev stiftet 1621, medens de andre, som oprettedes, først stiftedes 1636; det fik sine Lokaler i den Bygning, der er sammenbygget med St. Knuds Kirkes sydlige Sidefløj, og hvori Stiftsbibliotheket nu findes. Det havde 4 Professorer, som holdt Forelæsninger over Theologi, Græsk, Latin, Filosofi og Mathematik, og det bestod, om end under stadig Tilbagegang, lige til 1802. Blandt dets Professorer var der mange lærde Mænd, som udgav Skrifter af baade filosofisk og videnskabeligt Indhold; flere af disse er trykte her i Byen.

I 1682 fik Thomas Kingo, som var bleven Biskop her i Odense i 1677, Privilegium paa at oprette et Bogtrykkeri her „for sine og andres Skrifter“. Dette Trykkeri udfoldede navnlig i Aarene fra 1686 indtil hans Død i 1703 en betydelig Virksomhed; hvad der derefter blev af det, vides ikke, man ved kun, at den sidste Bog blev trykt der i 1704, og at der fra den Tid til 1731 ikke er blevet trykt nogen Bog her i Odense. Men i dette Aar oprettede en københavnsk Bogtrykker, Johan Christopher Brandt, et Bogtrykkeri i en Ejendom uden for Pjentedam, og efter at der derfra i det følgende Par Aar var udsendt en Mængde Viser og Flyveblade, begyndte han i 1735 at udgive en Avis, *Ugentlige Provincial-Notifications Lister*, der i hvert Fald endnu udkom i 1741. Det er Danmarks ældste Provinsavis, der trykt paa to Oktavblade udkom en Gang hver Uge. Efter J. Chr. Brandts Død udgav hans Efterfølger, Peter Vilhelm Brandt, en ny Avis, *Dend Moralske Land-Løber, Som tillige medbringer Nye Tidender for Fyhn og Langeland*. Hvor længe den udgik er ukendt; derimod ved man, at P. V. Brandts Enke Aaret efter hans Død solgte hans Trykkeri, der ikke havde været i Gang i flere Aar, til Boghandleren Christian Henrik Iversen, som havde forestaaet en Boghandel i Lübeck, og som i 1775 kom hertil fra København og fra 1780 begyndte Udgivelsen af *Fyens Stifts Journal og Efterretninger fra begge Belterne*, der efter en Del Navneskifter endte med at hedde *Fyens Avis*.

Men allerede da havde der i flere Aar været en anden Avis her. Den 8. Februar 1771 havde nemlig den i Hjallesø fødte Degnesøn Christian Gormsen Bjerling, som fra 1764 havde været Fuldmægtig og Bogholder ved Adressekontoret i København, faaet Privilegium paa at oprette et Adressekontor og et Bogtrykkeri her i Byen til „Brug og Bekvemmelighed for dem i Fyens Stift, som sig deraf vilde betjene.“ Fra dette Bogtrykkeri, som laa paa Flakhaven, udgik da den 3. Januar 1772 det første Nummer af *Kongelig privilegeret Odense Adresse-Contoires Efterretninger*, der endnu udgaar som *Fyens Stiftstidende*. Baade Trykkeriet, Kontoret og Avisen fortsattes efter Bjerings Død 1776 af hans Enke, som afhændede det i 1779. Efter flere Ejerskifter og efter at være flyttet fra Flakhaven til Vestergade, hvor det fra 1797 dreves i Ejendommen Mageløs, nuværende Hotel St. Knud, blev Trykkeriet tillige med Adressekontoret og Avisen i 1796 købt af Cand. theol.

Søren Hempel, som fra 1. Januar 1797 associerede sig med den franske Emigrant Joseph Benedict Lindenfels, og under Firmaet S. Hempel & Comp. sammen med ham drev hele Virksomheden i Løbet af næste Aar. Derefter traadte Lindenfels ud af Forretningen, og Hempel fortsatte den saa for egen Regning i den Ejendom, han i 1798 købte paa Vestergade, og i hvilket Fyens Stiftsbogtrykkeri siden da har været.

To Aviser havde man altsaa fra 1780 her i Odense, Hempels og Iversens, som de almindelig kaldtes, og til største Opbyggelse for deres Holdere, som i de Tider kun havde grumme ringe Lejlighed til offentlige Fornøjelser, kom disse to Konkurrenter meget hurtigt i et Klammeri med hverandre, der efterhaanden antog endda meget alvorlige Dimensioner, navnlig naar den kvikke og vittige Iversen tog sig for at raillere over det uudtømmelige Thema Stiftstidendes Privilegium, som han gav sig Mine af at overse, men dog inderligt misundte Hempel. Yderst varmt gik det da til, og ligefremme Ukvemsord regnede ned fra begge Sider uden dog mærkeligt nok at føre til Sagsanlæg. Det er formodentlig herfor, at N. M. Petersen har ment, „at Fjendskabet, der fra først af var alvorlig ment, blev et Middel til at vække Læselyst og at skaffe deres Blade Afsætning. Siden saa man dem gaa fortrolig sammen og hørte dem overlægge, hvilke Ukvemsord de vilde bruge om hverandre. Publikum bed paa Maddingen.“ Men dette er dog ganske sikkert ikke rigtigt; Striden var virkelig alvorlig ment og førtes i lang Tid endog i særlige Pjecer med Titler som f. Eks. „Pasquillanterne S. Hempel & Comp. i Moralitetens Gabestok.“ Iversens Avis fortsattes efter ham i mange Aar af vekslende Udgivere, efter hvem den fik Navn, saaledes tilsidst *Milos Avis*. Nu udgaar daglig 5 Aviser her i Byen.

Odense var i Middelalderen en af de anseligste Byer her i Landet; næst Lund og Roskilde er det den By, der kan opvise de ældste Mønter. Svend Alfifasøn, Søn af Knud den Store og den engelske Jarledatter Alfifa, slog Mønt her i Begyndelsen af det 11. Aarhundrede, og senere vedblev Odense længe at være Møntsted. I Reglen benyttedes engelske Møntmestre, dog nævnes ogsaa i 1285 en dansk, Henrik Sommer. Fra 1428 ophørte Møntprägningen her; da skænkede Kong Erik af Pommern Møntergaarden til et Alter i Sortebrødreklostret, i Nærheden af hvilket den laa. Det Stræde, som førte ind til den, og som findes endnu, fik derfor Navnet Mønterstræde.

Hypdigt har Kongerne opholdt sig her i Byen og holdt Retterthing; stemmende dermed nævnes der flere Gange en Kongsgaard i Nærheden af Albani Kirke. Et frodigt Borgerliv rørte der sig her, fremmet og støttet væsentligst af Gilderne, af hvilke Knud Konges Gilde, stadfæstet 1101, var det mest ansete. Ingen kunde blive Købmand her i Byen uden at være Medlem deraf; iøvrigt kender man grumme lidt til det, ja, end ikke hvor dets Gildehus har ligget. Af andre Gilder havde man St. Anna Gilde, St. Gjertruds Gilde og flere, hvortil endnu i den senere Middelalder kom flere rent religiøse Gilder, f. Eks. 1435 Vor Frue Gilde eller Elende Lag, 1496 Mariæ Psalters Broderskab.

Ofte har Odense By i Middelalderen været Genstand for fjendtlige Overfald, saaledes baade ved Midten af det 11. og det 12. Aarhundrede. I 1247 afbrændte Abels Tropper den, omtrent 1400 led den under en voldsom Ilde-

brand, der navnlig medtog Kvarteret imellem Torvet og Overgade stærkt. Hvornaar den har faaet Købstadprivilegier, ved man ikke, men dog rimeligvis under Valdemar V, omtrent 1327. I den Tid Fyn var pantsat til de holstenske Grever, for Odenses Vedkommende 1317—1348, nævnes Odense Borgeres Privilegier som første Gang stadfæstede i 1335. Byens første Borgmester, Albert Grote, døde 1352; i 1374 nævnes „Borgmester og Raad og ganske Menighed i Odense“; 1435 havde Byen to Borgmestre, 1441 blev det bestemt, at Kongen skulde beskikke dem.

At den store Gejstlighed maatte sætte et stærkt Præg paa Byen er en Selvfølge; Odense spillede overhovedet en fremtrædende Rolle i gejstlig Henseende. Saaledes holdt Erkebiskopperne gentagne Gange (1206, 1245, 1419) vigtige Kirkekoncilier her med Biskopperne, af hvilke den første her i Odense

Ejler Rønnovs Gaard, Nørregade.

blev indsat af Knud den Store 1019. Ogsaa i Reformationsbevægelsen tog Byen en virksom Del, fra 1523—27 holdt Frederik I saaledes næsten hvert Aar Herredag eller Rigsraadsmøde her, paa hvilke de kirkelige Spørgsmaal forhandlede. Navnlig var Herredagen 1527 i saa Henseende betydningsfuld, idet det paa den bestemtes, at den lutherske Lære skulde være ligeberettiget med den katolske, at de gejstlige maatte gifte sig, og at Biskopperne skulde stadfæstes i deres Embeder af Kongen. Den sidste katolske Biskop her, Knud Gyldenstjerne, kaldte selv den første evangeliske Biskop, Jørgen Jensen Sadolin, til at prædike i St. Knuds Kirke.

En ny voldsom Ildebrand hærgede i 1529 Kvarteret omkring St. Hans Kloster saa stærkt, at Kongen maatte fritage de brandlidte for at bidrage til Byskatten, hvorved denne gik ned til en Tredjedel. Under Grevefejden led Byen ogsaa meget; i 1534 røvede de holstenske og jyske Tropper „ynkelig Byen og ihjelslog mange af dens Borgere,“ og bedre gik det den sikkerlig ikke, da Hertugens Feltherrer i 1535 anden Gang gav Byen til Pris efter Slaget paa Øksnebjerg.

Gentagne Kongebesøg fandt i de følgende Aar Sted her i Byen og gav Anledning til Udfoldelse af stor Pragt og Afholdelse af store Fester. Saaledes navnlig ved den store Hyldingshøjtidelighed, som Frederik II holdt her i 1580. Han tilskrev forinden Magistraten, at da mange udenlandske Herrer kunde ventes hertil, skulde den drage Omsorg for Staldrum til mindst 2000 Heste, hvad dog viste sig at være alt for lidt, eftersom der, da Festen kom, var over 3000 Heste samlede her. Muligt stammer Navnet Staldstræde, udtalt Staalstræde, fra de i den Anledning indrettede Stalde.

Til Festplads var Albani Torv udset, men da det i den Skikkelse, det da havde, var altfor lille til foruden den 80 Fod lange Tribune, som skulde rejses der, at kunne rumme de mange Deltagere og Tilskuere til Hest og til Fods, der kunde ventes, lod Kongen hele Torvets nordre Husrække nedbryde, hvorved det blev omtrent dobbelt saa stort, som det var, og samtidig aabnedes rimeligvis den Adgang til Torvet fra Overgade, som nu kaldes Torvestræde. Tribunen selv blev rejst langs Torvets Østside, og hen imod den nuværende katolske Kirke. Søndag den 1. Maj red Kongen ud af Byen for at modtage sine to Farbrødre, Hertugerne Hans og Adolf. Næste Dag blev Hyldingsakten vedtaget i St. Knuds Kirke, og Tirsdag den 3. Maj endelig holdtes selve Festen. Iført en prægtig sort Fløjls med Guld broderet Dragt og med Kronen paa Hovedet red Kongen paa en arabisk Hest ind paa Torvet og tog Plads paa Tribunen. Noget efter kom Hyldingstoget, som havde ordnet sig uden for Vesterport, over Flakhaven ind paa Torvet, og Hertugerne aflagde Hyldingseden. Dagen efter gjorde Kongen to store Gæstebud. Den hele Fest beskrives som et Vidunder af Pragt. I Juni 1584 fandt en Gentagelse Sted, dog i mindre Maalestok, da nemlig Prins Christian, Chr. IV, hyldedes som Tronfølger. Kongen havde da Adelen til Gæst paa Raadhuset og var selv næste Dag dens Gæst.

Iblandt Byens Borgere indtog paa den Tid Oluf Nielsen Bager, født 1522, den første Plads. Foruden al almindelig Handel drev han Studehandel i saa stort Omfang, at han endog sendte hele Ladninger til Holland; han erhvervede sig derved en meget betydelig Formue, som han satte i Bygninger, Jordegods og Haver. Naar det fortælles om ham, at han byggede de fleste gamle grundmurede Gaarde her i Byen, er dette dog en Overdrivelse, men ganske vist byggede han mange anseelige Gaarde, saaledes 1582 Jordan (Byens første Vinkælder), flere Huse paa Fisketorvet og rimeligvis ogsaa Løveapotheket. Sin Mødrenegaard paa Nørregade ombyggede han 1586 og ligeledes mange andre Gaarde, som han erhvervede sig rundt om i Byen. I stor Anseelse og Yndest stod han hos Kongen, som endog betroede ham Sædelsær til Udlandet, ja, gav ham personlig Ret til at slaa Skillemønt; i hvilken af sine Ejendomme han havde sit Værksted hertil, er ubekendt. Engang boede Kongen endog hos ham, og det skal da være passeret, at han varmede Kaminen op for sin høje Gæst ved at fyre i den med Kanelbark; da Kongen gjorde Indvending herimod, skal Bager have svaret, at han havde Raad til at fyre op med endnu kostbarere Brændsel og derefter kastet kongelige Obligationer paa Ilden. Hertil skal Kongen da have udbrudt: „Ole, Ole, se Dig for, hvad Enden vil blive,“ og kan man tro Sagnet, som fortæller, at han i 1602 døde som en fattig Mand, da har Kongens Ord indeholdt et uheldsvangert Varsel.

Baade 1654 og 1657 var der Rigsdag her i Byen; paa den sidste var det, at den uheldbringende Beslutning blev taget om at paaføre Sverig Krig. Aaret efter fik Odense By selv Følgen at føle deraf paa den Maade, at Svenskekongen Carl Gustav kom hertil den 31. Januar 1658. Herom fortæller Bircherod i sin Dagbog: „Midt under Gudstjenesten om Formiddagen kom Bud ind i vor Kirke til Byens Magistrat, at Kongen af Sverig med sin Krigs- og Hofsuite var i Vente, hvorfor da samtlige maatte løbe ud, og de fleste af Menigheden gav sig ikke heller lange Stunder, førend de fulgte efter. Imod Middag ankom Kongen personlig til Odense med en stor Del af Armeen samt en stor Suite af sine Cavalierer og høje Betjente. Blev paa Vejen udenfor Byen af Biskoppen, Dr. Laurids Jacobsen, og Stådens fornemste gejstlige samt Borgmester og Raad modtaget. Middagsmaaltid bekom Hs. Majestæt i Borgmester Thomas

Fra Munkemose: Aæn.

Brodersens Hus, hvor 5 af Danmarks Riges Raad hannem med ydmyg Submission opvartede.“ Han lovede rigtignok Byen en god Behandling, og den slap ogsaa for Plyndring, men ved to Aars saa godt som uafbrudte Okkupation, ved en Brandskat paa 15.000 Rdl. og ved Kontributioner led Byen dog saa stærkt, at den i Juni 1660 indgav et Bønskrift om Lettelse i Indkvarteringsbyrden som „den By, der af alle havde lidt mest under Krigen.“

Men hertil kom endnu den Skade, Enevoldsmagtens Indførelse maatte øve paa en By, der som Odense netop skyldte den gamle Statsforfatning sin Rigdom og Anseelse. Den gamle rige Adels Tid var jo nu forbi. Rigsraads-møder og Stænderforsamlinger ophørte, Adels aarlige Landemøde faldt bort, ja endog det Marked, der hidtil havde været forbundet dermed, holdtes sidste Gang i 1671. Ganske vist blev endnu nogle faa Gange Mænd af den gamle Adel begravede fra deres Gaarde her i Byen, og en enkelt adelig Familie gjorde endnu Bryllup i gammel Stil her paa Raadhuset, men ellers forsvandt som med et Slag den Adel, der saa væsentligt havde bidraget til Byens Vel-

stand. Hvor stor Tilbagegangen i saa Henseende var, fremgaar af, at Adelen i 1682 blev udlagt for Gæld og Skatter, og at Matriklen i 1683 kun udviser 7 Gaarde i de gamle Adelsfamiliers Eje. Før Krigen havde Byen 5000 Indvaanere, i 1672 ikke engang 4000; Byskatten var 1663 ansat til 4439 Rdl., i 1665 kun til 4096, ja i Aarene 1684—94 gik den endog ned til imellem 2000 og 3500 Rdl. Mange Huse stod tomme og faldefærdige, 1686 skriver en Mand fra Odense, at Fyen er „med store Skatter og Indkvarteringer belagt, saa der er stor Elendighed paa Landet og i Købstæderne,“ og i 1700 taler Bircherod i sin Dagbog om Byens „overmaade slette Tilstand formedelst de idelige Skattepressurer og Næringens mærkelige Aftagelse iblandt Folk.“ Af de gamle rige Borgerfamilier gik de fleste til Grunde, men stadig var der dog Mænd, som paa anden Maade end netop ved Rigdom opretholdt Byens Anseelse, saaledes i første Række Biskop Thomas Kingo og de tre Brødre Bircherod, af hvilke Jens Bircherod, der døde som Biskop i Aalborg 1708, i sin Dagbog giver værdifulde Bidrag til Belysning af Livet her i Odense.

Men ved Borgernes Flid og Dygtighed hævede Byen sig atter fra Begyndelsen af det 18. Aarhundrede, og saa hurtigt kom Livsmodet og Livslysten igen, at man allerede i 1704 androg om og erholdt kongelig Stadfæstelse paa Oprettelsen af et Skyttelag „efter det københavnske Mønster,“ og Kongen skænkede endelig Skyttelaget en Jordlod, Skytteløkken. Endnu stadig samler „Odense kongelig privilegerede borgerlige Skyttelag“ en stor Del af Byens Borgere til Fester, og gentagne Gange har Prinser af Kongehuset deltaget i disse, saaledes ved Lagets 200 Aars Jubilæum i 1904, da Kong Christian X som Prins bærede Festen ved sin Nærværelse. Skytteløkken ved Rødegårdsvejen, ca. 5 ha stor, bortforpagtes, og Forpagtningsafgifterne bidrager til Bestridelse af Udgifterne ved Festerne, der afholdes saa ofte, Bestyrelsen, Oldermandskabet, findet det passende.

Det er ovenfor fortalt, at Frederik IV byggede Slottet i 1719—21; han tog af og til Ophold her, og dette i Forening med, at der blev henlagt et Rytterregiment hertil, kaldte atter Omegnens Adel til Besøg i Byen. Samtidig voksede Borgersansen og Borgeraanden og gav sig Udslag paa flere Maader; ved Siden af den 1598 oprettede Borgermilits eller Borgervæbning dannedes saaledes i 1743 det ridende grønne Korps og i 1747 de unge Karles Fodfolkskorps til at holde Orden i Byen, i 1762 blev der ved frivillige Bidrag fra Byens mest velhavende Borgere anbragt 80 Lygter rundt om i den, og: altsaa sat en Gadebelysning i Stand, i 1780 blev der hos Gæstgiver Kyhn paa Overgade 10 stiftet en Klub, som optog baade adelige og borgerlige, i 1789 blev Husene nummererede. Klubben sygnede dog stærkt hen fra 1785, væsentligst fordi Adelen da fik Lov at benytte Slottet, som stod ubeboet, til selskabelige Sammenkomster, men da Slottet i 1789 blev Stiftamtmandsbolig, vendte Adelen tilbage til Overgade igen, og „Odense Klub“ levede atter op, samtidig med at en Borgerklub samlede en anden Kreds i „den røde Kro“, Overgade 11. Odense Klub bestod i sine gamle Lokaler, indtil Nationalbanken i 1901 købte Ejendommen af Odense Handelsforening, til hvilken Klubben havde solgt den i 1892. Klubben gik ind i Marts 1917.

Adelen søgte saaledes hertil igen, og efterhaanden blev det ikke ved blot korte Besøg, men flere Adelsfamilier tog fast Ophold her i Vintermaanederne

og bidrog med deres Velstand til at sætte Liv i Byen, der „ikke havde nogen Overflødighed paa moerende Underholdning.“ Allerede fra 1772 kom der i Gæstgiver Kyhns Lokaler ugentlige Koncerter i Gang af Byens Musikere og tilrejsende Kunstnere, og i 1789 stiftede Bogtrykker Iversen et dramatisk Selskab, der i et Baghus til nuværende Nr. 60 i Overgade regelmæssig fra September til April hveranden Onsdag opførte Komedier, „hvori baade Noblesse og Borgerlige foreene sig i Rollernes Udførelse;“ ogsaa Maskerader, der afholdtes paa Raadhuset, gav Selskabet sig af med at arrangere. Dette gik i største Fredelighed indtil 1791, da Adelen formaaede et tysk Skuespillerselskab til at tage hertil, hvilket foranledigede, at det dramatiske Selskab maatte gaa ind. Besøget hos Tyskerne var dog saa ringe, at Direktøren saa sig nødt til at arrangere Baller for at trække Publikum til sig, og næste Vinter blev det endnu værre, saa han maatte opgive hele Entreprisen. Et Par af de mest theaterinteresserede af Omegnens Adel maatte da for at skaffe sig den Fornøjelse at holde tyske Forestillinger i Gang tilsikre en ny tysk Direktør 1000 Rdl., hvis han kunde faa Lov at opføre sine Skuespil paa Raadhuset, men efter den Erfaring, Magistraten havde om al den Skade, Raadhussalen havde lidt ved det forrige Selskabs Forestillinger, satte den sig med Hænder og Fødder derimod, og da det dramatiske Selskabs tidligere Lokale heller ikke kunde faas, saa det jo altsaa stærkt ud til, at dramatiske Forestillingers Opførelse her i Byen rent maatte høre op.

Da fik imidlertid to af Byens Borgere, Købmand Johannes Bang og Prokurator Rasmus Faber, den Tanke at bygge et Theater, og da de opnaaede Koncession herpaa, tog de i Foraaret 1795 fat paa Opførelse af det gamle Theater paa Sortebrødretorv, som staar der endnu, og som blev det første Skuespilhus her i Landet uden for København. Det blev indviet den 2. November samme Aar med en tysk Komædie, men Animositeten imod Tyskeriet havde allerede da antaget saadanne Dimensioner, at Direktøren saa sig nødt til i Sommeren 1796 at engagere et dansk Selskab, og af dette opførtes da endelig den 18. November s. A. den første danske Komædie paa det odenseiske danske National-Theater, som det nu kaldtes. Der opførtes Olufsens femakts Lystspil Gulddaasen, det samme Stykke, som 100 Aar efter blev opført ved Theatrets Jubilæum, det samme endelig hvormed den sidste Sæson paa det gamle Theater sluttede den 1. Maj 1914. Den 9. Oktober derefter toges det nye Theater i Kongens Have, hvortil Grundstenen var nedlagt den 5. Juli 1913, i Brug med Opførelsen af H. C. Andersens „Ole Lukøje“. Det nye Theater har foruden Grunden kostet ca. 400.000 Kr.; det rummer 650 Siddepladser. Byen fik desuden i 1895 et Folketheater, hvor der spilles Revy- og Kabaretforestillinger; endelig drives her to Biograftheatre.

Som naturligt er, medførte Byens Opgangsperiode i det 18. Aarhundredes sidste Halvdel en stadig voksende Trang til Tilførsler, men Vanskelighederne ved dem var mange og store. En Del Varer gik hertil pr. Vogn fra Nabo-byerne, navnlig Kerteminde, men den største Del kom igennem Fjorden, om Sommeren til Stige, om Vinteren til Klintebjerg, hvorfra Varerne saa igen ved Pramme førtes ind til Skibhusene og derfra kørtes hertil. Saaledes vedblev det, indtil endelig Købmandslavet den 9. Marts 1793 begyndte at røre paa sig for at faa Forholdene ændrede, idet det da tilstillede Stiftsbefalingsmand,

Kammerherre Buchwald en lang Besværing over Forholdene med Anmodning om at virke til deres Forbedring. Buchwald indgik som Følge heraf med et Forslag til et Kanalanlæg, hvilket bevirkede, at Kongen den 20. April 1794 nedsatte en Kommission til at erklære sig om Sagen. Med Opmaalinger og andre Forarbejder gik saa Tiden til Juni 1796, da et Opmudringsarbejde endelig sattes i Gang ved Aaens Munding. Med vekslende Hastighed skred derefter den videre Opmudring og Udgravning samt Anlæg af Dæmninger o. s. v. frem, og endelig den 7. Oktober 1803 løb det første Skib, Jagten Neptunus af København, ind i Kanalbassinet med en Ladning Kalksten. Kanalens Dybde var da ca. 3.45 m; den hele Bekostning, som afholdtes af Staten, 169.000 Rdl.

I de første Aar betalte Kanalen sig ikke; først fra 1830 begyndte den at give et aarligt Overskud, der med adskillige Svingninger fra c. 1000 Rdl.

Parti fra Kanalen.

i 1831 løb op til 9000 Rdl. i 1850 og nu holdt sig paa gennemsnitlig 8650 Rdl. indtil Udgangen af Regnskabsaaret 1857—58, hvilket igen foranledigede, at Ønsket om dens Overdragelse af Staten til Kommunen stadig voksede. Virkelige Skridt i saa Henseende skete dog først under Rigsdagssamlingen 1855—56, og ordnedes endelig ved Lov af 15. Februar 1857 saaledes, at Kanalen overdroges Odense By for 100.000 Rdl., der skulde forrentes og afdrages i 28 Aar med 6 pCt. af det oprindelige Beløb.

I 1883—86 uddybedes Kanalen til 4.1 m, i 1889—91 til 4.7 m, i 1901—04 endelig til 6.0 m; samtidig steg Trafiken, som hosstaaende Tabel viser.

1915--16 er det bedste Aar, Kanalen har haft; nu under Krigen er Trafiken gaet saa meget ned, at Bro- og Havnepenge i 1917—18 kun androg 157 358 Kr., og de er senere vedblevne at gaa nedad

Den 20. Oktober 1886 indkom S/S Lolland i Havnen for som det første Skib at indlade Kreaturer, Smør, Æg o. s. v. til England. Den 27. August 1904 indviedes det nye Sejløb af Kongen, der sejlede ind med „Dannebrog“,

	Antal Skibe indgaaede	Drægtighed i Registertons	Størrelsen af Bro- og Havnepenge
1884.....	776	55.221	49.606
1890.....	882	96.947	80.540
1895.....	892	104.999	97.633
1900.....	901	114.309	114.285
1905—06.....	1098	176.009	174.957
1910—11.....	1167	222.379	219.366
1915—16.....	1285	274.581	302.546

ledsaget af Panserbatteriet „Skjold“. Samme Efteraar begyndte de større oversøiske Dampere at indkomme, saa vel fra Sortehavet som fra Amerika; det største af disse var S/S Wennington Hall, 1913 Registertons, fra New Orleans med Bomuldsfrøkager. I de følgende Aar kom der mange meget store Skibe, f. Eks. „Narvik“, Længde 117.3 m, Bredde 16.4 m, Registertons 2130, D. F. D. S. „Florida“, 115.5 m langt, 14.6 m bredt, Registertons 2827.

Kanalen havde i Aaret 1900 en samlet Bolværkslængde af 1000 m, i 1918 1513 m; Længden af Kanalen fra Toldboden indtil Enden af Dæmningerne udgjorde i 1900 8.2 km, i 1918 8.5 km.

Det vil af alt dette ses, at der i Aarenes Løb har været en betydelig Fremgang, og da Kanalen i et og alt har betalt sig selv, har den været til meget stor Gavn for Byen. I Tillæg I til Byraadets Forhandlinger for 1916—17 staaer Kanalens Værdi Side 191 bogført til 4.931.411 Kr., dens Gæld til 4.354.587.

Odenses anden Adelsperiode i det attende Aarhundredes Slutning endte i Krigsaarene 1807—14, der lige saa vel for Odense som for Landets øvrige Købstæder medførte et stærkt Tryk i økonomisk Henseende. En lige saa usædvanlig som interessant Oplevelse havde Byen i disse Krigsaar ved Spaniernes Ophold her i 1808. De kom hertil i Marts Maaned som Dele af det af Marchal Bernadoite førte franske Korps, i Forening med hvilket Danmark skulde lade Tropper af sin Arme gøre Angreb paa Skaane, men Oprøret imod Franskmandene i Spanien gav Napoleon andet at tænke paa, saa Landgangen i Sverig blev aldrig til noget. Spanierne laa her fra Marts til August og bragte Byen helt ud af dens daglige Folder, ja gav den et helt fremmed Udseende, hvad man vil forstaa, naar ca. 1000 Mand fremmede Tropper rykker i Kvarter i en By, hvis Indbyggerantal ikke var mere end ca. 6500 (ved Folketællingen i 1801 5782), og naar tilmed disse Tropper er Folk af en ganske anden Type end vor egen Befolkning, og derhos viser sig i tildels overmaade spraglede, i hvert Fald fra vore Soldaters aldeles forskellige Uniformer. Det var medgørlige og godmodige Folk, som vore Landsmænd kom til at holde meget af, og omvendt sluttede Spanierne sig med stor Venlighed til vor Befolkning, som en af dem, der var heroppe, i en Beskrivelse af, hvad han oplevede, kalder „honrados Dinamarqueses,“ blandt hvem „Nød og Elendighed sikkerlig er noget ukendt,“ og som, hvad han fandt meget forunderligt, ikke bruger rigtige møntede Penge, men driver Handel og Omsætning, ja anlægger deres Formue i Papirslapper. Som kommende fra et Land, hvor Træerne bærer mørke, læderagtige Blade, og hvor Nattens Mørke falder paa i samme Øjeblik, Solen gaar ned, fandt de, at vore lyse Bøgeskove var noget af det smukkeste, de havde set, og de var heller ikke til at faa i Seng i vore lyse og lune Sommernætter, men trak rundt i Gaderne med Regimentsmusikken i

Spidsen, indtil Borgerne maatte anmode dem om at holde op for dog engang at faa Nattero.

Omend altsaa Byen gik økonomisk nedad fra Aarhundredets Begyndelse, saa gav dog Gouvernementstiden 1815—1847, da Christian VIII og Frederik VII som Tronarvinger residerede her i Egenskab af Guvernører over Fyen, Odense en ny Glans. Fra 1850 begynder derefter det mægtige Opsving, Byen tog. I 1858 blev Albanibroen lagt over Aaen — 1844 Frederiksbroen, den første Jernbro her i Landet — og dermed kom efterhaanden Bebyggelsen af hele Kvarteret imod Syd; en Snes Aar senere fulgte Bebyggelsen af Thorsgadekvarteret imod Nord; Byen, som forhen væsentligst havde været en lang Gade med nogle faa Sidegader, fik herved den mere afrundede Form, den nu har. 1865 kom Statsbanen igennem Fyen, og senere anlagdes de private Jernbaner (hvorom senere). Alt dette gav vor By Vækst, saaledes som det vil fremgaa af de følgende tabellariske Oversigter og Omtaler af de vigtigste den tilhørende eller dog her hjemmehørende Institutioner.

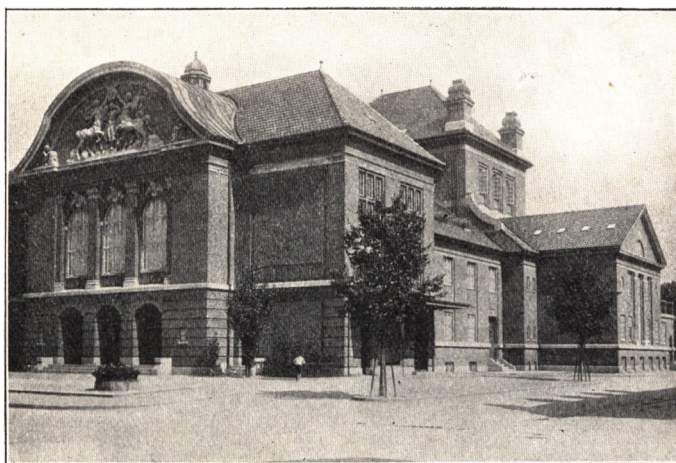
Tilvæksterne i Folkemængden og Antallet af beboede Ejendomme fremgaa af følgende Liste:

	Folkemængde		Beboede Ejendomme
1840.....	9188	1891.....	2701
1850.....	11122	1900.....	3184
1860.....	14255	1909.....	3669
1870.....	16970	1910.....	3706
1880.....	22531	1911.....	3789
1890.....	30277	1912.....	3857
1900.....	38498	1913.....	3969
1910.....	41406	1914.....	4039
1915.....	43377	1915.....	4110
1916.....	43935		

Elektricitetsværket. Den 3. November 1891 oplystes Odense By første Gang af elektrisk Lys, som leveredes fra en Lysstation, den første her i Landet, i Vindegade 8—10. Der udgik fra denne et Kabel til Nørregade, hvor det delte sig i to Grene, af hvilke den ene gik ud til Frelserens Krog, den anden ad Fisketorvet om ad Vestergade med en Sideledning til Korsgade og ned ad Overgade til Nr. 8. Den 12. Februar 1909 standsede Maskinerne i denne Station, efter at det kommunale Elektricitetsværk, som sattes i Drift den 15. November 1908, efterhaanden havde overtaget Leveringen af Strøm til Byen. Antallet af Forbrugere er steget Aar for Aar og stiger vedblivende. Den 1. April 1918 leveredes der Lys til 120481 Lamper og ca. 12000 Maalere var i Brug. Prisen var i Privatlejligheder, Butiker, Lagre o. s. v. $3\frac{1}{2}$ Øre pr. Hekto-Watt-Time (HWT), i Hoteller, Restaurationer, Foreningslokaler o. s. v. $2\frac{1}{2}$ Øre pr. HWT, Fabriker, Værksteder, Theatre, Biografer o. s. v. $3\frac{1}{2}$ Øre pr. HWT. Ligeledes pr. 1. April 1918 afgaves 6540 Hestekræfter til Motordrift. Sporvejen aftager normalt 2.735.400 HWT; Kabellængden udgør 17 km. I 1918 er Anlægget udvidet til ogsaa at give Strøm til Kerteminde; ret snart kommer Assens o. fl. med. I 1916—17 er der til Kommunens Kasse af Værket udbetalt et Nettooverskud af 54.474 Kr.; det er i stadig Stigen.

Foreninger. Odense er Sædet for en stor Mængde Foreninger, baade belærende, faglige, kirkelige, politiske og velgørende; vi nævner følgende:

Den danske Arbejderforening, stiftet 1871, der ejer sin egen Ejendom i Overstræde 1; dens Læse- og Konversationsstue er til daglig Afbenyttelse af Medlemmerne. Den ejer et Bibliotek paa 8000 Bind og har en Syge- og Begravelseskasse. Fyens Stifts patriotiske Selskab, stiftet 1810, har til Formaal at fremme Landbrug og Husflid og i det hele virke i almennyttige Øjemed; det ejer sin egen Bygning i Vindegade 72. Haandværker- og Industriforeningen, stiftet 1857—58, havde tidligere til Huse i den i 1871 i Albanigade 2 opførte Bygning, som Foreningen i 1894 solgte til Selskabet De danske Forsvarsbrødre, stiftet 1891. I 1894 flyttede Foreningen over i det saakaldte Industripalæ paa Albanitorv, en i italiensk Renæssancestil opført smuk og anselig Bygning paa 3 Etager, som foruden Forenings-, Restaurations- og Selskabslokaler indeholder en igennem to Etager

Odense nye Theater.

gaaende Festsal, der kan lejes til større Fester og Sammenkomster. Handelsforeningen, stiftet 1862, fremmer Handel, Skibsfart og Industri og varetager i Almindelighed Handelsstandens Interesser; understøtter trængende tidligere Medlemmer af Foreningen. Kunstforeningen, stiftet 1894, skal ved Afholdelse af Kunststillinger og Bortlodning af indkøbte Kunstværker vække og nære sine Medlemmers Kunstsans. Musikforeningen skylder det i 1818 stiftede musikalske Selskab sin Oprindelse. Dette Selskab, som bestod af lutter Dilettanter, spillede først Kvartetter og andre Musiknumre, der ikke fordrer noget stort Antal Stemmer. Men efterhaanden, som Medlemsantallet steg, vovede man sig under Musiklærer Falchs Ledelse i Lag med Orkestersager, og da Musikdirektør H a u s e n senere overtog Ledelsen, afgav Selskabet Orkestermusik til Theatret og foranstaltede Koncerter. Men efterhaanden kom der Rivninger imellem Lederen og Medlemmerne, hvilket førte til, at Selskabet opløstes 1851. En Del slog sig derefter sammen med den af Organist Tellefsen i 1855 oprettede Musikforening, som dog i Virkeligheden kun var en

Sangforening, og saaledes dannedes Odense Musikforening, som dog heller ikke kunde holdes gaaende. Nogle af dens Medlemmer slog sig da sammen og dannede den nuværende Musikforening 1866. Fyens Stifts Læseforening, stiftet 30. Januar 1838, giver sine Medlemmer Udlaan af et Bibliothek paa ca. 35000 Bind og fremlægger i sine Læselokaler en stor Mængde Bøger og Blade til Medlemmernes Læsning. Medlemstallet i August 1918 ca. 2800. Foreningen ejer en stor og smuk Have, hvori den i Sommerens Løb lader afholde Koncerter for sine Medlemmer.

Forsørgelsesvæsenet. I 1913 afhændede Byen den tidligere Fattigaard i Vindegade til et Konsortium og foretog samtidig en fuldstændig Omordning af hele Forsørgelsesvæsenet, saaledes at den daglige Administration af samtlige Afdelinger af social Forsorg ledes fra et Centralkontor med Forsørgelsesinspektøren som Chef. Børnehjemmet, som er beliggende i Bolbro, toges i Brug i 1908. Det afgiver Plads til ca. 70 Børn under offentlig Forsorg. Alderdomshjemmet paa Sdr. Boulevard har Plads til 130 Beboere, Forsørgelsesanstalten i det omdannede gamle Sygehus i Albanigade har Plads til 125 Personer. I nedenstaaende Tabel meddeles for Aarene 1900—16 Antallet af forsørgede, baade for saa vidt de har været forsørgelsesberettigede i Odense og i andre Kommuner, de forsørgedes procentvise Antal af Indbyggerantallet samt Omkostningerne ved Forsørgelsen og Alderdomsunderstøttelsen.

	Antallet af samtlige forsørgede				Omkostningerne	Alderdoms- understøttelsen
	Egne	pCt.	Fremmede	pCt.		
1900	1514	3.57	1004	2.37	85.485.00	65.187.13
1901	1476	3.50	882	2.08	91.085.86	81.189.39
1902	1468	3.47	1280	3.02	95.330.89	96.730.44
1904—05	1397	3.30	1061	2.50	106.852.76	122.375.52
1905—06	1496	3.53	1134	2.68	121.035.11	135.656.95
1906—07	1547	3.65	1104	2.61	134.756.81	145.192.72
1907—08	1556	3.68	1060	2.50	138.423.95	81.014.94
1908—09	1466	3.46	968	2.29	149.459.30	87.699.66
1909—10	1738	4.11	1148	2.71	169.797.17	94.274.15
1910—11	1397	3.01	1222	2.63	161.037.69	103.213.21
1911—12	1511	3.26	1326	2.85	171.740.46	113.916.40
1912—13	1449	3.12	1169	2.52	173.791.03	121.419.99
1913—14	1625	3.50	1424	3.08	193.399.40	128.905.63
1914—15	1858	4.01	1477	3.18	215.495.31	150.569.85
1915—16	1844	3.61	1431	2.81	266.543.79	181.816.82

Frimurerlogen. Provinziallogen i Odense er Frimurerordenens Hovedloge for Fyen og Jylland. Den er stiftet 1880 og ejer Nr. 14 og 16 i Albanigade, af hvilke Nr. 16, opført 1869, er indrettet til og benyttes som Ordenshus. Under Provinziallogen hører 6 Loger — den ældste, oprettet 1791, er Provinsernes ældste og Landets næstældste Loge — samt 16 Instruktionsloger i fyenske og jyske Købstæder. Medlemsantallet ialt godt 2300. Bespisningsanstalten i Odense hører ind under og ledes af Medlemmer af Logen Maria til de tre Hjerter. Til Logerne er knyttet en Del Legater

med velgørende Formaal. Ved Sammenkomsterne i Odenselogerne samles ofte et stort Antal Ordensmedlemmer baade fra Fyen og andre Landsdele.

Fruens Bøge. Omtrent 3 km Syd for Odense ligger det gamle Dalum Kloster, hvortil de Nonner af Augustinerordenen, der hidtil havde haft deres Hjem i Klosteret paa Nonnebjerg, blev overflyttede i det 13. Aarhundrede. Iblandt de Dalum Kloster tilhørende Grunde var ogsaa en Del af de Arealer, der paa begge Sider af Aaen strækker sig ind imod Byen, og iblandt dem igen den, hvorpaa Lystskoven Fruens Bøge er plantet. Nu var det saaledes, at Klosteret bestyredes af en Priorinde, og Skoven var denne Priorindes eller Klosterfrues Park, hvorfor den fik det Navn, Fruens Bøge, den endnu har. Efter Reformationen blev Klosteret inddraget og forlehnet til Adelsmænd; i 1659 blev det pantsat til den fra Københavns Forsvar bekendte Rentemester

Flakhaven med Raadhuset.

Jens Larsen, efter hvem det igen igennem en Række Ejerskifter — under hvilke det fik sit Navn forandret til Christiansdal — i 1764 kom i Familien Benzons Eje, der i 1875 solgte Skoven til Odense By for 53.000 Kr. I Skødet, som blev udstedt 1876, er indført, at Byen skal respektere de Rettigheder, som den sidste Ejer af Christiansdal, Kammerherre Benzons, ved Deklaration af 15. Maj 1868 havde tilsikret „Foreningen i Fruens Bøge“, stiftet 1839, til „baade nu og i Fremtiden, saa længe den maatte ønske det,“ at have sine ugentlige Sammenkomster om Sommeren i Skoven.

Gader og Veje. Længden af Odense Bys offentlige Gader og Veje udtrykt i km var i

	Brolagt	Asfalteret	Makadamiseret	Ialt
1912.....	12.5	1.5	30.5	44.5
1916.....	12.5	1.5	36.9	50.9
1917.....	13.8	1.6	45.6	61.0

De 7 Torve og Pladser, Albanitorv, Fisketorvet, Flakhaven, Graabrødre Plads, Klingenberg, Kvægtorvet og Sortebrødretorv indtager tilsammen et Areal af 268770 m², Byens hele Areal 1916 1965 ha.

Fyens Forsamlingshus ejes af et Aktieselskab paa ca. 2700 Aktionærer, spredte over hele Fyen.

Gasværket er anlagt i 1853 og ejes af det danske Gaskompagni, der leverer Gas saavel til offentlig Belysning som til private. Odense var den første By her i Landet, som fik Gasbelysning. Selskabets Koncession paa Byens Gasforsyning blev sidste Gang fornyet ved en Tillægskontrakt af 27. Marts 1913 og løber til 1. Januar 1954, eventuelt 1. Januar 1946 eller 1951. Før det kommunale Elektricitetsværks Drift begyndte, var Antallet af Gadelygter her i Byen 731, efter sammes Overtagelse af en Del af Gadebelysningen 707, i August 1918 712.

Jernbaner. Odense er Knudepunktet for et stort Jernbanenet.

Ved Lov af 10. Marts 1861 bestemtes det, at der skulde anlægges en Statsbane fra Nyborg over Odense til Middelfart, hvilket dog ved Lov af 11. Februar 1863 ændredes derhen, at Strib skulde være dens vestlige Endepunkt. Denne 83 km lange Banestrækning aabnedes 27. September 1865. Paa Statsbanerne befordredes i 1916—17 ca. 858000 Personer og ca. 372000 Tons Gods til og fra Odense.

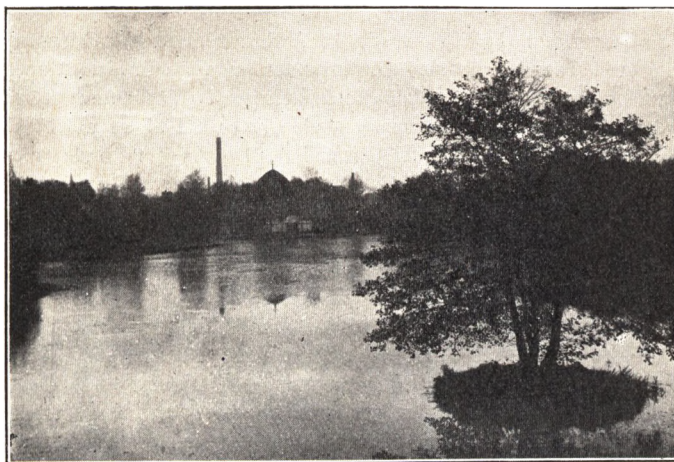
Den sydfyenske Jernbane, Odense—Ringe—Svendborg, 46.85 km lang, aabnedes 12. Juli 1876, Ringe—Faaborg Banen, 29.37 km lang, aabnedes 1. April 1882, Ringe—Nyborg Banen, 26.36 km lang, aabnedes 1. September 1897, Svendborg—Nyborg Banen, 37.71 km lang, aabnedes 1. Juni 1897, Odense—Nørre Brøby—Faaborg Banen, 51.22 km lang, aabnedes 3. Oktober 1906, Svendborg—Faaborg Banen endelig, som er 26.43 km lang, aabnedes 25. November 1916. Alle disse Baner drives af det sydfyenske Jernbaneselskab i Forening med den nordvestfyenske Jernbane, Odense—Middelfart, med Sidebane fra Brænderup til Bogense, 60.81 km lang og aabnet 5. December 1911, samt Odense—Kerteminde—Martofter Banen, 35.60 km lang og aabnet 5. April 1900, Strækningen Dalby—Martofter dog først den 26. Februar 1914. Af disse Baner befordredes i 1916 -17 402322 Personer hertil, 160843 Tons Gods og Kreaturer hertil, 113803 Tons herfra.

Endelig blev den nordfyenske Jernbane, Odense—Bogense, 36 km lang, aabnet 1. Juli 1882. Der befordredes paa denne Bane i 1916—17 159053 Personer til Odense, 79193 fra Odense, 24476 Tons Gods og Kreaturer til Odense, 33762 fra Odense.

Legater. Under Odense By er henlagt en stor Mængde Legater, dels til Fordel for Kommunen, dels for private. En Del af dem opbevares kun af Byraadet. Oplysning herom gives i følgende Tabel.

	Under Byraadet Kr.	Til Opbevaring Kr.		Under Byraadet Kr.	Til Opbevaring Kr.
1911—12.....	817.852	265.250	1914—15.....	855.904	279.330
1912—13.....	845.448	270.539	1915—16.....	859.110	284.065
1913—14.....	850.889	272.929	1916—17.....	988.053	295.311

Museer. Fyens Stiftsmuseum, som fra dets Stiftelse i 1860 havde Lokale paa Slottet, indtil det i 1885 flyttede ind i dets smukke i 1884—85 opførte Bygning i Jernbanegade, bestaar af tre Afdelinger, 1) den historisk-antikvariske, der omfatter Oldsager, Samlinger fra Middelalderen og den nyere Tid samt Medalje- og Møntsamling, 2) Kunstafdelingen, bestaaende af Afstøbninger af Antiker og danske Billedhuggerarbejder samt Malerier, 3) den naturhistoriske Afdeling. Bestyres af en af Byraadet valgt Bestyrelse paa 5 Medlemmer. Fyens Folkemuseum i Ejler Rønnows Gaard paa Nørregade og aabnet 1. November 1910 omfatter gamle Bygningsdele, Møbler, Brugsgenstande, Dragter og Vaaben, navnlig forefindes en stor Samling Lavssager. I H. C. Andersens Hus paa Hjørnet af Hans Jensens Stræde og Bangsboder — det Hus, hvori Digteren blev født — er der samlet en Mængde

Parti fra Munkemose.

Genstande, der har tilhørt ham selv, endvidere forskellige Udgaver af hans Skrifter og Illustrationer til hans Eventyr, deriblandt først og fremmest Vilh. Petersens originale Blyantstegninger.

Raadhuset paa Flakhaven afløste i 1883 det gamle Raadhus paa Hjørnet af Vestergade og Flakhaven; opført med Benyttelse af Motiver fra Raadhuset i Siena. Da Taarnet var helt opført, viste det sig, at det ikke alene slog Revner over og under de store runde Vinduer midt paa dets Sideflader, men at det endog havde vredet det Murværk i selve Raadhusbygningen, hvorpaa dets indvendige Sidemur hvilede. Man blev derfor nødt til at rive det hele ned igen og forstærke Substruktionerne samt ved Opførelsen paany at indlægge Jerndragere baade over og under og paa Siderne af de runde Vinduer, der blev gjort mindre. Man havde bygget det saa rummeligt, at det afgav rigelig Plads til de forskellige Administrationer og endda til Politikontorerne og Hovedvagten. Til Trods for, at den sidste forlængst er rykket ud, og alle Lokaler fuldt tagne i Brug, har dog den kommunale Administrations stærke

Vækst medført, at et Par af de Forvaltninger, der sorterer under Byraadet, har maattet skaffe sig Lokaler andetsteds.

Sporvejen. Den 22. Juli 1910 stiftedes Aktieselskabet Odense elektriske Sporvej. Aktiekapitalen var oprindeligt 300.000 Kr., men blev efter Anlægget af Sporet til Havnen forøget til 380.000 Kr.; den ene Halvdel heraf er tegnet af Odense Kommune, den anden af Almäna svenska Elektriska A/B Vesterås, som tillige har leveret og udført Anlægget. Den oprindelige Linies Længde er 5.15 km, Havnebanens 1.2.

Telefon. Fyens kommunale Telefonselskab ejes i Forening af Købstads- og Amtskommunerne paa Fyen. Abonnenternes Antal er ca. 13500, deraf i Odense ca. 3800. Ved Udgangen af 1916 havde Selskabet 75 Centralstationer; der var 12507 Telefonapparater i Brug, Luftledningernes Længde udgjorde 16832 km, Kabelledningernes 11800; der førtes i Aarets Løb 20448720 Samtaler.

Vandværket. Indtil sidst i det 16. Aarhundrede foregik Odenses Vandforsyning ved Brønde; det var Grundvandet, man benyttede. Men i 1580 befalede Kongen, at Lehnsmændene skulde anlægge en Vandkunst, det vil sige, at Vandet, vistnok fra Roersdammen, skulde ledes ind til tre paa Flakhaven, Fisketorvet og Skjolden anbragte Opstandere, hvorfra det kunde tappes ud. Ledningen var dannet af udhulede Træstammer. Senere forandredes dette derhen, at Trærørsledningen — Trærenderne sagde man, derfra Betegnelsen Rendemester paa dem, som havde Tilsynet med Ledningerne — forlængedes og udvidedes ved Sideledninger, som førte Vandet ud til Brønde, der blev gravede paa forskellige Steder i Byen; fra disse Brønde blev det saa pumpet op ved almindelige Slagpumper. Saadanne saas da omkring i Byen; paa Flakhaven stod to af dem tæt ved hinanden, lidt længere inde paa Pladsen end det Sted, hvor Frederik VII.s Statue nu staar.

I 1853 anlagdes Vandværket, det første Vandværk her i Landet. Det var stadig Roersdammen, der afgav Vandet til Vandforsyningen, og det blev ligesom nu pumpet ind i Byen af en Damppumpe. Men lidt efter lidt begyndte man at foretage artesiske Boringer, og fra dem, navnlig fra den store 78 cm Boring i Natmandsløkken, pumpes Vandet nu igennem en støbt Ledning ind til Vandværkets Iltningshus, hvor dets Jernholdighed stærkt formindskes, inden det ledes til Filtrene. Det meste Vand kommer dog nu fra den store Brønd, der er gravet paa selve Vandværkets Grund. Den er 35 m dyb, altsaa lige saa dyb som Rundetaarn er høj, og den har foroven en Diameter af 125 m; nedefter indsnævres den dog efterhaanden til 3.8 m. Fra denne Brønd, der faar sin Vandforsyning fra Vandaarer i Jorden, pumpes Vandet da op til lange Cementrender, hvor det iltes, inden det gaar til Filtrene. Det pumpes derefter ind i Vandledningerne, som fører det rundt i Byen.

Den Ledning, som gaar igennem Vestergade til Korsgade, deler sig der i tre, af hvilke den ene gaar videre ad Overgade, den anden om ad Fisketorvet og den tredje over Torvet til Albanigade. Naar der nu er et stærkt Vandforbrug i Ejendommene, som disse Ledninger forsyner, kan Trykket vanskeligt holdes saa stærkt, at Vandet kan sættes op i de øverste Etager. For at bøde herpaa var det, at man i 1888 byggede Vandtaarnet, der foroven omslutter en Beholder, som rummer 500 m³, og hvis Overkant ligger

29 m over Gadelinien, 41 $\frac{1}{2}$ over dagligt Højvande i Kanalen. Naar nemlig Vandforbruget i Nattens Løb er ringe, pumper Maskinerne paa Vandværket Vandtaarnets Beholder fuld, og naar der saa om Dagen lukkes op for denne Beholder, saaledes at Vandet fra den kan løbe ned i Byen, hjælper den til at holde Vandtrykket tilstrækkeligt stort til, at Ejendommenes øverste Etager kan faa tilbørlig Vandforsyning.

I Driftsaaret 1916—17 var det samlede Vandforbrug 2371505 m³, det gennemsnitlige Vandforbrug pr. Døgn 6499 m³ eller 148 Liter pr. Indbygger. Vandledningernes samlede Længde var ved Aarets Slutning 73.7 km, samtidig var der 1969 Vandmaalere i Brug. Det samlede Antal Ejendomme, der forsynes med Vand fra Vandværket, var ved Aarets Slutning 4113. Samtidig var der installeret 3688 W. C.

Den nye Banegaard.

Den følgende Tabel giver i Kroner en Oversigt over Odense Bys Indtægter og Udgifter i de anførte Aar samt Gælden (Laanegælden) ved Aarets Slutning.

	Indtægter	Udgifter	Gæld
1911—12.....	1.795.523	1.770.025	8.533.757
1912—13.....	1.900.717	1 879.044	8.400 303
1913—14.....	2.012.766	2.049.068	8.267.691
1914—15.....	2.132 538	2.123.151	8.620.746
1915—16.....	2.509.946	2.384.700	11.329.252
1916—17.....	2.520.352	2.724.033	11.174.132

Kommunens Aktiver opgjordes ved Udgangen af Regnskabsaaret 1916—17 til Kr. 19.681.120.84, dens Passiver til 15.527.781.87.

Odense Kommunes Driftsregnskab for Aaret 1916—17.

Indtægter.		Udgifter.	
1. Renter af Kapitaler...	161.173.97	9. Byens Bestyrelse ..	152.395.69
2. Indtægter af Ejend...	457.676.17	10. Administration	21.884.84
3. Afgifter af faste Ejendomme m. v.	329.66	11. Off. Forsorg, Lov $\frac{3}{4}$ 1891.....	276.248.97
4. Afg. if. Næringsloven	95.753.44	12. Alderdomsunderst. .	180.831.05
5. Tilskud fra Staten ...	15.882.00	13. Underst. til Børn af Enker	11.257.78
6. Koncessionsafgifter ..	87.573.47	14. Tilskud til Hjælpek.	24.666.67
7. Andre Indtægter	9.820.94	15. I Anledning af Arbejdsløshed.....	27.148.23
8. Paalignede Skatter ..	1.673.066.06	16. Skolevæsenet	373.419.54
Indvundne Materialier	19.076.72	17. Rets- og Politivæsen	167.246.86
	2.520.352.43	18. Medicinalvæsen....	249.358.28
Underskud	203.681.36	19. Gader og Veje.....	75.968.78
		20. Byens Belysning...	33.591.21
		21. Begravelsesvæsenet.	1.696.83
		22. Den off. Renlighed.	105.119.17
		23. Brandvæsenet	18.267.36
		24. Indkvarteringsv.....	13.503.72
		25. De off. Lystanlæg ..	26.368.45
		26 Renter af Gæld....	465.979.14
		27. Bidrag til forskellige Institutioner	27.876.00
		28. Andre og uforudsete Udgifter.....	41.771.08
		29. Renter t. div. Fonds	8.827.52
		30. Henlæggelse til do..	192.464.42
		31. Afskrivn. paa Bygninger og Inventar .	228.142.40
	<u>2.724.033.79</u>		<u>2.724.033.79</u>

Karl Schmidt.

ERHVERVSLIVET

HANDEL, HAANDVÆRK OG INDUSTRI

ODENSE BY har alle Dage været en Fremskridtsby; den fik saaledes den første Jernbro i Danmark, Gas, Vand og Electricitet før nogen anden By herhjemme. Trods de mange Brande og Ulykker, der ofte har hærget Byen, har den altid forstaaet at hævde sig som den førende blandt vore Fremskridtsbyer. Byens Handel og Industri har en stor Del af Æren herfor. Odins gamle Stad er nu foruden at være Knudepunktet for de fynske Jernbaner en vigtig Søhandelsby, og der er Drift og Liv i Byen, som der næppe findes Mage til i nogen anden dansk Provinsby. — Paa efterfølgende Sider i denne Bog vil vi forsøge at skildre en Del af Byens Virksomheder indenfor Handel, Haandværk og Industri.

Fyens Disconto Kasse er stiftet 30. Juni 1846; denne Dag afholdtes den konstituerende Generalforsamling. Aktiekapitalen fastsattes til 400.000 Rdl., hvoraf 100.000 Rdl. indbetaltes kontant, medens Resten dækkedes gennem Portioner à 1000 Rdl. til Amortisation ved aarlig Indbetaling af 2 pCt. til Forrentning hos Kassen.

Repræsentantskabets første Formand blev Kammerherre C. Sehested-Juul. Til Direktører valgtes Sæbesyder Valentin, Justitsraad Wegener, Købmændene E. B. Muus og Voigt samt Proprietær Lüders, til Bogholder antoges Bierfreund. Lokalet lejedes i en Gaard paa det store Torv, tilhørende Blomsterhandler Petersen.

Omsætningen var det første Halvaar 600.000 Rdl., Driftsaaret 1847—48 1.8 Mill. Rdl. og i Driftsaaret 1856—57 omtrent 6 Mill. Rdl. Til Sammenligning kan nævnes, at i Driftsaaret 1915 var Omsætningen ca. 975 Mill. Kr., i 1916 ca. 1356 Mill. Kr.

1856, den 24. April, købte Banken egen Ejendom, nemlig Distriktslæge Esbensens Gaard.

1858, 18. Januar, valgtes Bogholder Bierfreund til Direktør og 10. Maj 1860 til administrerende Direktør.

Aktiekapitalen, der gentagne Gange udvidedes, naaede 1. Januar 1875 op paa 4 Mill. Kr. Nu er den 6 Mill. Reservefonden pr. 1. Januar 1917 3 Mill. Kr.

1872 købte Banken Hjørneejendommen paa Flakhaven og efter endt Ombygning flyttedes ind 1874. 1880 købtes Naboejendommen. Den 31. Juli 1872

blev J. Bang Meddirektør. 1891 døde Bierfreund, og til hans Efterfølger vælges Emil Lausen. Efter Bangs Død bliver Alb. Høeg dennes Efterfølger 10. September 1894, og endelig bliver V. E. Berg Lausens Efterfølger 1903. 1899 vedtog man den store Udvidelse af Bankens Lokaler.

Bankens Fremgang i de sidste 30 Aar ses bedst af følgende Tal. Indlaanskontoen var 1886 4.4 Mill. Kr., 1916 ca. 27.7 Mill. Kr.; Folio 1886 ca. 400.000 Kr., 1916 1.800.000 Kr.; Reservefond 1. Januar 1887 intet, 1. Januar 1917 ca. 2.9 Mill. Kr.

Inden for Jernindustrien findes i Odense saa landskendte Firmaer som *Allerups Efterfølgeres* Maskinfabrik og Jernstøberi paa Sdr. Boulevard, *Brandt & Co.*, Nørrebro, der beskæftiger flere hundrede Arbejdere.

Fyens Discontobank.

Thomas B. Thriges Automobil- og Motorfabrik er ligeledes en af de Virksomheder, der bærer Odenses Navn viden om. Fabriken er i den seneste Tid sammensluttet med flere andre Automobilfirmaer under Firma De forenede Automobilfabriker.

Mogensen & Dessaus Væverier er stiftet 1902 af Privatbanken ved Sammenslutning af det i 1874 anlagte Slotsgadens Dampvæveri og Odense ny Dampvæveri, som var stiftet 1889 af Konsul Harry Dessau.

Væveriet er et af de største i Landet, og dets Fabrikata ankerkendt af alle. Virksomheden beskæftiger 500 Funktionærer og Arbejdere, og ledes af Direktørerne P. Jacobsen og H. Windfeld-Hansen.

1795 købte *Christian Brandt* Farver Gundermanns Virksomhed Vestergade 73 og udvidede den betydeligt. Brandt døde 1814. Enken fortsatte Virksomheden, til den næstældste Søn, Morten Kisbye Brandt, kunde overtage den. M. K. Brandts ældste Søn, Søren Chr. Brandt, lærte Klædefabrikationen her og i Udlandet, og ved hans Hjemkomst 1869 paabegyndtes Opførelsen

af den nuværende store Fabrik. M. K. Brandts anden Søn, Vilhelm Brandt, lærte Farveriet i Tyskland og kom ligeledes i Faderens Forretning. 1877 overdrog M. K. Brandt Forretningen til sine to Sønner, der drev Klædefabriken frem, saa store Udvidelser maatte finde Sted i 1882 og 1887.

Vilh. Brandt udtraadte 1895 af Firmaet, og dette overgik 1897 til et Aktieselskab med en Kapital af 1.150.000 Kr., hvis hele Ledelse Søren Brandt overtog. 1903 købtes to tilstødende Grunde, og Fabriken udvidedes paany. Søren Brandt døde 1905, og efter hans Død overtoges Ledelsen af Aage V. B. Mengel, som han selv havde uddannet. Han fik en god Støtte i Fabrikens mangeaarige Bogholder Emil R. Jacobsen, og senere i en yngre Broder Knud Mengel.

Bestyrelsesraadet bestaar af Overretssagfører P. P. Gram, Formand, Departementschef P. O. Andersen og Godsejer K. Brandt. Skovsbo.

Grosserer *Valdemar Gædeken* (f. 1861, uddannet i Horsens og Aarhus, senere merkantil Leder af en Dampmølle) etablerede sig i Odense 1886 med en gros Salg af Artiklerne Mel, Korn og Cement. Paa det Tidspunkt, Gædeken startede sin Forretning, var Konkurrencen meget skarp, særlig for de Artikler han handlede med. Der krævedes et vaagent Øje og en betydelig Arbejdskraft for at hævde sig i den haarde Konkurrence. Det viste sig imidlertid, at Gædeken var i Besiddelse af den rette Købmandsdygtighed, der ikke alene forstaar at holde ud, men tillige forstaar at skabe sig en stor Forretning. Forretningen voksede Aar for Aar, efterhaanden blev den baseret paa Mel, Gryn, Kartoffelmel, Ris og Cement, senere hen knyttedes en særlig Afdeling til for Import af Chokolade.

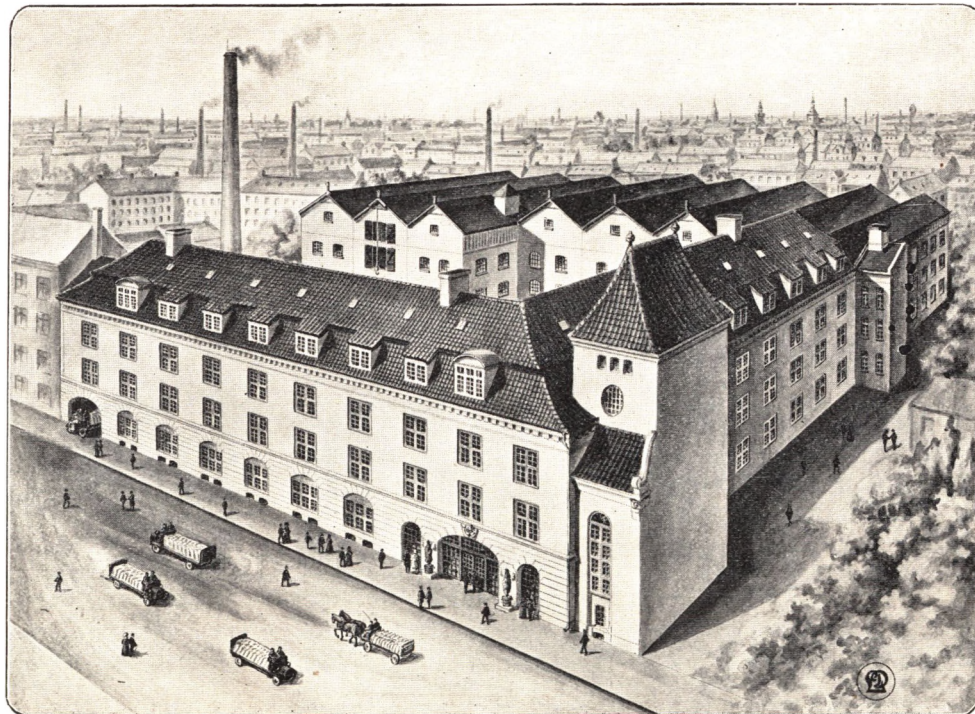
I 1901 oprettede Grosserer Gædeken en Filial i Aarhus, den er senere overgaaet til Aktieselskab under Navn af Melkontoret med Grosserer Gædeken

V. Gædeken
(Fmd. for Centralforen.
af fynske Handelsforen.).

Fra Firmaet V. Gædeckens Virksomhed.

Aktieselskabet L. Døhnfeldts Kontorbygning i Odense.

Fra Aktieselskabet L. Dæhnfeldts Tulipanmarker ved Stige.

som Formand og Bankdirektør E. Kjær, Maribo, og Forretningsbestyrer R. Qvistorff i Bestyrelsen. Foruden sin Forretning har Gædecken arbejdet med Iver for Handelsstandens Interesser; hans Kolleger har ogsaa vist at skatte hans Arbejdskraft ved at tage denne i deres Tjeneste. Han er saaledes Formand for Centralforeningen af fynske Handelsforeninger, Medlem af Provinshandlerforeningernes Fællesudvalg, Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation, Formand for den fynske Handelsskole, Bestyrelsesmedlem i Handelsstandens Skole i Odense (Aftenskolen) og i Provinshandlerstandens Understøttelsesforening. Desuden Medlem af Kontrolkomiteen og Repræsentantskabet i Akts. Emissionsbanken i København og af Reassuranceselskabet „Dansk Veritas“ Repræsentantskab, i Bestyrelsen for Odense Sømandshjem. I 1906 blev Gædecken udnævnt til kgl. norsk Vicekonsul og 1908 benaadet med Ridderkorset af Dannebrog, i 1918 med Ridderkorset af Sct. Olafsortens 1. Kl.

Aktieselskabet *L. Dæhnfeldt*, grundlagt af Handelsgartner Ludvig Dæhnfeldt (f. 1825, d. 1900), som i 1882 overdrog Virksomheden til sin Søn Chr.

Ludvig Dæhnfeldt,
Grundlæggeren.

Chr. Dæhnfeldt,
den nuv. Chef for Akts.

Dæhnfeldt, R., der endnu er Forretningens Leder og i 1914 omdannede den til et Aktieselskab med 1.6 Millioners, senere 2.4 Millioners Kapital. Aktieselskabet driver Frøhandel samt Frøavl (Roefrø, Græsfrø, Urtefrø, Blomsterfrø) paa Gaardene Hinderupgaard, Ny Hunderupgaard, Kallerupgaard m. fl., ialt ca. 250 ha Land ved Odense. Desuden dyrkes ca. 5000 ha Land Frø i Kontrakt hos danske Landmænd. I 1908 paabegyndtes Dyrkningen af danske Tulipaner, Hyacinter og andre Blomsterløg i Stige ved Odense Kanal, og dette Areal er nu 35 ha, foruden ca. 100 ha Tulipaner i Kontraktdyrkning hos danske Landmænd og Gartnere. Aktieselskabet beskæftiger ca. 600 Funktionærer og Arbejdere i Hovedforretningen i Odense og har Filialer i København og Helsingborg foruden i flere europæiske og oversøiske Lande. Af Aerkendelser har Firmaet i Aarenes Løb faaet 45 Guld- og Sølvmedaljer i Ind- og Udland. Aktieselskabets Direktører er Chr. Dæhnfeldt, R. H. Hermansen, H. Osterhammel, Carlos Jensen og Bent Rasmussen.

Firmaet *Wilh. R. Mægaard* er startet 1. November 1849 i Ejendommen „Sukkergaarden“ i Odense. Det var en almindelig blandet Forretning med Skænkestue, stor Gaardsplads og stort Staldrum, og Wilh. Mægaard forstod

at omgaas Landmændene, betalte dem en god Pris for deres Produkter og nøjedes selv med en rimelig Avance for de Varer, han solgte dem. Efter nogle Aars Forløb kom Forretningen derfor ogsaa frem i første Række og optog

Wilh. R. Mægaard.

Thor Hansen.

T. E. G. Muus.

Smør-Eksport som en af Afdelingerne. 1876 optoges Thor Hansen i Forretningen, efter at han i 12 Aar havde arbejdet her, først som Lærling, senere som Medhjælper og tilsidst som Chef. Forretningen vedblev at have Lokale i Elias B. Muus' gamle Ejendom i Frederiksgade, „Sukkergaarden“, og her afgik i 1882 gamle Wilh. R. Mægaard ved Døden efter et arbejdsomt Liv. Hans Søn, J. Mægaard, indtraadte nu i Forretningen, men afgik allerede 1890 ved Døden. Thor Hansen blev nu Eneindehaver og drev den betydeligt frem med en gros Afdelingen som den dominerende.

Wilh. R. Mægaards Havnepakhus, Foderblandingsfabrik og Kalkværk.

Thor Hansen trak sig tilbage fra Forretningen 1908, og denne overtoges af Grossererne T. E. G. Muus og Max von der Lieth, sidstnævnte trak sig allerede tilbage 1912, og Grosserer Muus fortsætter som Eneindehaver.

Virksomheden omfatter Kolonial, Korn, Foderstoffer, Trælast, Gødningsstoffer, Grovvarer og Bygningsartikler samt Smør-Eksport.

Forretningen har været drevet i 70 Aar paa samme Sted, men en større

Fra Tømmerpladserne hos Wilh. R. Mægaard.

Brand i 1883 nødvendiggjorde Ombygning af større Dele af den gamle Gaard og medførte Opførelse af en større Lagerbygning ved Havnen.

I Maj Maaned 1868 aabnede *H. Nielsen* en lille Tobaksfabrik med Detailsalg ved Frederiksbroen i Odense; der begyndtes med seks Skoledrenge som Arbejdskraft og Fabrikslokaler i et Par mindre Værelser i Bagbygningen. Begyndelsen var altsaa beskeden, men Skridt for Skridt arbejdede den unge

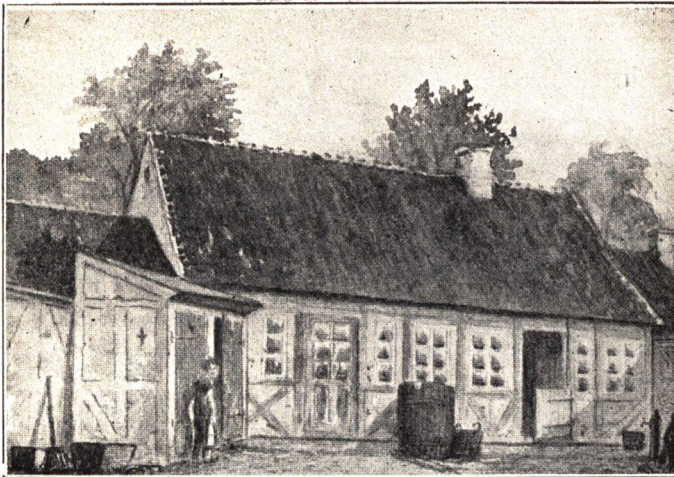

H. Nielsen,
Grundlæggeren.

Julius Nielsen,
den nuv. Indehaver.

Fabrikant sig frem. I Efteraaret 1869 antoges den første Svend og 1 Lærling, og i 1871 udvidedes Virksomheden med 2 Spindeborde, og der blev lejet Plads i Forhuset til Fabrik. 1872 købtes den lille Ejendom, hvor Forretningen

Den gamle Fabrik.

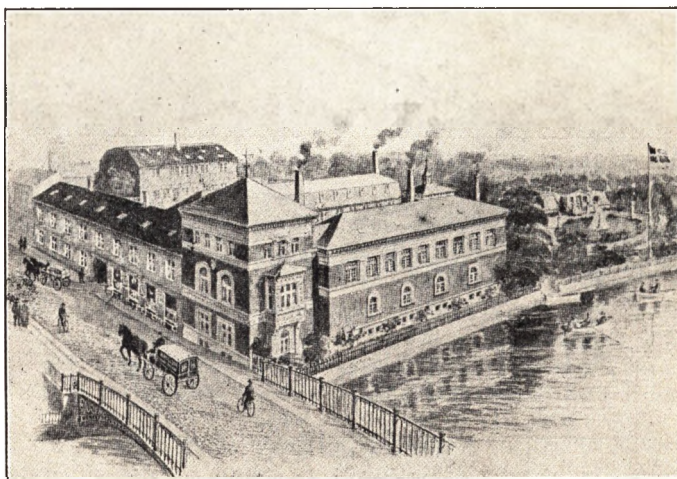
hidtil havde boet til Leje. Butiken i Forhuset bibeholdtes, paa første Sal indrettedes et Skraatobaksspinderi, medens Loftsetagen indtoges til Cigarrulning. Skraatobakerne slog straks an og blev hurtig kendt, ogsaa udenfor Fyn, og Cigarer og Tobak fulgte hurtig efter. 1880 købtes 600 □-Alen Grund, her byggedes en fuldt moderne toetages Fabriksbygning, 1882 erhvervedes Ejendommen ud til Aaen og 1886 Naboejendommen til den anden Side. Ved de forskellige Køb samledes 7000 □-Alen Grund, vendende ud mod Brogade,

H. Nielsens Fabrik i 1880.

Nedergade og Provstegade. 1887—88 opførtes paa denne Grund en særlig smuk Fabriksbygning i Forbindelse med den ældre.

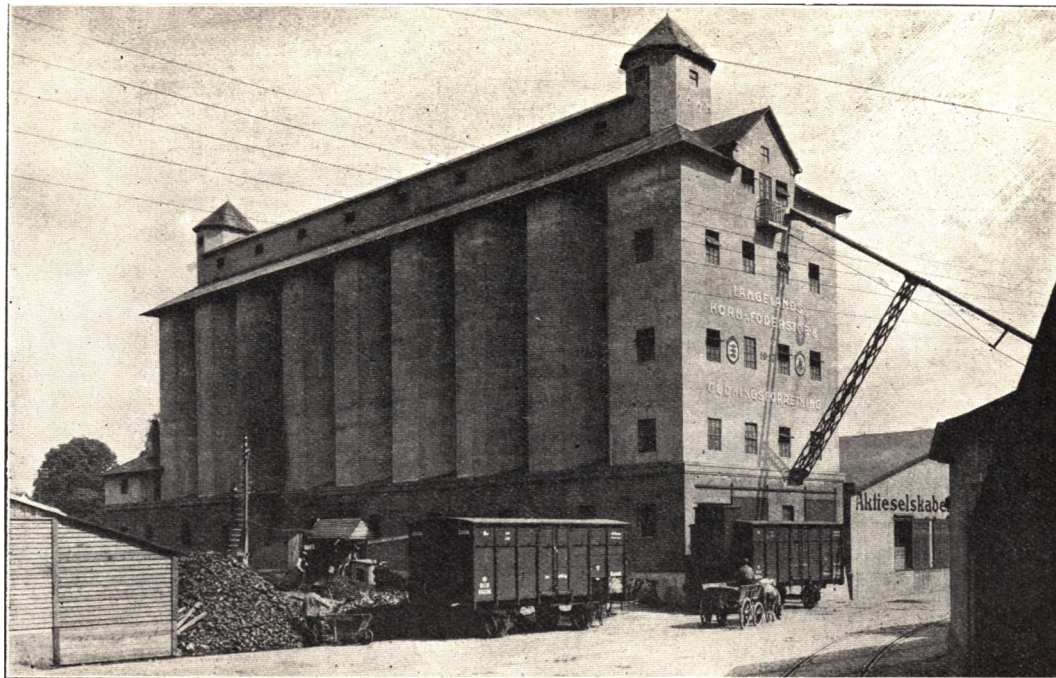
Fabriken er forsynet med de bedste og mest tidssvarende Maskiner, Udvidelser foretoges Aar efter Aar. 1900 indrettedes en særlig lille Bygning hvor der aarlig tilvirkes 3 Mill. Cigarer. 1902 optog Fabrikant H. Nielsen sin Søn, Julius Nielsen, som Kompagnon, efter at denne i flere Aar havde været knyttet til Forretningen. Cigarforretningen udvidedes paany 1912, idet der lejedes Lokaler i Hotel Postgaarden, hvor der beskæftiges 100 Mennesker og fabrikeres 7 Mill. Cigarer aarlig. Virksomheden, der begyndte med seks Skoledrenge, beskæftiger nu 180 Mennesker. — Skaberen af denne store Virksomhed, Fabrikant H. Nielsen, døde 1908.

H. Niensens Fabrik i 1918.

Langelands Korn-, Foderstof- og Gødningsforretning er en Afdeling af den bekendte Forretning i Rudkøbing, hvis Indehaver er Grosserer Bendix Hansen. Forretningen her i Odense er oprettet 1903 og udvidet 1917 ved Bygningen af det store Silo Pakhus ved Odense Havn. Forretningen i Odense er meget betydelig og har Forbindelser over hele Landet. Den ledes af Direktør Feodor Nielsen.

Munke Mølle kan søge sin Oprindelse mere end 800 Aar tilbage i Tiden, idet Brødrene i Sct. Knuds Kloster Aar 1100 paa en Holm i Aaen fik Privilegium paa at opføre og drive en Vandmølle i Forbindelse med Klosteret. 1175 blev Munke Mølle Stadens Mølle, idet Byens Borgere fik Paabud om at lade deres Korn male her. Helt op i det 19. Aarhundrede stod endnu en Vandmølle, der dog forlængst var gaaet over i privat Eje. Den sidste Ejer var F. Krog, han besluttede sig til at udvide Møllen betydeligt, da der i 70erne begyndte en betydelig Melekspport fra Danmark, men saa overgik Ejendommen til et nydannet Aktieselskab i 1873. Det nye Aktieselskab, der overtog Møllen, var stiftet paa Initiativ af Bierfreund; det havde ikke Held med sig, den

Langelands Korn-, Foderstof- & Gødningforretnings Silo-Pakhus ved Odense Havn

gamle Vandmølle med Jorderne blev bortforpagtet, og i en af Krøg opført Bygning blev indrettet Klædefabrik. 1881 købte Møller I. P. Petersen den gamle Mølle og hermed oprinder en ny Ære for den. Da I. P. Petersen overtog Møllen, var den foruden Grovmølleri indrettet til Formaling af Hvede efter det franske System. Aaens Vandkraft benyttedes stadig, men Petersen lod opsætte en 50 Hestes Turbine og fik derved Ydeevnen fordoblet. Det foreslog imidlertid ikke, og midt i 80erne fik Møllen et Dampanlæg paa 50 Hestes Kraft og efter nogle Aar atter Turbine-Anlæg. 1896 omdannedes Møllen til et Familie-Aktieselskab, og Møllens Bogholder, Valdemar Prip, blev administrerende Direktør, medens Dampmøller J. P. Petersen stadig havde Overledelsen. 1900 indførtes automatisk Drift. 1903 flyttede den til sin nuværende Plads ved Odense Kanal, blev forsynet med de mest moderne Maskiner. 1911 nedbrændte Møllen, men opførtes paany og stod fuldt færdig 1912. 1915 gik man bort fra Aktieselskabet, og J. P. Petersen blev paany Eneindehaver. Møllens administrerende Direktør er H. Petersen, der er uddannet i Haderslev og Amerika; han er Søn af Møllens Ejer J. P. Petersen. Munke Mølle, der er udstyret med de nyeste og bedste tekniske Hjælpemidler, kan formale 200 Tdr. Rug og sigte 500 Tdr. Hvede i Døgnet.

Vilh. Nielsen.

Aktieselskabet *Dampmøllen Victoria* er oprettet 1903, og Møllen opført 1903 og 1904 af det kendte Møllebyggerfirma Gebrüder Sech, Dresden; den er forsynet med alle tekniske Hjælpemidler og er i alle Henseender en moderne automatisk, hygiejnisk Mølle, fortrinligt beliggende ved Havn og Jernbanespor. Møllen blev udvidet 1915 og kan nu sigte 400 Tdr. Hvede, male 200 Tdr. Rug og skalle 50 Tdr. Byg i Døgnet. 1916—17 er i en Tilbygning til Møllen indrettet Lagerlokaler, og moderne Tørreri, saa det selv i vanskelige Aar kan fremstille ensartede Varer. Møllen er stiftet som Aktieselskab med en Aktiekapital paa 200.000 Kr. Dens første Leder var cand. phil., Konsul R. Ranmar. Bestyrelsen bestod af Grosserer Vilh. Nielsen (Formand), Grosserer Thor Hansen, Kreditforeningsdirektør, Etatsraad Kiørboe, Grosserer Chr. Hennings, Møller N. P. Andersen. 1. Maj 1911 indtraadte Grosserer Vilh. Nielsen i Direktionen og overtog 1. August 1913 ved Konsul Ranmars Fra-træden Ledelsen. Grosserer Thor Hansen er Formand for Bestyrelsen, der i 1911 er suppleret med Bankdirektør, Etatsraad R. Høeg.

Formaalet med Oprettelsen af Møllen er at drive Mølleri, saavel for indenlandsk som for Eksport. Møllens Produkter er kendt over hele Landet, og den er i Stand til at optage Konkurrencen med Udlandet, udstyret som den er med alle moderne Hjælpemidler og Maskiner.

Aktieselskabet *Hagen & Sievertsen* er startet 17. Juni 1851. Dette Aar lejede Litograf P. Hagen og Stentrykker C. Sievertsen et Værelse paa Vester-gade i Odense, og her begyndte de med en Haandpresse et Stentrykkeri. Samtidig paabegyndte de Fabrikationen af Æsker, Etiketter og Pulverkasser, som Apothekerne før tog hjem fra Udlandet, nu er saa godt som hele denne store Produktion paa Firmaet Hagen & Sievertsens Hænder. Virksomheden

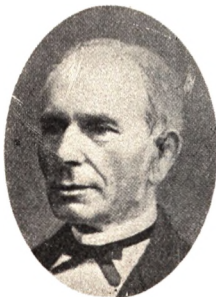

Munke Mølle.

Aktieselskabet Dampmøllen Victoria.

blev snart for stor til at rummes i et enkelt Værelse, og den flyttedes da hen til Kongensgade. Senere erhvervedes Ejendommen Nedergade Nr. 21, hvor den store Virksomhed endnu findes. 1873 opførtes en ny stor Fabriksbygning, og samtidig gik Forretningen over til et Aktieselskab med en Kapital paa 120.000 Kr. Den første Bestyrelse bestod af Etatsraad, Apotheker Lotze, Kancelliraad Borch og Grosserer Maegaard. De tidligere Ejere fortsatte Ledelsen i 5 Aar efter Aktieselskabets udtrykkelige Betingelse. Efter 1878 var

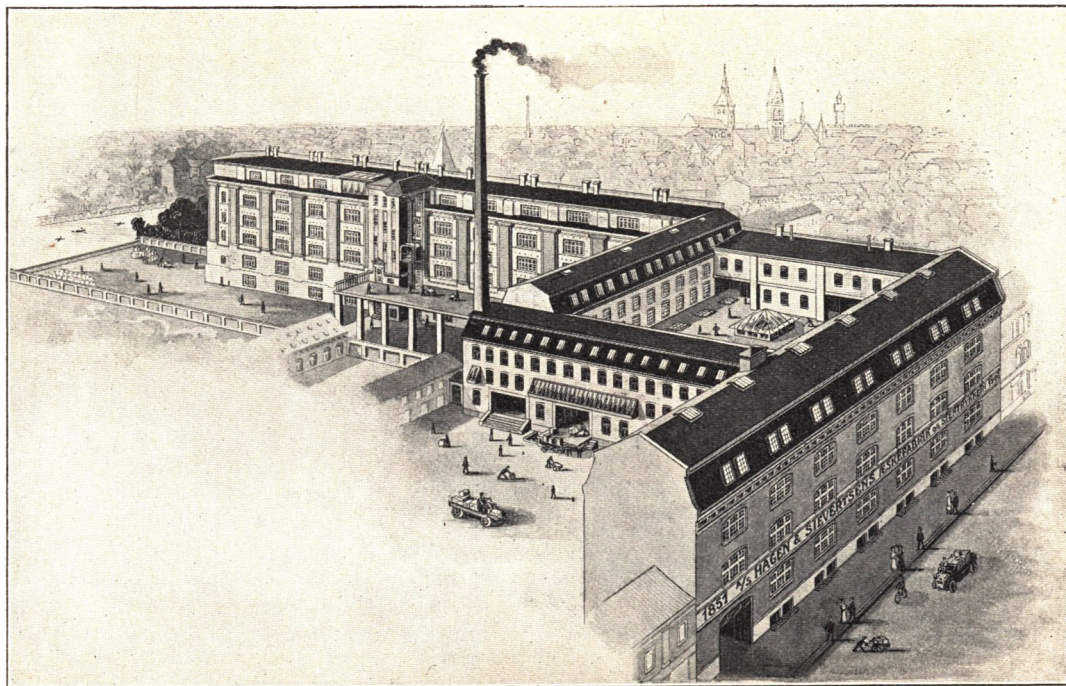
P. Hagen.

C. Sievertsen.

Chr. Møller.

Aktieselskabet Hagen & Sievertsens Fabriker.

Sievertsen alene administrerende Direktør, indtil han fratraadte 1884. Ledelsen overtoges nu af Værkfører Chr. Møller, der som Bogbindersvend var kommen til Fabriken. Under hans Ledelse faldt den største Udvikling. 1886 ombyggedes en Del af den gamle Fabrik og Naboejendommen købtes, man beskæftigede ca. 200 Mennesker ved de forskellige Afdelinger. Foruden Æskefabriken, Stentrykkeri, lithografisk Etablissement var nu ogsaa anlagt Akcidenstrykkeri. Dampmaskine anlagdes 1888 og Udlandets nyeste og kørstbarest Maskiner anskaffedes. Chr. Møller afgik ved Døden 1901 og efterfulgtes i Ledelsen af sin Søn Holger Møller, der stadig er Selskabets administrerende Direktør og leder Virksomheden videre i det givne Spor, idet han stadig søger at være paa Højde med Teknikens nyeste Frembringelser. Apotheker Lotze var Bestyrelsens Formand til sin Død 1894, han efterfulgtes af Etatsraad, Sparekassedirektør Kragh, senere blev Fabrikant S. Hempel Formand, ved hvis Død Etatsraad, Bankdirektør Høeg overtog Formandsskabet.

N. N. Blumensaadt.

J. C. Hansen.

1906 ombyggedes Forhusene til en stor Fabriksbygning, og 1916—17 blev atter foretaget en betydelig Udvidelse ved Opførelse af en stor ny Fabriksbygning.

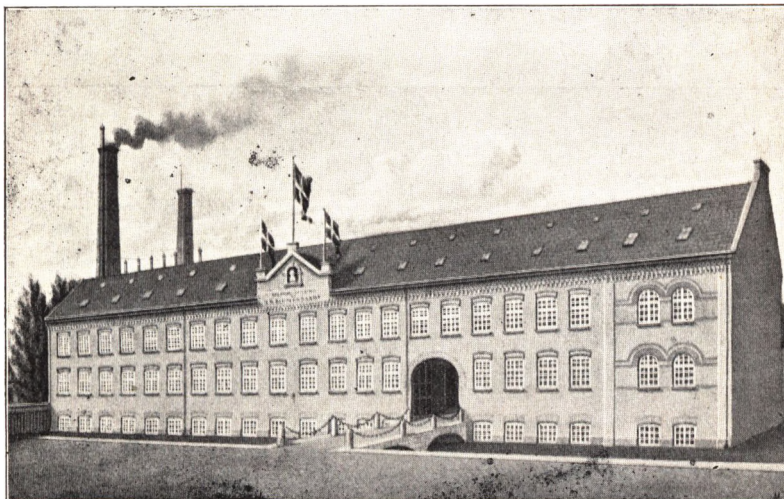
Aktieselskabet *Blumensaadts Fabriker* er grundlagt 1835 af cand. pharm. Nicolaj Niemann Blumensaadt i Nedergade 25. Blumensaadt var Søn af Apotheker Blumensaadt og tog sin Farmaceut-Eksamen under den Forudsætning senere at overtage Faderens Apothek, men det havde for lange Udsigter, og han oprettede derfor egen Fabrik. Efter en Rejse til Verdensudstillingen i Paris 1867 indførte han de første franske Maskiner, og gik nu over fra Fabrikation af Talglys og grøn Sæbe til at fabrikere alle Arter Sæbe. 1871 afgik han ved Døden, og Virksomheden dreves videre af hans Enke, bistaat af hendes Broder og hendes to ældste Sønner N. N. Blumensaadt og O. Blumensaadt. 1891 overtog de to Brødre Virksomheden. 1898 afgik O. Blumensaadt ved Døden, og N. Blumensaadt fortsatte som Eneindehaver til han 1903 lod den overgaa til Aktieselskab, hvori han indtraadte som administrerende Direktør. 1908 trak han sig tilbage fra Ledelsen og J. C. Hansen traadte til som administrerende Direktør. 1912 erhvervede han Hovedparten af Aktierne.

Aktieselskabet Blumensaadts gamle Fabrik.

Fabrikens Produkter er kendt og anerkendt over hele Landet, og Produktionen gaet frem Aar for Aar.

Firmaet *H. Rasmussen & Co.*, Frederiksgades Jernstøberi og Maskinfabrik, blev grundlagt den 13. Maj 1856 af afdøde Jernstøber H. Rasmussen. Virksomhedens Begyndelse var meget beskeden, idet H. Rasmussen begyndte Fabrikationen af de første Kakkellovne og Landbrugsmaskiner med en Arbejdsstyrke paa 2 Mand og en almindelig Hestegang som Drivkraft. Soliditeten

Aktieselskabet Blumensaadts nye Fabrik.

kendetegnede imidlertid disse første Fabrikata, af hvilke flere Maskiner endnu er i Gang forskellige Steder paa Fyn, hvor de fungerer til fuld Tilfredshed, og grundet paa Soliditeten vandt de ogsaa hurtig Indpas hos en efter Forholdene stor, købedygtig Kundekreds. Resultatet blev, at der ikke hengik ret lang Tid, før det blev nødvendigt at udvide den beskedne Virksomhed, for at denne kunde blive i Stand til at efterkomme den stadig stigende Efter-spørgsel. Hestegangen ombyttedes med Dampkraft, og Omsætningen steg med store Skridt. Virksomhedens Indehaver forstod at indvinde nyt Land, idet han, da Mejeriernes Glansperiode oprandt, kastede sig over Fabrikationen af Mejerimaskiner og Dampanlæg, paa hvilket Omraade H. Rasmussen med

Firmaet H. Rasmussen & Co.s Facade i Frederiksgade.

Rette kan betegnes som sin Tids Foregangsmand. Virksomheden gik nu rask fremad, og Fabriken ombyggedes og udvidedes betydeligt. I 1902 optoges H. Rasmussens Sønner Ludvig og Hans Rasmussen i Firmaet, og disse fortsætter nu efter Faderens Død (1905) de saa vel funderede Traditioner. Dampkraften er nu afløst af Elektricitet som Drivkraft. Ny Arbejdsfelter indvindes, og det er en Kendsgerning, at H. Rasmussen & Co.'s Specialiteter: Kakkellovne, Kaminer, Komfurer, Centralvarmeanlæg samt alt Bygningsstøbegods nu indtager en Førsterangsstilling — ikke alene i Danmark, men ogsaa uden for Landets Grænser.

Odense litografiske Anstalt ved Hagen og Sørensen er grundlagt 1904 af en Søn af Grundlæggeren af Firmaet Hagen & Sievertsen, Litograf C. Hagen i Forening med Justitsraad M. Sørensen, der tidligere havde været ansat hos Firmaet Hagen & Sievertsen, først som Maskintrykker senere som teknisk Leder. Firmaet Hagen & Sørensen blev anlagt i Ejendommen Overgade 19, hvor den endnu har Domicil. Der begyndtes med nogle faa Maskiner,

men ved Indehavernes Dygtighed og Indsigt gik Forretningen hurtig frem, saa der nu arbejdes med 40 Maskiner. Virksomheden omfatter Litografi, Sten-trykkeri, Bogtrykkeri, Bliktrykkeri, Kartonnagefabrik, Posefabrik samt Frem-

Mar. Sørensen.

J. V. Saksø.

Aksel Saksø.

stilling af Værdipapirer. Pladsen i Overgade 19 blev hurtig for lille, i samme Gade 26 oprettedes derfor Bliktrykkeri, og i Nedergade 9 i Forening med Firmaet Tutein & Koch, København, moderne Lyskopierings-Anstalt. Litograf Hagen afgik ved Døden 1912, og Forretningen fortsattes af Justitsraad Sørensen bistaaet af sine to Sønner J. V. Saksø og Aksel Saksø. J. V. Saksø, der forestaar den litografiske Afdeling, er uddannet hos Hagen & Sievertsen

Fra Hagen & Sørensens Virksomhed.

og har derefter rejst et Par Aar i Udlandet. Den anden Søn, Aksel Saksø, der leder Bogtrykkeriet, er udlært hos Bogtrykker Poul Søndergaard. Denne store Virksomhed er hovedsagelig arbejdet op af Justitsraad M. Sørensen efter

at have ofret sine bedste Aar og Kræfter paa en anden Virksomhed, og dog har han opnaaet at bringe den frem til at være en fremragende Faktor inden for Erhvervslivet i Danmark. Justitsraad Sørensen har foruden at ofre sig for sin Forretning haft Tid til at beskæftige sig med filantropiske Formaal, hvorfor han er tildelt Ridderkorset af Dannebrog.

Firmaet *Chr. Olsen* er grundlagt i Aaret 1862 af Gartner Chr. Olsen sen. Foruden sit Handelsgartneri, der hørte til et af vore fineste i Landet, eksperimenterede han med Frøavl. Forsøgene faldt heldigt ud, han opnaaede at faa sit fortrinlige Stammefrø kendt langt udover Landets Grænser. I Halvfemsene begyndte Chr. Olsen Kontraktavl af Roefrø rundt om hos forskellige Landmænd, og denne Form for Frøavl fortsattes og udvidedes, efter at Sønnerne Christian Olsen og Axel Olsen i 1902 overtog Forretningen.

Chr. Olsen,
Grundlæggeren af Firmaet.

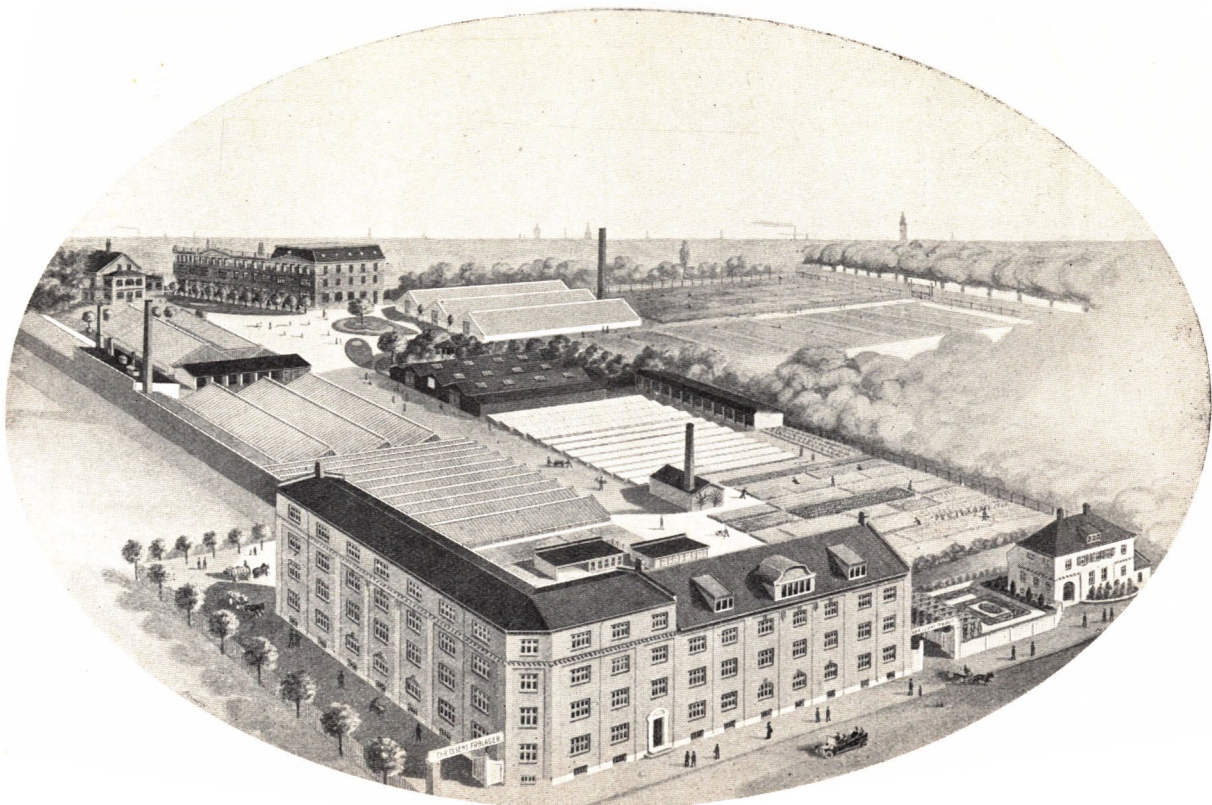
Under de to Brødres Ledelse er Forretningen arbejdet mægtigt op. Gartneriet blev ombygget og moderniseret efter alle Tidens Krav. Der blev opført ny Lagerbygning og Kontorbygning. I 1913 blev den nye store Lagerbygning opført med Frøenseri og Tørreapparater efter bedste Mønster.

Firmaet har nu henvend 2500 ha Land i fast Kontraktavl. Der dyrkes nu under betryggende Kontrol Roefrø, Græsfrø og Havefrø, der afsættes dels herhjemme og i Udlandet. Firmaet driver nemlig en ret betydelig Eksport, og dets forskellige Frøsorter nyder overalt Anerkendelse. Firmaet beskæftiger ca. 100 Personer foruden de sædvanlige Sæsonarbejdere.

Firmaet *Carsten Petersen & Co.*, Odense, er startet 1915 som Import-Firma i Kul, Koks, Salt og Cement, senere optoges andre Artikler, blandt andet skal i denne Forbindelse anføres, at Firmaet er det første Handelshus her i Landet, der rationelt kastede sig over Handelen med danske Brunkul i større Stil. Disse Kul, der nu er indgaaet som et nødvendigt Led i Befolkningens Forsyning med Brændselsmaterialier, kommer direkte fra Statens Lejer ved FASTERHOLT og TROLDHED. Firmaet har desuden erhvervet et større Tørveareal ved URUP i Jylland, som det driver sammen med et Ingeniørfirma fra Aalborg. I denne Mose, der bearbejdes med de bedste og mest moderne Hjælpemidler, er bygget en Mandskabsbarakke, indrettet med to-Værelsesrum, og bygget paa en saadan Maade, at den vækker smigrende Opmærksomhed for sin praktiske og hyggelige Indretning. Til Folkenes Forplejning er der sørget ved et til Stedet knyttet Marketenteri. I Mosen beskæftiger Firmaet 36 Mand.

Virksomheden omfatter nu Kul, Koks, Salt, Cement, Brunkul, Tørv og Brænde, og ledes af Direktørerne Feodor Nielsen og Carsten Petersen.

Firmaet *Brødrene Stærmosé* er oprindelig en Afdeling af The- og Smørforretningen „Ydun“, hvis Indehaver var Købmand Andreas Stærmosé. 1. Januar 1915 optoges Broderen Robert Stærmosé i Forretningen, og Firmanavnet ændredes til Brødrene Stærmosé. Forretningen er startet Nørregade 45 og omfatter de fleste Artikler indenfor Kolonialbranchen; den har i Løbet af de faa Aar, den har eksisteret, gennemgaaet en betydelig Udvikling, saa Loka-

Firmaet Chr. Olsens Virksomhed efter projekteret Udvidelse 1918.

lerne er blevne for smaa. — I Foraaret 1919 flytter den derfor til den ny- erhvervede Ejendom Nørregade 86, „Nørrehus“.

Andreas Stærmosé.

Robert Stærmosé.

Fabrikant *Thorvald Pedersen* grundlagde en Isenkramforretning i Aaret 1903, baseret paa at levere alt til Møbelindustrien og Bygningsfagene. Virksomheden er fra en beskedne Begyndelse gennem Aarene udviklet til en meget betydelig Forretning, der foruden Forretning her i Odense har Filial i Aalborg. Foruden Isenkramforretning er anlagt et Skæreri, hvorfra leveres Træ til Møbelindustrien.

1917 byggedes en ny Fabrik paa Rugaardsvej, der nu staar fuldt færdig, og er taget i Brug. Denne Fabrik er forsynet med alle tænkelige moderne tekniske Hjælpemidler, elektriske Kraner samt eget Jernbanespor. Her skæres

Indgangen til Thorvald Pedersens Fabriker.

det Træ som benyttes i Møbelindustrien, og der er taget alt det Hensyn, der kan tages, for at gøre Arbejdsrummene saa hygiejniske og praktiske som vel muligt.

Ejendommen „Nørrehus“, som Brødr. Stærmosé købte i Foraaret.

Thorvald Pedersens Savværk.

Fabrikant Thorvald Petersen har ene skabt denne store Virksomhed ved sin Forretningsdygtighed og Energi, og den staar som et Bevis paa hvad der kan naas, naar disse Egenskaber benyttes paa rette Maade.

I Forretningen i Kongensgade er Lager og Udsalg af de Artikler, som

Thorvald Pedersens Ejendom i Kongensgade.

benyttes i Møbelindustrien og ved Bygningsfagene. Fabriken paa Rugaardsvej benyttes til Træskæreriet, desuden er til Virksomheden knyttet et betydeligt Glassliberi. Vis à vis Fabriken paa Rugaardsvej findes Forretningens store Lager af inden- og udenlandsk Træ. Fabriken er foruden at være indrettet saa moderne og praktisk som mulig tillige en Mønsterfabrik i arkitektonisk Henseende.

Thorvald Pedersens Filial i Aalborg.

Købmand *P. A. Kruses* Forretning er grundlagt 1852 af Chr. Starup, overtaget af nuværende Indehaver 1896. Den omfatter Kolonial-, Material- og Sygeplejeartikler.

Fabriken *Activ* er grundlagt 1914. Den omfatter alt indenfor Blikvare-fabrikationen.

C. A. Mortensen & Co.s Æskefabrik og Stentrykkeri, Nedergade 15, er grundlagt 1883 af C. A. Mortensen og N. P. Møller. Nuværende Indehaver, Otto Møller, overtog 1. Juli 1917 Firmaet for egen Regning. Det omfatter Æskefabrik og Stentrykkeri.

A. Kroghs Frøhandel blev etableret i 1905 med Havefrø som Specialitet. Efterhaanden som Forretningen voksede, krævede denne mere Plads. I 1914 anlagdes et første Klasses Frøenseri og Tørreri efter de bedste Mønstre og samme Aar foretoges en betydelig Udvidelse, idet Odense Frøkontor som en

speciel Markfrø-Afdeling knyttedes til Forretningen med Landbrugskandidat Hansen som Leder. I 1917 købtes den store Ejendom Søndergade 17, hvor Virksomheden nu har til Huse. Kroghs Frøhandel har skabt sig et Navn for

A. Krogh.

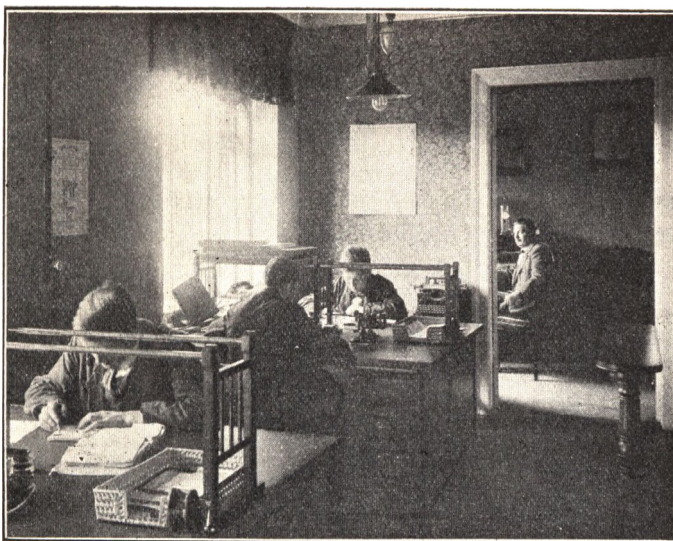
R. E. A. Knudsen.

dets fortrinlige første Klasses Stammefrø. Paa flere af vore Udstillinger har Firmaet høstet Anerkendelser og Udmærkelser, saaledes paa Landsudstillingen 1909 og Havebrugsudstillingen i København 1912. I Tidens Løb har Firmaet oparbejdet en betydelig Eksport til alle Lande af dansk avlet Frø.

A. Kroghs Frøhandel.

Dansk Fløde Eksport Aktieselskab er startet i Aaret 1913 og er nu en betydelig Virksomhed, hvis Produkt „Sana Fløde“ er kendt over det hele Land. Den daglige Produktion andrager 30 Tusinde Flasker. Direktør for Selskabet er R. E. A. Knudsen. Virksomheden beskæftiger 100 Personer og har en betydelig Eksport til Udlandet. Fabrikationen foregaar i Lokaler, der er

Fra „Sana“s Kontorer.

indrettet efter Nutidens Krav, og Fabriken er forsynet med de bedste tekniske Hjælpemidler, der kan fremskaffes. Fabriken „Sana“ er Landets største Specialfabrik — indenfor Mejeribranchen.

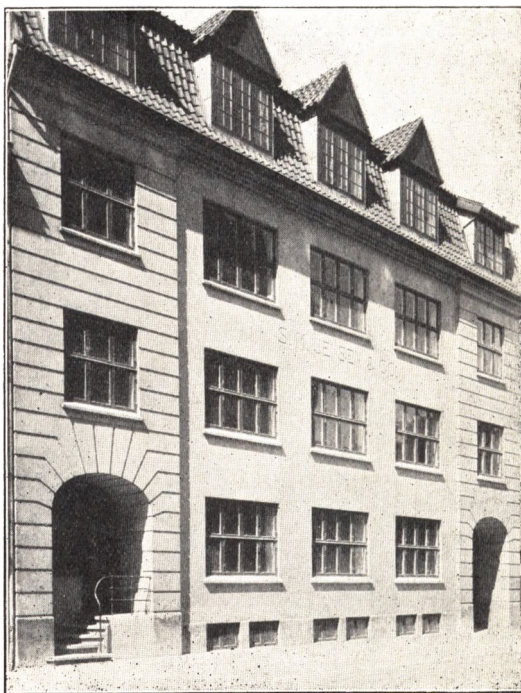
Firmaet *S. M. Jensen & Co.* er grundlagt i Aaret 1907 af S. M. Jensen,

Fra „Sana“s Kontorer.

Fabriken, hvor „Sana-Fløden“ fremstilles.

Fra S. M. Jensen & Co.s Fabriker.

Johannes Nielsen og H. Chr. Petersen. Den første Fabriksvirksomhed paa-begyndtes i en lille Ejendom i Kongensgade, men Forretningens hurtige Vækst paakrævede mere Plads, og i Aaret 1914 henflyttedes til nuværende Domicil paa Klostervej, hvor en ny Fabrik var bleven opført. Det har dog

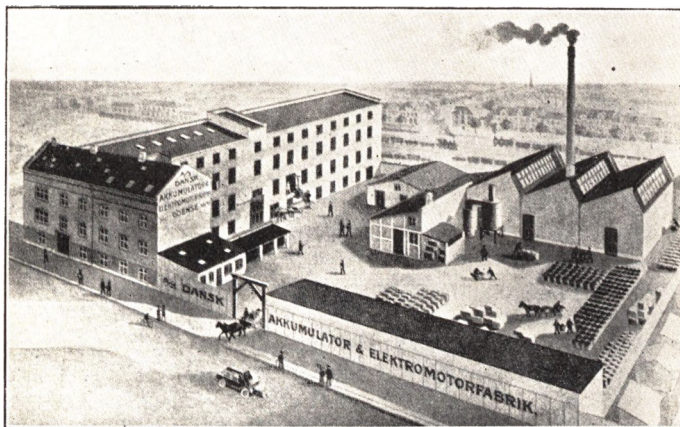
P. P. Bredsteen.

Chr. Jørgensen.

allerede vist sig, at den Plads, som man i 1914 troede var rigelig, var altfor lille, og en betydelig Udvidelse vil derfor blive foretaget i Aar. Virksomheden beskæftiger 400 Mennesker, heraf paa Fabriken 150. Resten ved Arbejde i Hjemmene.

Fabriken fremstiller udelukkende Trikotage og er forsynet med de bedste og mest moderne Maskiner til Opnaelse af noget virkelig godt paa Trikotageindustriens Omraade. Fabriken administrerende Direktør er H. Chr. Petersen.

Dansk Akkumulator- & Elektromotor-Fabrik.

Dansk Akkumulator- & Elektromotor-Fabrik er grundlagt i Begyndelsen af Aarhundredet af P. P. Bredsteen. Bredsteen, der er født 1867, var som ganske ungt Menneske i Smedelære hos C. C. Petersen i Vejle, tog senere Maskinisteksamen (1888) og Maskinkonstruktørexamen 1892, var derefter paa flere store Værfter i København, Berlin og Wien, tog senere til Amerika

og var ca. 5 Aar hos den berømte Edison paa hans elektriske Fabriker. Kom i 1900 tilbage til Danmark, fik Ansættelse som Maskinmester og Bestyrer paa Odense Elektricitetsværk, en Stilling som han varetog til Udløbet af 1908. Det var medens han var i denne Stilling, at han anlagde Akkumulatorfabriken for Fabrikation og Reparation af transportable Akkumulatorer. 1906 omdannedes Fabriken til Aktieselskab med P. P. Bredsteen, P. Søndergaard og H. Andersen som Aktieselskabets Bestyrelse.

Virksomheden var dengang meget beskednen, der beskæftigedes kun 2 Mand. Senere udvidedes Virksomheden betydelig. 1908 optoges Konstruktør Chr. Jørgensen, tidligere hos Thomas B. Thrige, som aktiv Deltager. Aktiekapitalen udvidedes til 23.000 Kr., og der købtes en Grund i Ørstedsgade, hvorpaa der byggedes en ny Fabriksbygning. Efterhaanden som Virksomheden voksede, krævede Fabriken mere Plads, Nabogrundene købtes op, og i 1916

Peter Andersen.

Ernst Andersen.

opførtes den store Fabriksbygning. Aktiekapitalen er gentagne Gange udvidet 1908 23.000 Kr., 1913 30.000 Kr., 1916 160.000 Kr., 1917 240.000 Kr.

Fabrikationen omfatter nu foruden transportable Akkumulatorer, almindelige Motorer og Dynamoer, tillige som Specialitet direkte koblede Centrifugalpumper, der i Forbindelse med automatisk virkende Regulatorer anvendes til Vandforsyningsanlæg. Fabriken beskæftiger nu 60—70 Personer.

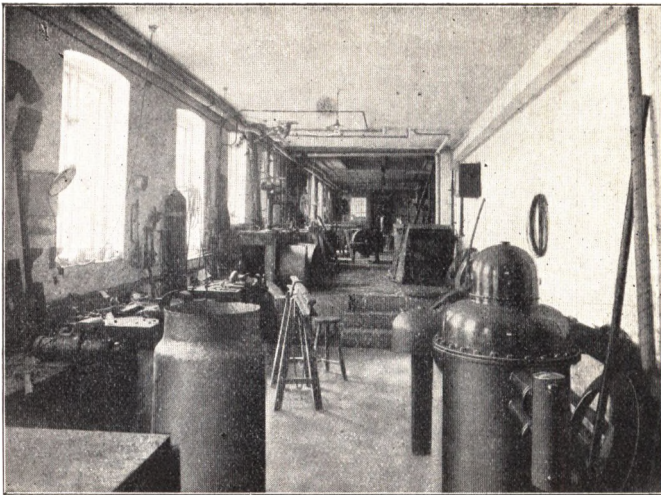
Fabrikant *P. Andersen* etablerede sig i 1883 i Assens og oparbejdede der en god Kunderkreds, men søgte efter nogle Aars Forløb tilbage til Odense, fordi han trængte til større Virkefeldt, her er saa efterhaanden hans Virksomhed vokset fra Værksted til Fabrik, idet han indsaa at mange af de Kobberartikler, vi indførte fra Udlandet lige saa godt og lige saa billigt kunde fremstilles herhjemme. Saaledes opstod Fabriken Overgade 17, stadig forbedret og omforandret, sidst ved Ombygning af Adelgade 8, hvor Firmaet nu har sine Kontorer. Fabrikenes Kunder findes ikke i Odense alene, men er spredt over hele Landet, og mangeartede er de Artikler, som fabrikeres. Fabriken paatager sig Anlæg af Dampkøkkener, Vaskerianlæg, Brænderier og Bryggerier, Apparater til Farverier, Tøjrensingsanstalter og Laboratorier. Som særlig Specialitet har Firmaet optaget Fabrikation af Destillation- og Sterilisations-

Firmaet P. Andersen & Søns Ejendom.

Fra Kontorerne hos P. Andersen & Søn.

Interiør fra Fabrikken hos P. Andersen & Søn.

anlæg for ethvert Formaal, og da navnlig for Hospitalsbrug. Det er dog ikke alene Kobber, der forarbejdes, det har ogsaa en Afdeling for autogen Svejsning, saaledes at Firmaet paatager sig Fabrikation af Jernbeholdere, endnu en Specialitet hos Firmaet nemlig Bly svejsning. 1914 optog P. Andersen sin Søn Ernst Andersen i Forretningen. Andersen jun. er udlært i Faderens Forretning; efter at have aflagt Svendep prøve, som tilkendtes Kommissionens Sølvmedaille, drog han til Tyskland for at udvide sine Kundskaber.

Fra Kontorerne hos P. Andersen & Søn.

Peter Andersen og Søn staar som et smukt Eksempel paa, at Haandværk og Industri ypperligt kan supplere hinanden.

Blandt de industrielle Virksomheder i Odense indtager Firmaet *J. C. Jørgensens Møbelindustri* en fremskudt Plads. Forretningen grundlagdes 1897

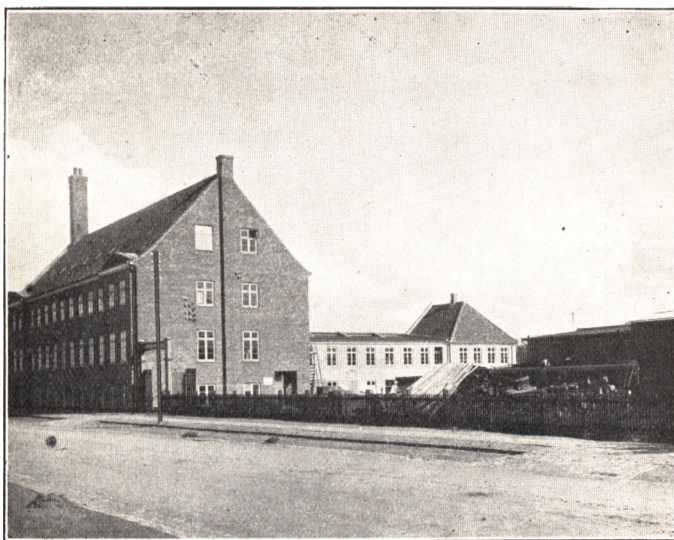

J. C. Jørgensen.

af Fabrikant J. C. Jørgensen under meget smaa Forhold, med en Medhjælperstab paa kun 4 Personer. Fremgangen kom dog ret hurtig, og det har gentagne Gange været nødvendigt at udvide og bygge nye Fabriker, ligesom det Antal Mennesker, der beskæftiges, stadig forøges, for Tiden er ved Firmaet ansat 81 Personer, der om kort Tid vil blive betydelig forøget. Virksomheden har Fabrik paa Kocksvej og paa Rugaardsvej i Odense, og begge Steder er det nyeste og bedste paa alle Omraader taget i Brug, saavel Maskiner som andre Hjælpe midler til Opnaaelse af et 1. Klasses Arbejde. Der forarbejdes og fremstilles alle Arter indenfor Møbelindustrien med betydelig Eksport til vore

Nabolande Norge og Sverige og Videreforhandling her i Landet. Firmaet har Udstillings- og Salgslokale Kongensgade 71, Odense.

I Februar Maaned dette Aar overgik Forretningen til Aktieselskab med Fabrikant J. C. Jørgensen som administrerende Direktør.

J. C. Jørgensens Fabrik paa Kocksvej.

Firmaet *P. C. Rasmussen* er grundlagt 1889 af den nuværende Indehaver P. C. Rasmussen. Fra en lille beskedne Begyndelse er Firmaet vokset til den store og mægtige Forretning, den nu er. I 1914 byggede P. C. Rasmussen den store palæ lignende Forretningsejendom paa Hovedstrøget i vor

J. C. Jørgensens Fabrik paa Rugaardsvej.

Interiør fra Firmaet P. C. Rasmussen.

P. C. Rasmussens Ejendom paa Vestergade.

By. Gennem 6 Etager strækker Forretningslokalerne sig fuldstændig som et engelsk Stormagasin med Elevator til alle Etager. I de forskellige Etager findes der Afdelinger for Damekonfektion, Sengeudstyr, Hatte og Modepynt, Klædevarer og Kjolestoffer. Paa 3. Sal findes elegante Prøveværelser og Sytuer. Alt er stilfuldt og praktisk indrettet. Virksomheden beskæftiger ca. 100 Mennesker og hører til de største i Provinsen.

Robert Mortensen.

Veksellerer *Robert Mortensen* er født i Odense 6. Oktober 1888. Efter at have gennemgaaet Gjersings Realskole i Odense blev han ansat i Assens Bank, og har saaledes fra sin tidligste Ungdom været knyttet til Bankvæsenet. Efter nogle Aars Uddannelse i Assens Bank kom han til København, hvor han fik Ansættelse paa et Veksellererkontor.

Den 1. Februar 1907 oprettedes et Veksellererkontor her i Odense, der bestyredes af nuværende Bankdirektør N. P. Christensen, ved hans Fratræden i 1910 overtog Robert Mortensen Ledelsen, og 1. Januar 1916 overtog han Forretningen for egen Regning. Virksomheden omfatter Køb og Salg af Aktier, Obligationer, fremmed Valuta, ordner Kreditforeningslaan, paatager sig Discontering af Veksler og har Incasso paa Ind- og Udland.

Vett & Wessels Udsalg (Magasin du Nord) ved Rs. Larsen er grundlagt i Aaret 1870, overtaget af den nuværende Indehaver Købmand Rs. Larsen 1902. Forretningen, der egentlig er startet paa den modsatte Side af Gaden, er begyndt under ganske smaa Forhold. Efterhaanden som den voksede, udvidedes den betydeligt, saaledes at den nu fremtræder som en af Provinsens smukkeste Manufakturforretninger. I tre af Ejendommens Etager findes nu Ekspeditionslokaler for hvide Varer, Manufaktur, Sengeudstyr, Tæpper, Kurvemøbler, Damekonfektion og Bluser.

Som de fleste af Magasin du Nord's Udsalg er Odense-Forretningen den førende paa Modens Omraade. — Dens smukke Vinduesudstillinger samler Tilskuere i Tusindvis. Der findes næppe en Forretning i Provinsen, hvor der som her mødes frem med saa smagfulde Vinduesudstillinger. Den daglige Ledelse forestaar S. Rohde og J. Hansen.

Firmaet *J. G. Jacobsen*, Odense Dampvæveri-Udsalg, grundlagdes den 14. September 1892 i Ejendommen Vestergade 16 af afdøde Købmand Johan Gerhard Jacobsen under meget beskedne Forhold med et Persona'e bestaaende

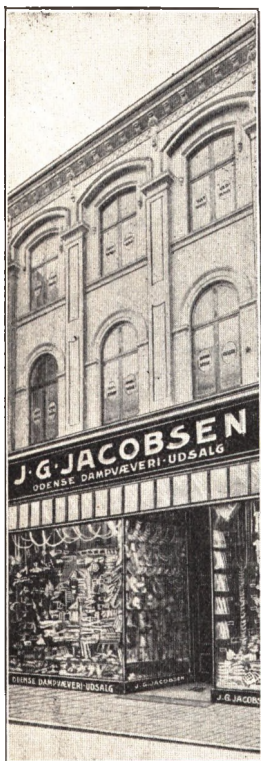

Veksellerer Mortensens Kontor.

Vett & Wessel, „Magasin du Nord“, ved Rs. Larsen.

af Indehaveren selv, hans Hustru og een Dame. — Forretningen voksede hurtigt og allerede 1896 fandt den første Udvidelse af Lokalerne Sted. I de følgende Aar øgedes Omsætningen stadig, saaledes at Antallet af Ekspedienter i 1910 var vokset til 12 Personer. I Foraaret 1911 købtes Naboejendommen, Vestergade 18, og samme Efteraar flyttedes Forretningen hertil og hele Ejendommen toges i Brug. Sønnen G. F. Jacobsen var i 1910 vendt tilbage fra Udlandet, og overtog i de følgende Aar mere og mere Ledelsen, indtil den ved J. G. Jacobsens Død i 1912 fuldstændig gik over til ham, idet Forretningen uforandret og under samme Firma fortsattes af Fru J. G. Jacobsen med G. F. Jacobsen som Leder.

J. G. Jacobsens Forretning.

I Aarene efter 1911 følger Firmaets største Opgangsperiode med stadige Udvidelser og Omforandringer, og Forretningen er nu efter 25 Aars Forløb en af Provinsens største og bedste og beskæftiger ca. 40 Personer.

Gustav Krügers Klædefabrik, Aktieselskab, er startet af Gustav Krüger i Aaret 1873. 1890 overgik Fabriken til et Kommanditselskab. I 1911 overgik Virksomheden til et Aktieselskab under Navn af Akts. Gustav Krügers Klædefabrik.

Fabriken, der fabrikere Klæde, er kendt over det ganske Land; den beskæftiger under normale Forhold 110 Arbejdere.

I Odense findes et af Landets største og fineste Vinfirmaer, *Odense Vinkompagni* (grundlagt 1895). Firmaets Indehavere er Konsul Johan Ludvig Justesen og Grosserer Hans Thorvald A. Andersen.

Firmaets fortrinlige og vellagrede Vine er kendt ikke alene i vort eget Land men langt ud over Landets Grænser. Paa Udstillingen i London i 1907 fik Firmaet saaledes Guldmedaille for Oporto Vine og er Leverandør af Cherry Brandy til Hs. Maj. Kongen af Spanien. Til Virksomheden

er knyttet et Personale paa 50 Personer foruden ca. 60 Repræsentanter.

En fremragende Plads indenfor Odense Bys Erhvervsliv indtager Firmaet *Frederik Bindslev*. De mange Fremmede, der gæster Odense, kan ikke undgaa at lægge Mærke til denne Forretning, hvis storstilede Vinduesdekorationer med de mange kostbare Pelsvarer vækker Publikums Opmærksomhed og Beundring.

Forretningen er grundlagt i Aaret 1884 af Frederik Bindslev, som efter nogle Aars Ophold i Udlandets største Byer, startede Forretningen i Kongensgade 4. I Løbet af faa Aar vandt Hr. Bindslev sig en stor, tillidsfuld Kundekreds, saaledes at Firmaet i 1904 erhvervede Ejendommen Kongensgade 16,

Interiør fra Firmaet J. G. Jacobsens Forretning.

Odense Vinkompagnis Vinlager.

Crome & Goldschmidts Forretning paa Vestergade.

Fra Bindslevs Pelsvareafdeling.

Firmaet Lauritzen & Ross' Forretning.

hvor der efter udenlandsk Mønster blev indrettet smukke, lyse og store Lokaler, og i 1918 købtes endvidere et større Bygningskompleks til yderligere Udvidelser, saaledes at Forretningen nu staar rustet til at optage enhver Konkurrence paa det danske Marked. Firmaet driver samtidig en betydelig en gros Handel hele Landet over.

Interiør fra Lauritzen & Ross' Forretning.

Crome & Goldschmidts Fabrikers Udsalg i Odense indehaves af Købmand Sophus Kann (født 1887, uddannet i Vett & Wessels Forretninger). Sophus Kann overtog Forretningen i 1915. Forretningen er beliggende paa Byens Hovedgade, Vestergade 25. I Stueetagen er der Ekspeditionslokaler for Manufakturvarer, Lingeri og Trikotage. Paa 1. Sal findes Afdeling for Senge-Udstyr, Gulvtæpper, Kurvemøbler og Gardintøjer. I 2. Sal-Etagen findes Afdelinger for Damekonfektion, Bluser og Skørter, Skindvarer, — desuden er her Prøveværelse og Systue. Forretningen beskæftiger nu 25 Mennesker.

Varehuset Vestergade 38.

Firmaet *Lauritzen & Ross* er grundlagt i Aaret 1915 af Købmændene H. W. Lauritzen og Ross i den gamle historiske Ejendom Brochmanns Hotel med Indgang til Lokalerne i det karakteristiske Hjørne, flankeret af Søjlerækkerne. Ross var Medindehaver af Forretningen til 1916, da han udtraadte for at overtage en af hans Fader dreven Forretning i Nimtofte i Jylland. Samtidig med Købmand Ross' Fratrædelse optoges i Firmaet Th. Thygesen som Medindehaver, og Firmaet føres nu videre af Købmændene H. W. Lauritzen og Th. Thygesen.

Forretningen omfatter alt indenfor Damekonfektion, navnlig Overstykker, Bluser samt Metervarer. Firmaet, der hører til de yngre her i Byen, har forstaaet at gøre sig gældende, og en større og større Kundekreds finder Vej til dens Lokaler. En af Aarsagerne hertil maa vel ogsaa søges i Forretningens Princip, kontant Betaling af Varerne. I 1916 inddroges 1.-Sals-Etagen under Forretningen, og Ekspeditionen foregaar nu saavel her som i Stue-Etagen. 1.-Salen er navnlig beregnet paa Overstykker, og Stuen paa Bluser og Metervarer. Firmaet Lauritzen & Ross er en Faktor indenfor Manufakturbranchen, som der absolut maa regnes med, naar Talen er om Forretningstilværelsen i Odense.

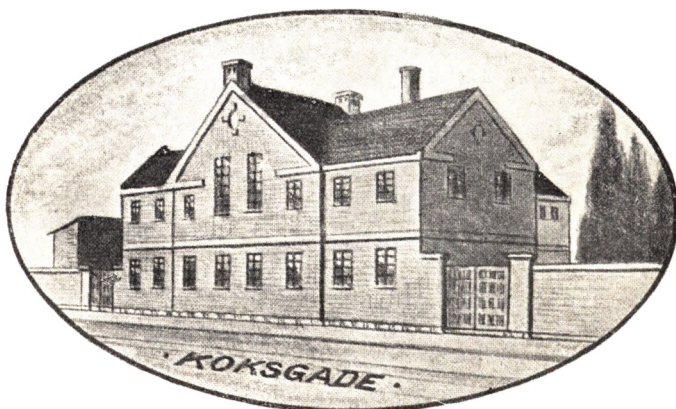

Interiør fra Varehuset.

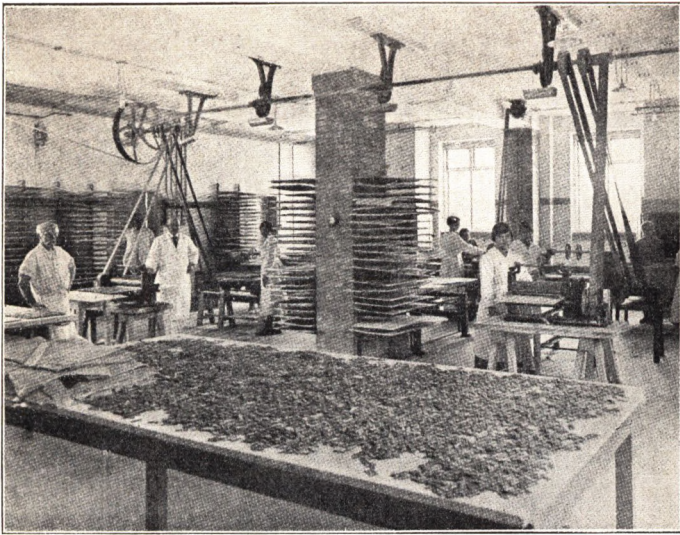
Varehuset, Vestergade 38, der indehaves af Købmand Marius Petersen, er grundlagt af Indehaveren i Aaret 1911. I Løbet af faa Aar har Marius Pedersen skabt sig en betydelig Forretning i Damekonfektion og Bluser. Firmaet fabrikkerer selv sine Varer og beskæftiger nu ca. 60 Personer.

I 1917 udvidedes Forretningen betydeligt. Forretnings- og Ekspeditions-lokalerne i Stueetagen blev betydeligt udvidet og moderniseret og fremtræder nu som en af Byens smukkeste Forretninger.

Paa Kocksvej findes Skandinaviens eneste Specialfabrik for Fremstilling af Flødekarameller. Fabriken grundlagdes i 1913 af Fabrikant cand. pharm. *C. E. A. Black* (den nuværende Indehaver). Fabrikens Produkter vandt hurtigt

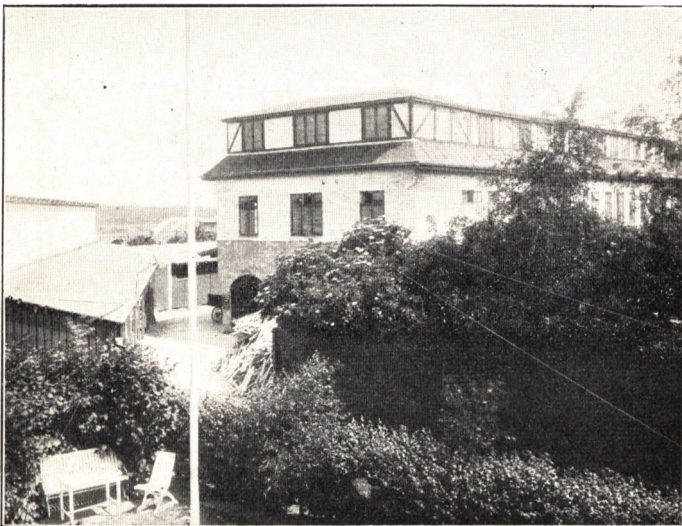
Dansk-englisk Karamelfabrik.

Interiør fra Dansk-engelsk Karamel-Fabrik.

Fodtæste, og dens fortrinlige Kvalitet fik rivende Afsætning hele Landet over. Virksomheden er udstyret med Nutidens mest praktiske og hygiejniske Maskiner, saa selv den mindste Berøring undgaas. Virksomheden, der er installeret i nye Lokaler, beskæftiger ca. 70 Personer.

Møbelfabrikant *Andr. Tuck* paabegyndte 1902 en mindre Virksomhed

Fra *Andr. Tucks* Møbelfabrik.

Firmaet C. F. A. Knudsens Ejendom paa Vesterbro.

indenfor Møbelfabrikationen. Personalet var kun 2 Mand, men efterhaanden voksede Forretningen, særlig da den specialiseredes til at fabrikere Smaa-møbler som Supplement til de øvrige til et Hjem hørende Møblement. Disse Møbler var tidligere leverede fra Tyskland, men Fabrikant Tuck optog resolut Konkurrencen, og indarbejdede efterhaanden sit Fabrikata til at blive

Firmaet C. F. A. Knudsens Forretning i Kongensgade.

kendt ikke alene her i Lander, men ogsaa i vore Nabolande, Norge og Sverige. Fabrikken beskæftiger nu lige ved 50 Mennesker ved denne Industrigræn. Fabrikant Tuck har rejst en Del i Udlandet, England, Tyskland og Schweiz paa H. Larsen og Hustrus Stipendium, og derved erhvervet et nøje Kendskab til de Fabrikata, som fra disse Lande indføres hertil, og som det har været nødvendigt at optage Konkurrencen med. Fabrikant Tuck er Medlem i Bestyrelsen af Træindustriens Fabrikantforening.

Firmaet *C. F. A. Knudsen* er grundlagt af den nuværende Indehavers Fader, C. F. A. Knudsen, i Aaret 1876 under ret beskedne Former. Den nuværende Indehaver, Fabrikant Knudsen, overtog Firmaet 1896 og fører Forretningen videre under samme Firmavn. Virksomheden omfatter Fabrikation af Symaskiner, Salg af Automobile, Motorcykler, Cykler og Cykledele. — Symaskine- og Automobilfabriken er beliggende paa Vesterbro 33, hvor Firmaet har sine Kontorer, medens detail-Salget af Cykler og Symaskiner foregaaer fra Forretningen i Kongensgade 33. Virksomheden er den største i sin Branche i Odense og beskæftiger nu 25 Mennesker.

I Aaret 1890 grundlagde Fabrikant H. C. Pedersen en Virksomhed indenfor Møbelindustrien, der 1906 overtoges af Møbelfabrikant og Snedkermester *Magnus Pedersen*. Virksomheden voksede sig gennem Aarene til en betydelig Forretning, og i Aaret 1914 købtes og nyopbyggedes den nuværende Ejendom, hvori der indrettedes smagfulde Udstillingslokaler og praktiske

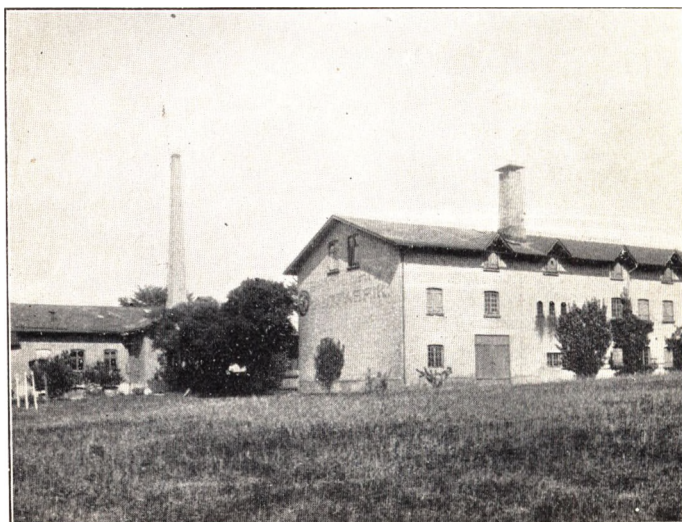
Magnus Pedersen,
Oldermand
for Odense Snedkerlaug.

Magnus Pedersens Ejendom i Kongensgade.

Firmaet Johs. W. Schrøders Ejendom.

Firmaet Johs. W. Schrøders Fabrik.

Værksteder, idet der forarbejdes en Masse Ting ved Haandarbejde. Virksomheden, der nu beskæftiger 20 Svende, er baseret paa Handel med Møbler i alle Stilarter, samt haandforarbejde Møbler, fremstillet paa egne Værksteder. Snedkermester Magnus Pedersen er Oldemand for Odense Snedkerlaug og Bestyrelsesmedlem i Centralforeningen af Snedkermestre i Østifterne.

Firmaet *Johs. W. Schrøder* i Odense er grundlagt den 16. Februar 1878 i den store gamle Købmandsgaard Nørrebro 7, hvorfra det flyttedes til den bekendte Teisenke Købmandsgaard paa Nørregade 39—41. I 1896 flyttedes Forretningen atter til Nørregade 47, hvor Købmand Johs. W. Schrøder havde sikret sig sin egen Ejendom.

Forretningen, som altsaa har været drevet i mere end 40 Aar, omfatter foruden Butiksforretning tillige Korn og Foderstoffer, Bryggeri og Maltfabrik samt Hakkelsefabrik.

Firmaet fremstiller desuden det landskendte Kaffesurrogat „Ava“ og vil herved være kendt i store Kredse overalt i Landet.

Lund.

N. Skiffard.

En betydelig og dygtig Haandværker er Uhr- og Instrumentmager *Lund* paa Fisketorvet; Uhrmager Lund, der lærte hos M. F. Pingel i Maribo, startede sin Forretning i Odense i Aaret 1867, først Nørregade 18, senere udvidet og henflyttet til Fisketorvet 5. Foruden sit Fag, hvor han kun har høstet Anerkendelse for sit Arbejde (Sølvmedaille i Paris 1876, Broncemedaille Odense 1885, Udmærkelse paa Udstillingen i København 1888), har han ogsaa beskæftiget sig med offentlige Hverv, var tidligere Byraadsmedlem og Formand for Fællesforeningen af Grundejere, Formand for Odense Amts Uhrmagerforening, det sidste Hverv røgter Lund endnu.

Akts. *Odense Brødfabrik* er grundlagt 1874 (Aktieselskab 1909). Formand for Aktieselskabets Bestyrelse er Direktør N. Skiffard, der tillige er Selskabets administrerende Direktør. Brødfabriken er kendt for sine fortrinlige og vel-smagende Produkter. Ved Virksomheden beskæftiges 5 Svende og 6 Kuske.

Blandt de Virksomheder, der bærer Byens Navn langt omkring i vort Land, bør nævnes *Bjarne Eckhoffs Konserver- og Pølsefabriker*, der fra en ganske liden Begyndelse er ført frem til en meget betydelig anerkendt Virksomhed indenfor sin Branche.

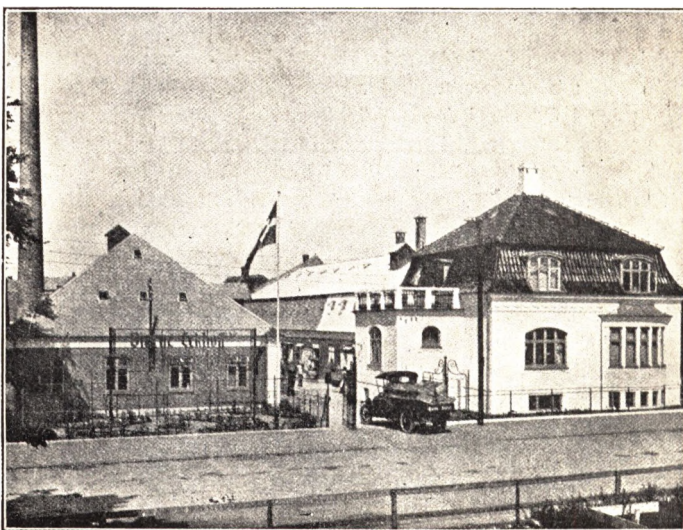
Bjarne Eckhoff begyndte sin Virksomhed i Aaret 1914 i Overgade; det varede imidlertid ikke længe før Lokalerne i Overgade viste sig for smaa,

Odense Brødfabrik.

en større Fabrik maatte bygges. Den nye Fabrik kom til at ligge i Nærheden af Thriges bekendte Virksomhed i Buchwaldsgade; dens fortrinlige Fabrikata af Konserver og Pølser skabte snart Fabriken et landskendt Ry.

I Maj 1917 gæstedes Fabriken af ca. 30 danske Presse mænd, der alle i

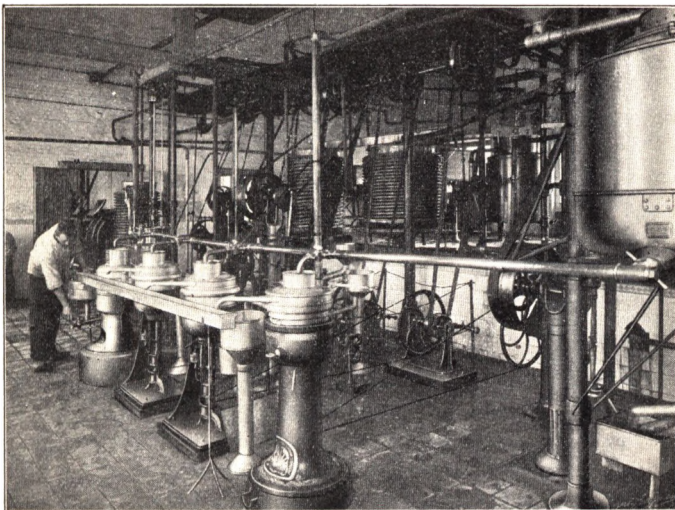
Bjarne Eckhoffs Konserverfabrik.

Fra Mejeriet Pasteur.

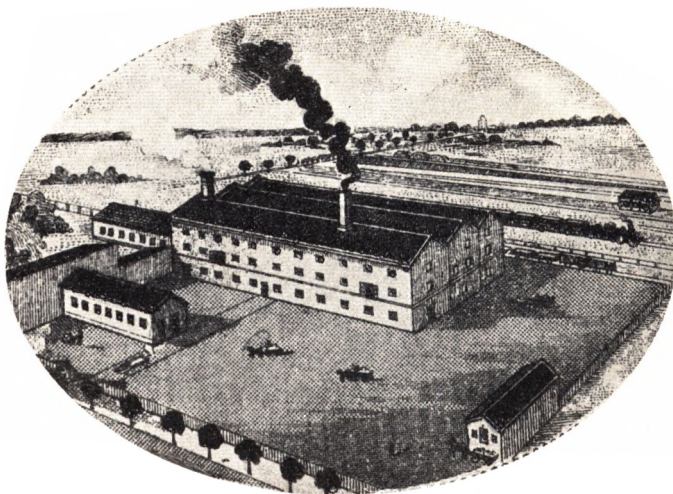
rosende Ord priste den odenseanske Konserverfabrik for den Omhu, der blev Værerne til Del. Bjarne Eckhoffs Fabriker regnes nu for Skandinaviens mest moderne Pølse- og Konserverfabriker.

Mejeriet *Pasteur*, Aktieselskab, stiftedes 1898 og afløste Andelsmejeriet i Odense, samtidig med at det overtog Gl. Møllegaards Mejeri, Centralmejeriet og Søndergades Mælkeforsyning. Mejeriet købte den gamle Købmands-

Fra Mejeriet Pasteur.

gaard paa Vestergade 90 og kom herved til at raade over 7800 □-Alen Grund, hvor Mejeriets Bygning opførtes. I November 1898 var Ombygningen færdig og Virksomheden paabegyndtes straks. Der begyndtes med en Mælkemængde

Fyns Sækkekompagnis Fabrik.

af 8 Mill. Pund, men allerede 1903 købtes Lohmanns Mejeri i Sanderum, hvor Mælkemængden androg 3 Mill. Pund aarlig; dette Mejeri nedlagdes straks. Mælkemængden er nu 15 Mill. Pund aarlig. Mejeriet har Hovedforsyningen af Mælk til Odense By og beskæftiger her 50 voksne Mennesker. 1907 oprettede Pasteur den første Kaseinfabrik i Danmark, 1911 en Fabrik for Kondensering af Mælk. Mejeriet er forsynet med de bedste og mest moderne Maskiner, det ledes af

Forretningsfører L. Glasser. Formand for Bestyrelsen er Sagfører C. Jensen. Mejeriets Aktiekapital er 295.000 Kr.

Mogens Probst.

Akts. *Nørrebros Skraatobaksfabrik* er grundlagt 1900 under meget smaa Forhold, senere udvidet 5 Gange ret betydeligt, beskæftiger nu 35 Personer. Fabrikens Ledere er J. Jensen og L. Jensen.

Firmaet *Fyns Sækkekompagni* blev af Købmand Johs. Andersen grundlagt i 1904, hvor det begyndte under beskedne Forhold i lejede Lokaler og hovedsagelig beskæftigede sig med Reparation af brugte Sække og Udlejning. I Aareres Løb tiltog Virksomheden i Omfang, indtil den 1. Januar 1913 blev omdannet til et Aktieselskab samtidig med, at der blev oprettet en Filial i København, Sct. Annæplads 10, med Firmaets Seniorchef, Hr. Direktør Johs. Andersen, Skodsborg, som Leder.

I de senere Aar er Firmaet gaaet over til en forøget Fabrikation af Sække,

Poser og Wrappers. Allerede i 1916 var Virksomheden naaet til at beskæftige ca. 200 Funktionærer og Arbejdere med en daglig Ydeævne af 7 - 12000 Sække, svarende til en aarlig Produktion af over 3 Mill. Sækker.

Mogens Probst grundlagde sin Virksomhed 1900 i Ejendommen Nørregade 20; det var dengang en lille beskeden Forretning. Efterhaanden som Forretningen tog Fart, blev det nødvendigt at se sig om efter større Lokaler, og Firmaet købte derfor 1918 Ejendommen Gravene 12, og indrettede den paa en tidssvarende Maade. Virksomheden omfatter Parfumeri en gros. Specialitet er Salonmontering og Eneforhandling af Hovedbadsapparater.

Entreprenørfirmaet *Hans Jørgensen & Søn* er etableret 1884 og beskæftiger nu 100 Mennesker ved Skærvefabrikation, Stenhuggeri, Monumentarbejde. I 1914 oprettedes en Mørtelfabrik, og 1918 en Leanstensfabrik. Firmaet har udført en Del Granitarbejder, bl. a. det nye Theater, Sct. Knuds

Kloster, Fællesforeningen af Danmarks Brugsforeninger, Ny Missionshotel og Odense Amts og Bys Sygehus. Desuden har det udført Asfalteringen af Byens Hovedgader samt Kloakeringen af de fleste Gader og den store Samlerkloak. Foruden den store Arbejdsstyrke paa 100 Mennesker anvendes 18 Heste og 2 store Lastbiler. Firmaets nuværende Indehaver er Entreprenør H. Hansen, der har faaet sin Uddannelse i selve Firmaet.

H. Hansen.

I Aaret 1897 begyndte Møbelfabrikant *Anton Kildeberg* at fabrikere Luksusmøbler. Disse Luksusmøbler indførte vi før den Tid fra Tyskland, men Anton Kildeberg indsaa, at vi herhjemme godt kunde fremstille disse Ting selv; han tog Konkurrencen op med Tyskland og startede den første Luksusmøbelabrik i Danmark. Kildebergs smukke og velforarbejdede Luksusmøbler vandt ret snart Indpas i vort Land. Fabriken maatte udvides. Den beskæftiger nu ca. et halvt hundrede Arbejdere. — Foruden Luksusmøbler, forgyldte Borde og Standere, fabrikeres der ogsaa Mahogniborde, og dens Forbindelser strækker sig baade til Norge, Sverige og Finland.

Fra Mogens Probst' Virksomhed.

Udstillingspladsen i Kongensgade.

Gaardspladsen.

Fra Firmaet Hans Jørgensen & Sønns Virksomhed.

Telefon Nr 1157.

Anton Kildebergs Fabrik.

Kunsthändler og Glarmester *J. Chr. Moses* startede sin Forretning Juli 1897 paa Vestergade, flyttede 1898 til Kongensgade 12, købte i 1913 Kongensgade 11 og ombyggede samme og indrettede nuværende smukke Lokaler. Forretningen er nu den største i sin Branche udenfor København. Kunsthändler Moses er Medlem af Hovedbestyrelsen for Glarmesterlauget i Danmark.

Firmaet *Svend A. Olesen* er grundlagt af den nuværende Indehaver Svend A. Olesen i Aaret 1902. Forretningen, der er kendt for sine gode Varer og 1. Klasses Fabrikata, hører til en af vore fineste Modeforretninger. Dens

J. Chr. Moses Kunsthandel.

Interiør fra Svend A. Olesens Forretning.

Firmaet Messens Forretning.

smagfulde Vinduesdekorationer af de forskellige Aarstiders Sæson-Nyheder vækker altid Beundring.

Messen i Odense grundlagdes i Aaret 1895, overtoges 1906 af Købmand Valdemar Nielsen; der var den Gang kun et Par Ekspedienter, men han forstod hurtig at samle Kunder, og ved hans Død i 1915 beskæftigedes 28

„Skandia“, Farvergaarden, Overgade 45–47.

Mennesker. Forretningen ledes nu af Købmand Johannes Mortensen og omfatter blandt Manufaktur, Damekonfektion, Overstykker samt Kurvemøbler og Tæpper. Foruden Lokalerne i Overgade har Forretningen Udstillings-Lokale i Vestergade, og dens smukke Udstillinger tiltrækker sig altid smigrende Opmærksomhed.

Automobilforretningen „Skandia“, grundlagt 1912 af Fabrikant L. P. Jør-

gensen, Overgade 44 med Udstillingslokale i Overgade 46. I 1918 henvlyttedes Forretningen til sin nyopførte Ejendom, Farvergaarden, Overgade 45—47, hvor der indrettedes en fuldtud moderne Automobilforretning med stort Lager af Last- og Turistvogne samt andre Vogne i saavel amerikanske som europæiske Typer, endvidere fører Forretningen en omfattende Handel med Motorcykler, Gummi, Benzin, Consistensfedt og Olie.

Automobilforretningen „Skandia“ har eget moderne Automobilværksted, hvor alle Reparationer udføres med største Omhu, samt autoriseret Køreskole til grundig Undervisning for Elever, og er tillige Repræsentant for Automobilforsikringsselskabet „National“.

Automobilforretningen „Skandia“ er saaledes en af de yngre her i Byen, men har paa Grund af sine gode Varer og prompte Behandling hurtig gjort sig gældende i Erhvervslivet.

R. Th. Olsens *Handelsgartneri* er grundlagt i Aaret 1852 af den nuværende Indehavers Fader, R. Olsen, der endnu lever (født 1817). Firmaets

R. Th. Olsen.

R. Johansen.

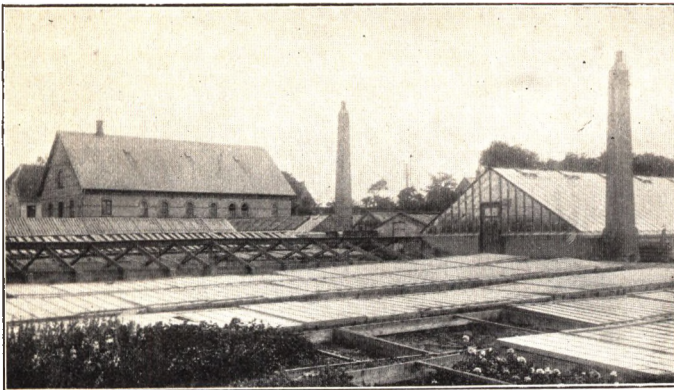
Specialitet er blomstrende og dekorative Planter samt drevne og Frilands-Grøntsager, særlig anlagt for en gros Salg. Firmaet har i de forløbne Aar faaet tilkendt 85 Diplomer, deriblandt mange Ærespræmier og Sølvmedailler.

Handelsgartner R. Th. Olsen er Formand for Fyns Stifts Chrysantemum-Udstilling, var tidligere i en lang Aarrække Formand for Odense Amtskreds af den almindelige Gartnerforening og Formand for Handelsgartnerforeningen for Odense og Omegn.

R. Johansens *Handelsgartneri* i Absalonsgade 9 er grundlagt 2. April 1880 af Handelsgartner R. Johansen.

Gartneriets Specialitet, der er Kaktus og sjældne Planter, er enestaaende og det største i sin Art i Skandinavien. I Gartneriets Væksthuse, der aarlig besøges af mange Botanikere, Skoler og Plantevenner, findes mange Sjældenheder (alene Kaktussamlingen tæller over 500 forskellige Arter), der er samlet af R. Johansen og dennes Søn Chr. Skoulund Johansen ved talrige Rejser og Besøg i Udlandets Botaniske Haver.

Langt ud over Landets Grænser bortsender saavel en gros som en detail Handelsgartner R. Johansen og Søn deres sjældne Planter, som i Gartneriets Vækst- og Formeringshuse tiltrækkes og kultiveres fra første Begyndelse af.

R. Th. Olsens Handelsgartneri.

Ligesom deres Katalog, fuld af talrige Fotografier, Kulturanvisninger og Beskrivelser af Planter, er et helt lille Værk, som Gartneriets Kunder, der tæller alle Samfundslag, véd at sætte Pris paa.

Georg Ibsens Planteskole i Odense hører til de mere landskendte indenfor Planteskolerne, og der er gentagne Gange tilkendt den Aerkendelser for dens fortrinlige Frembringelser paa Plantekulturens Omraade, saaledes Sølvmedaille i København 1894, Guldmedaille i Sct. Petersborg 1899, Sølvmedaille i Odense 1904 foruden en stor Sølvpokal ved Landmandsforsamlingen i Odense (Ærespræmie for en Hovedsamling Frugttræer). Større Sølvmedaille i Malmø 1900 samt Sølvmedaille og højeste Pengepræmie for en Hovedsamling Frugt-

R. Johansens Handelsgartneri.

træer, samt 100 Kr. for en Samling stedsegrønne Træer paa den 18. danske Landmandsforsamling i Odense 1900. Planteskolens Specialitet er storfrugtede Hasselnødder i Storkultur samt Formering og Viderekultur af alle Arter Frugttræer og Lætræer.

Georg Ibsens Planteskole.

Cyklehandler *Anton Jakobsen* grundlagde i Aaret 1916 en Cykleforretning i Ejendommen Klaragade 19 med Udsalg af saa bekendte Mærker indenfor Cyklebranchen som Adler og Raleigh. Til Forretningen er knyttet Reparationsværksted for saavel Cykler som Symaskiner, og af Symaskiner forhandles de bedste Mærker af inden- og udenlandsk Produktion.

Fra „Bispegaarden“. Anton Jakobsens Forretning.

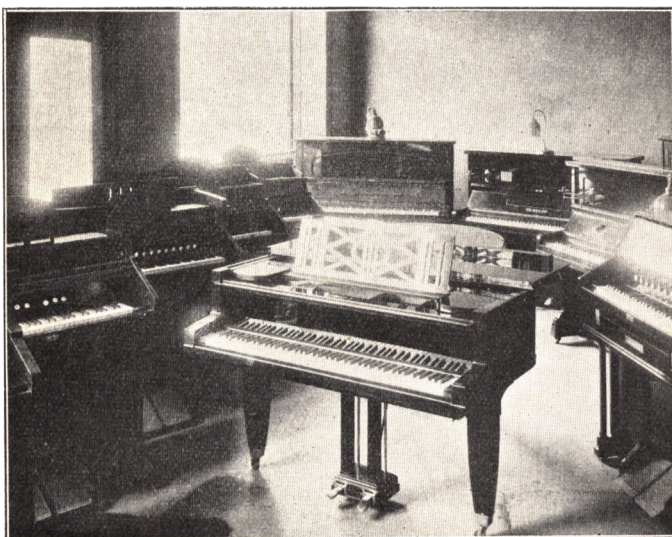
Aktieselskabet *Chr. Winther* i København har oprettet en Afdeling i Odense for sine bekendte Flygler, Pianoer og Orgler. Denne Afdeling indehaves af en saa kyndig Mand paa Musikens Omraade som forhenv. Musikdirektør ved Odense Theater Valdemar Jørgensen, og det skyldes ogsaa hans

Chr Winthers Pianomagasin.

kyndige Arbejde og Vejledning, at Publikum i større og større Grad søger denne Forretning, naar der anskaffes nye Instrumenter. Forretningen er i de faa Aar. den har været etableret her, arbejdet op til noget meget betydeligt.

Aktieselskabet *Nordisk Kaffe-kompagni* (Fyns Afdeling) er oprettet i Odense 1901 i Kongensgade. Første Aar var Omsætningen ca. 25 Tusinde Kr. I 1912

Interiør fra Winthers Pianomagasin.

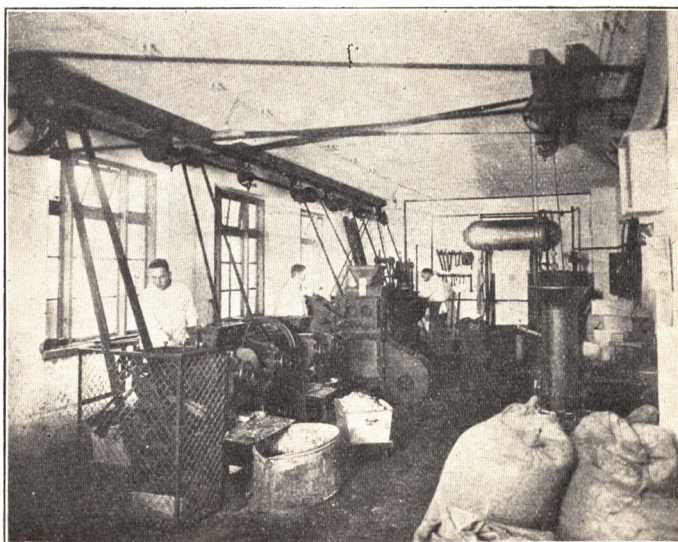
Akts. Nordisk Kaffe Kompagni (Fyns Afdeling).

henflyttedes Virksomheden til Nørregade 95 (lige for Jernbanens Terræn). Fyns-Afdelingen er gaaet mægtigt frem i den Aarrække, den har bestaaet. Dens Omsætning i Aaret 1917 beløb sig til $1\frac{1}{2}$ Mill. Kr. Direktør for Fyns-Afdelingen er H. P. Nielsen.

Odense Marcipanfabrik er Landets største Fabrik for Fremstilling af 1. Klasses Marcipanmasse. Fabriken grundlagdes i Aaret 1910 af Fabrikant L. Thobo-Carlson (den nuværende Indehaver af Fabriken). Fabriken begyndte ret beskedent, men er i den forløbne Aarrække gaaet betydeligt frem.

Herreekviperingshuset „*Monopol*“ ved Johs. F. C. Larsen er grundlagt den 23. September 1892 af Købmand

H. P. Jeppesen, overtaget af den nuværende Ejer den 1. August 1903. Købmand Johs. F. C. Larsen har siden Grundlæggelsen været Deltager i denne.

Odense Marcipanfabrik.

I Aaret 1910 aabnedes en Filial i Faaborg. 1912 købte Købmand Johs. F. C. Larsen Ejendommen i Overgade og ombyggede denne Aaret efter. Lokalerne blev da betydelig udvidet. Omsætningen er i de forløbne Aar gaaet betydeligt frem. Foruden sin Forretning har Købmand Larsen ogsaa været bebyrdet med Arbejde i det offentlige Livs Tjeneste, blandt Tillidshvervene nævner vi Næstformand i Odense Ligningskommission, Bestyrelsesmedlem og Medlem af Kontrolkomiteen i „Odense Privatbank“ og Bestyrelsesmedlem i Handelsstandens Sygekasse.

„Monopol“ ved Johs. F. C. Larsen.

Sadelmager og Dekorator *Schwartz Sørensen* begyndte Forretning i Aaret 1900 i Ejendommen Vestergade 85 i en mindre Butik. Efterhaanden som Forretningen udviklede sig, blev Lokalet for lille. Sørensen købte selv Ejendom og udvidede betydeligt. Forretningen omfatter specielt Linoleum og hører til en af de betydeligste her i Landet, desuden føres Lædervarer, Rejseartikler og polstrede Møbler, ligesom der udføres betydelige Dekorationsarbejder. *Schwartz Sørensen* har faaet sin Uddannelse dels i København, dels i Udlandets største Forretninger.

Flensborg Magasinet grundlagt 1902 Vestergade 58. 1905 henflyttet til større Lokaler i Nr. 54. Betydelig udvidet 1909, beskæftiger 18—20 Personer. Filial i Bogense fra 1910—16, Filial i Kolding fra 1914—17. Forretningen

Schwartz Sørensens Forretning.

i Kolding overtaget af Bestyreren Robert Jensen, der fortsætter Forretningen under Navn af Knud Møllers Eftflg.

Indehaveren af Flensborg Magasinet Knud Møller, født 1871, har lært i Aarhus, senere opholdt sig i Forretninger i Flensborg, Hamburg og Leipzig.

Paa Hovedgaden i Odense findes *Hertors Skotøjsudsalg* ved H. P. Nielsen. Forretningen er startet 1902 af den nuværende Indehaver i Ejendommen Nr. 9 i samme Gade, men da Pladsforholdene blev for smaa, flyttedes Forretningen i 1912 ind i Ejendommen ved Siden af (Nr. 7) og her indrettedes nu moderne og tidssvarende Lokaler.

Knud Møllers Forretning.

Forretningen er i den forløbne Aarrække gaaet betydeligt frem (det er bl. a. blevet nødvendigt at medtage 1. Sal til Ekspeditionslokalerne).

P. Ch. Petersens Forretning i Sadelmagerartikler og Lædervarer samt Linoleum er beliggende paa Byens Hovedgade og hører til Byens største Forretninger indenfor Branchen.

Odense Værktøjsmagasin er grundlagt 1899 som Specialforretning en gros og en detail i Værktøjer, Bygningsbeslag, Fabrikation af Høvle, Høvlebænke samt Billedskærerarbejde.

Parti fra Vestergade. Hectors Udsalg (til venstre).

Handelsgartner *Niels Rasmussen* begynde sin Virksomhed som Handelsgartner i Odense i Aaret 1816. 1854 overtoges den af Sønnen *Niels Peter Rasmussen*. Forretningen begynde meget smaat, men er nu blandt Landets betydeligste indenfor Branchen, og har modtaget en Række Anerkendelser ved forskellige Udstillinger, saavel i Indland som i Udland. I Aaret 1900 blev den overdraget til den nuværende Indehaver *N. P. Rasmussen jun.*, der fortsætter den i samme Spor som Forgængerne.

N. P. Rasmussen sen. blev af Kongen hædret med Ridderkorset og ligeledes hædret af sine Medborgere; han var saaledes Formand for Fyenske Brandforsikringsselskab, Formand i Gartnerforeningen gennem mange Aar,

N. P. Rasmussen sen.

N. P. Rasmussen jun.

Oldermand i kgl. privilegeret borgerligt Skyttelav samt Bestyrelsesmedlem i forskellige Aktieselskaber.

Indenfor Møbelindustrien træffer vi paa en Mand, der ikke maa glemmes, nemlig Møbelfabrikant *Simon Karstens*. Simon Karstens Møbelfabrik blev grundlagt i Aaret 1856 af den nuværende Indehavers Fader. Virksomheden begyndte meget beskedent, men voksede dog ved ihærdigt Flid og Arbejde. Simon Karstens overtog Virksomheden 1890; den omfatter nu Fabrikation af alle Møbler i alle Stilarter. Fabrikant Karstens er Næstformand for Besty-

Fra N. P. Rasmussens Drivhuse.

relsen i Haandværkerbanken (i denne Bank har Karstens lagt et betydeligt Arbejde) og tillige Bestyrelsesmedlem i De fynske Købstæders Brandforsikring.

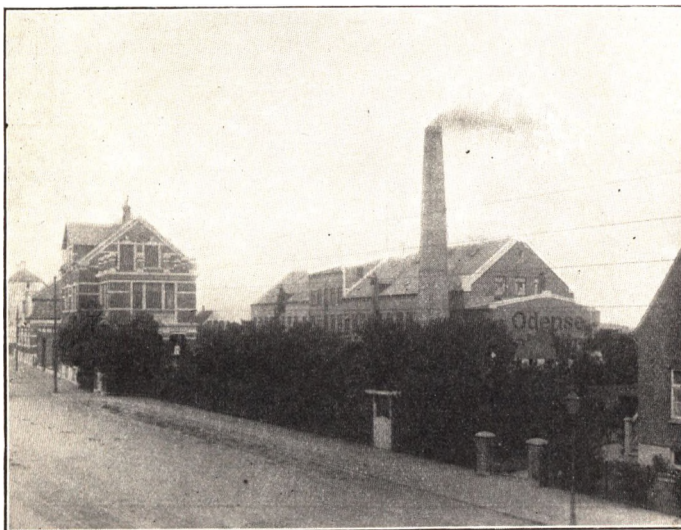
Odense Stolefabrik er grundlagt i Aaret 1898 under yderst smaa Forhold med Fabrikant Larsen og 1 Læredreng som hele Personalet. Gennem de forløbne Aar er den stadig gaet frem og beskæftiger nu 60 Mennesker. Virksomheden omfatter Fabrikation af Stole og Møbler i alle Stilarter og har betydelig Eksport til Norge. Fabriken er udvidet 1903, 1905, 1910, 1912; den er forsynet med de bedste og mest tidssvarende Maskiner, og er tilkendt forskellige Udmærkelser, saaledes 1. Præmie København 1908, Diplomer paa Landsudstillingen i Aarhus 1909 og Møbeludstillingen i København 1910. — Fabriken ejes af Fabrikant A. F. Larsen, der personlig leder Forretningens Drift.

Aktieselskabet *Export-Fløde Kompagniet* begyndte sin Virksomhed i 1911 af Grosserer Dæhnfeldt m. fl, men hævedes efter nogle Maaneders Forløb, da den solgtes til den nuværende Direktør Marius Pedersen, som atter omdannede Virksomheden til Aktieselskab i 1912. Fabriken Specialer er homogeniseret og steriliseret Fløde og Mælk paa Flasker og i Daaser. Den aarlige Produktion er 6 Mill. Flasker. Direktør Marius Pedersen, der er uddannet hos det bekendte Firma Pagh & Qvist Petersen en gros, Esbjerg, er siden 1912 Formand for Aktieselskabets Bestyrelse.

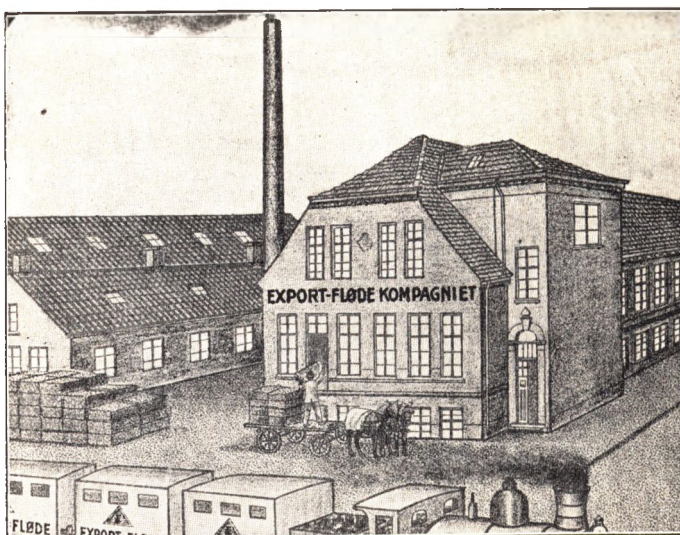
Fabriken *Jydens Automobillager* for Fyen og Lolland Falster er beliggende paa Rugaardsvej og ledes af Købmand Valdemar Hansen. Forretningen grundlagdes i Aaret 1917 og omfatter foruden Moderfabrikens Fabrikata tillige Im-

Simon Karstens.

Odense Stolefabrik.

Fra Export-Fløde Kompagniet.

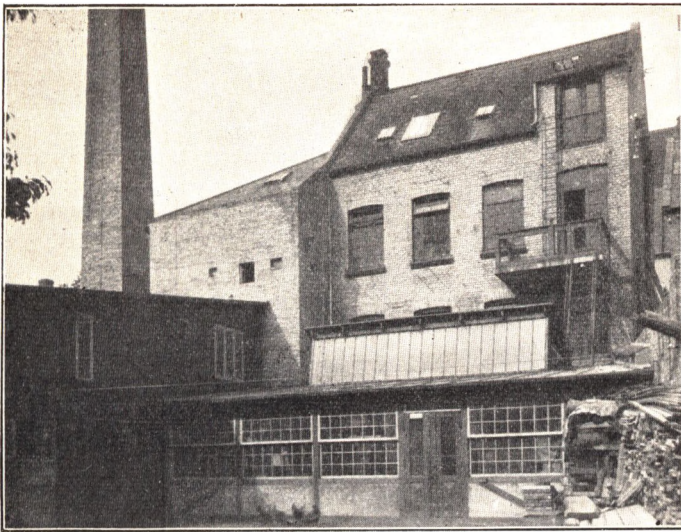
port af Automobileer fra Udlandets bedste Fabriker, saavel Luksusvogne som Lastvogne samt stort Gummilager. Til Virksomheden er knyttet Reparationsværksted for alle Arter indenfor Automobilbranchen.

Møbelfabrikant *Carl Hansen* begyndte i Aaret 1909 en Virksomhed med Fabrikation af Møbler i Nørregade 75. I 1915 henflyttedes til Ejendommen i Klaragade, som omforandrede til Fabrik og 1916 toges i Brug som Specialfabrik for Mahogni-Soveværelses Møblelementer samt Birketræs do.

Fabriken har foruden Salg til Videreforhandling i Danmark betydelig Eksport til Norge og Sverige.

Jydens Automobillager.

Fra Carl Hansens Møbelfabrik.

Der begyndtes med et Personale bestaaende af Hansen selv og 1 Lærling, nu beskæftiger Fabrikken 20 Mennesker. Fabrikken er anerkendt for sit fortrinlige Fabrikata, et Resultat, der er opnaaet ved den gennemførte Specialisering i Enkeltheder, hvorved det er lykkedes at skabe noget virkelig fremragende Arbejde.

Blandt de yngre Firmaer i Odense, som i de senere Aar under Byens store Udvikling har svunget sig stærkt op, lægger man Mærke til Møbelforretningen i Passagen, hvis Indehaver er Snedkermester *Holger Madsen*. Forretningen vil særlig blive lagt Mærke til af Fremmede paa Grund af sin ejendommelige Beliggenhed og den ejendommelige Maade, den er bygget paa, saavel som ved dens Udstillings-Arrangement. Forretningens Lager af Møbler af alle Arter er meget stort efter Provinsforhold. Holger Madsen har i 17 Aar drevet

Holger Madsens Forretning i Passagen.

Forretning i Vindegade 50 og fortsætter endnu denne, men Hovedvægten lægges paa Forretningen i Passagen, og denne har da ogsaa gennem Aarene taget et betydeligt Opsving og maa regnes til en af de betydelige i Byen.

Chr. Hansen.

I Magasinerne findes til Stadighed 25 komplette Møblementer, og fuldstændig Montering af ethvert Hjem paa-tages. Lokalerne i Jernbanegade blev overtaget i 1913, og det er fra dette Aar Forretningens betydelige Ud-
vikling kan dateres.

Den førende indenfor Slagterforretningerne er *Chr. Hansens* Forretning i Nørregade 25. Slagter-
mester Chr. Hansen startede Forretningen i 1897 i
Nørregade 40, flyttede 1909 til sin egen Ejendom
Nørregade 25, hvor Forretningen nu har til Huse i
store, praktiske og tidssvarende Lokaler. Forretningen
er gaaet betydeligt frem gennem Aarene og hører nu
til Provinsens største i sin Branche.

Bagermester *Løndahls Bageri og Konditori* er grundlagt af Løndahl sen.,
den nuværende Indehavers Fader, overtaget af Løndahl jun. 1902. Forret-
ningen er anerkendt for sine fortrinlige Fabrikata og har en stor og stadig
voksende Kundekreds blandt Odense Bys Indvaanere.

Guldsmed *Carl Zinglersen* har grundlagt sin Forretning 1909 paa Kon-
gensgade i Odense. Forretningen er godt forsynet med alt, hvad der kræves til
en Virksomhed af denne Art, og har eget Reparationsværksted. Guldsmed
Zinglersen har faaet sin første Uddannelse paa Johs. Rørvigs Sølvvarefabrik
i Slagelse, derefter har han gennemgaaet Gravørskolen i Dresden og arbejdet
flere Aar som Sølvsmed i Norge, Frankrig og Tyskland.

Chr. Hansens Forretning.

Løndahls Forretning.

Herman N. Petersen & Søn, A/S Kgl. Hof Piano & Flygel Fabrik i København, har i flere Aar haft et Udsalg her i Odense. Dette Udsalg overtoges i 1911 af Firmaets mangeaarige Medarbejder Fr. von Wieding, som bestyrer Udsalget og det dertil knyttede Reparationsværksted. Samtidig med, at Fr. von Wieding ansattes som Bestyrer, fik Udsalget Lokaler i Kongensgade 31. Disse Lokaler er allerede blevne for smaa, og 1920 flytter Forretningen til egen Ejendom Vestergade 92, som ombygges og indrettes efter Nutidens Krav. Herman N. Petersen & Søns Fabrikata er anerkendt af alle Musikkere og tilkendt 1. Klasses Medailler paa alle de Udstillinger, Fabriken har deltaget i.

Odense Piano-Magasin er et nyt Foretagende, baseret paa streng Realitet og nøjagtig Prisbillighed. Som Følge deraf er det muligt at levere saavel Orgler (Stue) som Flygler med ædel stor Tone i fineste Udførelse. Pianoer med dobbelt Resonansbund er enestaaende i Fyldighed i Tonerne i Baspartiet.

Carl Zinglensen.

Fr. von Wieding.

Carl Zinglensens Forretning.

Herman N. Petersen & Søn's Udsalg i Odense.

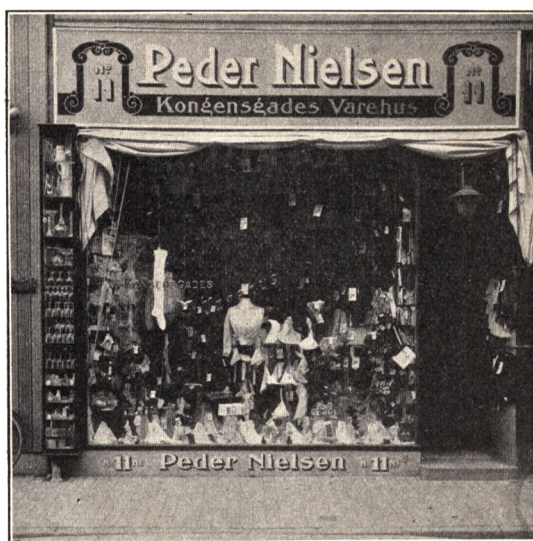

Odense Pianomagasin.

Diskantpartiet udmærker sig ved stor klokkeren Tone. Andre Pianoer, kun af 1. Klasses Fabrikat, føres stadig. Orgler (Stue) føres i alle forskellige Størrelser til reelle Priser. For Missionshuse og Bedesale havnes særlig passende paa Lager. Alle Reparationer paa Pianoer og Orgler udføres under betryggende Garanti paa eget Værksted.

Interiør fra Odense Piano-Magasin.

Peder Niensens Forretning.

Kongensgades Varehus, hvis Indehaver er Købmand Peder Nielsen, er startet i Aaret 1914 og baseret paa Principet kontant Salg til billige Priser, idet der gaaes ud fra, at den store Omsætning med en rimelig Avance fører til den store Fortjeneste. Dette er sikkert ganske korrekt, og Forretningen er et Bevis mere. Der startedes under vanskelige Forhold i selve det Aar, Krigen begyndte, og som straks lagde Hindringer i Vejen for Vareudvekslingen, men desuagtet er der glædelig Fremgang gennem alle Aarene. At nævne alle de Varer, der føres, vilde føre for vidt, men vi kan indskrænke os til at anføre, at næsten alt kan købes i denne Forretning

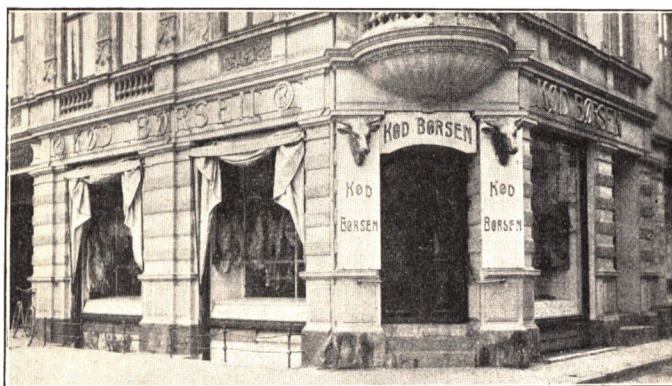

Vilh. Hansens Forretning paa Graabrødreplads.

Carl Petersens Forretning i Overgade.]

Linoleumshandler *Vilh. Hansen*, Hj. af Jernbanegade og Sct. Gertrudsstræde i Odense har selv grundlagt sin Forretning. Forretningen fører et meget stort Lager i Linoleum i alle Mønstre og Kvaliteter, desuden et stort Udvalg i alle Læderartikler og Rejseeffekter.

Carl Schmidts Forretning paa Albanitorv.

Slagtermester *Carl Petersen* startede sin Forretning i Aaret 1901, udvidede og henflyttede den i 1907 til Overgade 16, hvor den nu er indstalleret i smukke Lokaler. Forretningen er kendt for sine fortrinlige 1. Klasses Varer.

Adolph Rasmussen.

P. P. Buch.

Under Navn af *Kødbørsen* driver Slagtermester Carl Schmidt Slagter- & Fedevareforretning paa Albanitorv. Forretningen er egentligt grundlagt af S. Olsen og Jens Frederiksen, senere overdraget til nuværende Indehaver i Marts 1915. Forretningens Indehaver trakter stadig efter at levere Kunderne absolut første Klasses Varer, for ved sine Varers fortrinlige Kvalitet stadig at hævde en Førerstilling indenfor Branchen.

Adolph Rasmussens Pianomagasin er grundlagt 1903 paa Sdr. Boulevard 184. Forretningen udviklede sig hurtig, og det blev nødvendigt at skaffe større Lokaler, og 1912 flyttedes til Vestergade 100. Af Pianoer føres Mærker fra Leipziger Pianofabrik, der er grundlagt 1884 og er Europas største Piano-

Interiør fra Adolph Rasmussens Forretning.

fabrik med en Omsætning paa 12000 Instrumenter aarlig, blandt Kendere regnet for en af de fineste Pianofabriker, tilkendt Guldmedalje for sine Fabrikata. Af danske Pianoer føres Pianoer og Flygler fra J. Larsen & Søn.

I de 15 Aar, Forretningen har bestaaet, er der solgt 1500 Pianoer og over 600 Orgler. Adolph Rasmussen har faaet en grundig Uddannelse. I sit 14. Aar begyndte han Undervisning i Musik, som varede til det 19. Aar, lærte derefter som Snedker i 4 Aar, rejste til Tyskland og kom i Arbejde paa Lüders Pianofabrik i Hamborg og blev her fuldt fortrolig med Kassearbejde og Klaviatur-Mekanik. Efter Hjemkomsten fra Tyskland tog han Undervisning i Pianostemning i København og var nu fuldt rustet til at paabegynde egen Forretning.

Aktieselskabet *Haand i Haand*. Stiftet 1890. Skandinaviens største Syge- og Ulykkesforsikringselskab i sin Branche, Ansvarsforsikring, Sygeforsikring, Ulykkesforsikring og Lovpligtig Ulykkesforsikring. Selskabet har

„Haand i Haand“s Kontor, Vestergade.

i de sidste 5 Aar udbetalt over 3 Mill. 260 Tusinde Kr. i Erstatning. Odense-Afdelingen er repræsenteret ved Kontorchef P. P. Buch.

Aktieselskabet *Høffner Kjærups* Læderfabrik er etableret 1893, oprindeligt anlagt paa Garvning og Farvning af Handskeskind og Skindbeklædning, senere er Fabrikation af Boxkalv, ægte og imitteret Chevreaux til Skotøj og Safiansskind i alle Arter og Farver for Porteføljer og Tasker bleven det væsentlige. Der fremstilles i de anførte Skindsorter ugentlig ca. 4 a 5000 Stk. Fabriken beskæftiger ca. 60 Arbejdere og er i stadig Udvikling.

Niels Jensens Vinhandel i Odense er et gammelt anerkendt Firma indenfor Branchen, idet det er grundlagt d. 5. Maj 1821, og i den lange Aarrække stadig har haft Hjemsted i den samme Ejendom. Vinhandler Niels Jensen startede Firmaet i Forbindelse med Vinhandler Waage Petersen af København, der var Jensens tidligere Læremester. Efter nogle faa Aars Forløb

købte Niels Jensen Waage Petersen ud og drev siden Forretningen for egen Regning. Forretningen har gennem Aarene været paa flere Hænder, indtil den nuværende Indehaver Vinhandler Chr. Drescher i 1904 indtraadte i Firmaet. Forretningen føres videre efter de gode gamle Traditioner, den oprindelig er grundlagt paa, og nyder stadig det gode Renomé, den har erhvervet sig gennem Aarene.

Firmaet *Ingemann Christensen & Co.* er startet i Aaret 1914 som en gros Forretning i Frø. Der begyndtes med et Personale bestaaende af 4 Personer og med indskrænkede Kontorlokaler og kneben Plads i det Hele. I Aar (1918) er den nybyggede Ejendom paa Rugaards Landevej taget i Brug, og hermed indtræder en ny Face i Forretningens Historie. Alt hvad der kan

Firmaet Ingemann Christensen & Co.s Kontor- og Lagerbygning.

fremskaffes af moderne Hjælpemidler er taget i Anvendelse, og en mere tilfredsstillende Behandling af Varerne kan derved opnaas. Virksomheden beskæftiger nu 50 Mennesker. Dens Indehavere er Grossererne Ingemann Christensen og Peder Hansen.

Firmaet *Henriksens forenede Osteforretninger* kan føre sin Oprindelse tilbage til Aaret 1866. Grundlæggeren H. N. Henriksen startede Virksomheden under meget beskedne Forhold i Ejendommen i Hunderupgade 19 (nuværende Benediktsgade 34). Forretningen var egentlig delt i to Dele, Osteforretningen som Henriksen selv passede, og en Kolonialforretning, som Henriksens Hustru passede.

Ostehandelen var i Aarene omkring 1870 ringe og ikke særlig fortjenstfuld. Herregaardene var alene om at tilvirke Osten, saa Produktionen derfor var ringe, men den store Omlægning indenfor vort Landbrug, Oprettelsen af

Fælles- og Andelsmejerier, skabte helt andre Forhold. For Handelen skabte det egentlig ret vanskelige Forhold, fordi Osten skiftede Karakter. I Stedet for som tidligere, da Osten fremstilledes af den fede Herregaardsmælk (det saakaldte Bøtte-Mejeri System), fik man nu Osten fremstillet paa Mejerierne af centrifugeret Mælk. Denne Forandring gjorde, at der var mindre Salg, saa for H. V. Henriksens nye Forretning var det en vanskelig Tid. Man stod her overfor et helt nyt og mere velsmagende Produkt, der nok med Tiden skulde gaa sin Sejersgang over hele Landet.

Henriksen var en dygtig Handelsmand, der udnyttede Chancerne, og det varede derfor ikke mange Aar, inden det blev nødvendigt at udvide Forretningen; der byggedes en ny Ejendom paa den anden Side af Gaden med en Lagerkælder, der kunde rumme ca. 30000 Pd. Ost.

Forretningen gik nu støt og jævnt fremad. I Slutningen af 80erne ønskede Henriksen, at de to ældste Sønner, Christen og Lauritz Henriksen,

H. N. Henriksen.

Lauritz Henriksen.

Valdemar Henriksen.

der var ude for at lære Købmandshandel, skulde kunne deltage i Arbejdet med Virksomheden, medens H. V. Henriksen selv ledede Forretningen. Den ældste af Sønnerne døde ganske ung 1895. Lauritz Henriksen, der rejste paa Fyn og i Jylland for Firmaet, oparbejdede en betydelig en gros Afdeling. Omsætningen gik nu mægtigt frem, Lagerpladserne blev for smaa og i 1894 udvidedes Lageret til at rumme ca. 200.000 Pd. Ost.

I Aaret 1899 døde H. N. Henriksen. Sønnen, Grosserer Lauritz Henriksen, overtog nu Forretningen. I 1900 fik Forretningen sit nuværende Navn, „Henriksens forenede Osteforretninger“, ved en Sæmslutning mellem Forretningen i Odense og en Forretning i København, der var etableret af den yngste Broder, V. Henriksen. Virksomheden voksede Aar for Aar. 1904 købtes Naboejendommen; der indrettedes Fabrik for Fremstilling af Klosterost og Appetitost, en Specialitet Firmaet, særlig gennem Odense Klosterost, der blev højest hædret ved Landmandsforamlingen i 1900, havde indarbejdet stærkt.

Ved den sidste Udvidelse af Forretningens Lagerkældere blev der indlagt særlige Køleanlæg. Lagerkælderne rummer nu ca. 400000 Pd. Ost.

I den senere Tid er der oprettet et særligt Osteri for Tilvirkning af finere Ostersorter.

Det er selvsagt, at Firmaets Produkter overalt, saavel herhjemme som i Udlandet, har vundet den største Anerkendelse.

Interiør fra Henriksens forenede Osterier.

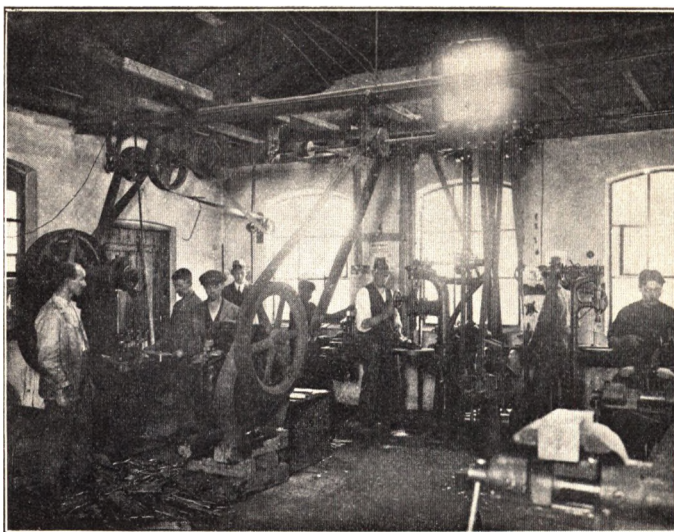
Interiør fra Henriksens forenede Osterier.

Interiør fra Henriksens forenede Osterier.

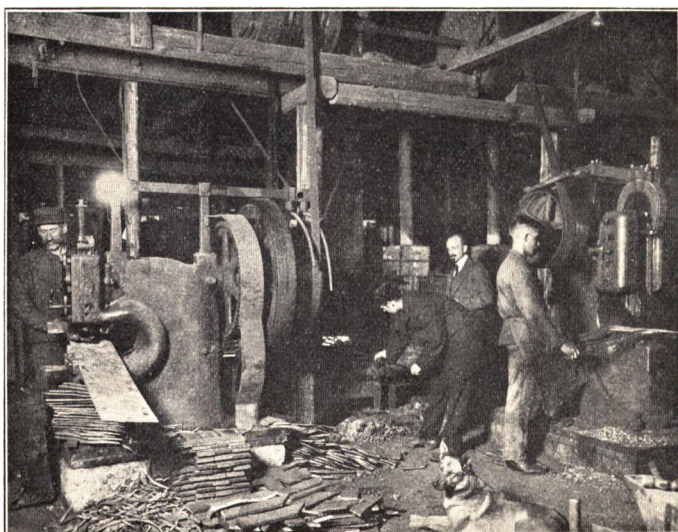
Interiør fra Henriksens forenede Osterier.

Interiør fra Værktøjsfabriken.

Virksomheden er nu Provinsens største og mest betydende inden for sin Branche.

Værktøjsfabriken *Chicago*, Nr. Aaby, hører til de Virksomheder i Odense Bys Nærhed, som vi mener det rettest at omtale under selve Odense By. Fabriken er grundlagt 1916 af Fabrikant Juul Rasmussen, der har faaet sin

Interiør fra Værktøjsfabriken.

Uddannelse hos Thrige i Odense. Efter endt Læretid rejste Fabrikant Rasmussen i 5 Aar til Europas og Amerikas bedste Fabriker for at sætte sig grundig ind i de Forbedringer, der fremkom indenfor hans Fag. 1916 vendte han tilbage og startede Fabriken i Nr. Aaby, der fabrikerer alle Arter af Værktøjsmaskiner og beskæftiger 25 Mand. Fabriken er i stadig Udvikling og gaar sikkert en god Fremtid i Møde.

Brockmanns Hotel er beliggende i Byens Centrum, hvor de fire Hovedgader mødes. Det er et gammelt, velrenommeret Hotel med Hovedfacade mod det store Albani Torv, vis à vis Sct. Knuds Kirke, Læseforeningen, Industriforeningen, og den smukke Albani Kirke. Indtil for 20 Aar siden var Brockmanns Hotel Byens førende, og her samledes Byens Borgere og Købmænd med de Rejsende, og faa er vel de, som ikke har et godt Minde om hine Tider. — Hotellet hævder stadig sit gode Ry, men Byens store Udvikling i de senere Aar har medført, at en Del nye Hoteller er opstaaede i Banens Nærhed og har paaført det en skarp Konkurrence. Hotellet var i sin Tid fast Opholdssted for de Kongelige, og saavel Christian IX som Frederik VIII har flere Gange i længere Tid disponeret over den store elegante 1. Sal mod Torvet. Til Hotellet hører en af Byens største og smukkeste Restauranter, hvor der hver Eftermiddag og Aften samles et elegant Publikum for at nyde den altid 1ste Rangs Musik ved en Aperitif. — Hotellet har stadig undergaet gennemgribende Restaureringer og regnes for et af Landets hyggeligste

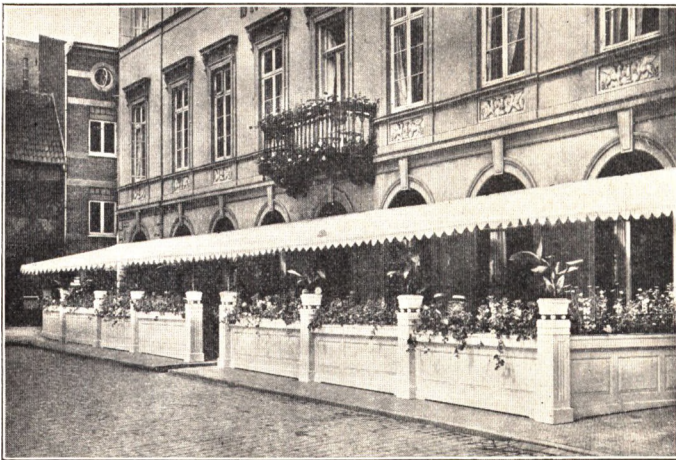

Juul Rasmussen.

Brockmanns Hotel.

Familiehoteller. Dets oprindelige Navn var Larsens Hotel og ejedes den Gang af Kammerraad Larsen, som nød megen Agtelse blandt Byens Borgere og beklædte mange Tillidshverv, ligesom han i flere Aar havde Sæde i Byraadet.

Brockmanns Hotel-Terrasse.

Senere købtes Hotellet af daværende Overkellner i Hotel „Phønix“, København, Jesper Brockmann, som gav det sit Navn. Efter hans Død drev hans Enke det i et Par Aar, hun giftede sig med Valentin, senere med Fabrikant Bierfreund, som lod foretage en meget omfattende Ombygning; den nuværende smukke Restaurant skyldes ham. Hotellet blev i 90erne solgt til et Aktieselskab: De forenede Hoteller i Odense, som tillige ejede Sct. Knud og byggede Grand Hotel. Efter at være drevet af forskellige Bestyrere, købtes det Aar 1900 af den daværende Bestyrer Fritz Glamann, som 1916 solgte det til den nuværende Ejer A. E. Fick, under hvis Ledelse særlig Restauranten har svunget sig op til at staa paa Højde med de bedste ner i Landet.

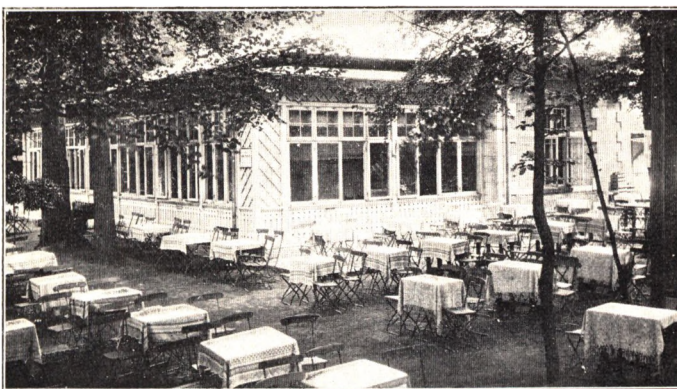
Interiør fra Brockmanns Hotel.

Teater-Cafeen.

Den herlige gamle Park „Kongens Have“, der danner Rammen om vort skønne Teater, afgiver en ypperlig Beliggenhed for en moderne Restaurant. Der findes den mest henrivende Udsigt, der kan tænkes fra *Teater-Cafeens* Terrasse. Sommeren igennem søger mange Mennesker til Teater-Cafeens smaa Borde ved den lille kønne Dam. Teater-Cafeen, der indehaves af A. Severinsen, er en absolut 1. Klasses Restaurant med god Mad og fin Musik.

Blandt de folkelige Etablissementer i Odense Byes Nærhed indtager *Pavillonen i Hunderup Skov* en fremskudt Plads, bekvemt beliggende som den er nær Dampbaadens Anlægsplads og de stærkt trafikerede Veje, der udmunder i Nærheden. Etablisementet søges derfor ogsaa af et større Klientel, der forstaar at vurdere de gode Varer, der serveres. Restaurantens

Pavillonen i Hunderup Skov.

Odense Folketeater.

Vært er J. Jensen, der vil være de fleste Odenseanere bekendt. Der er i Pavillonen Koncert og Optræden af Solister.

Grand Hotel, Byens fornemste Hotel, er beliggende paa Jernbanegade. Hotellet er udstyret med alle mulige Bekvemmeligheder. Hotellets Restaurant og Palmehave er meget søgt af Byens Borgere, der her i behagelige Omgivelser nyder den gode Musik.

Odense Folketeater er bedst kendt blandt Byens Forlystelses-Etablissements, der er forøvrigt ikke saa mange at vælge imellem udover Theatret, det eneste Sted hvor en Fremmed kan tilbringe en Aften, naar han i Forbindelse med at høre god Musik og overvære Opførelse af et Teaterstykke eller en Variétéforestilling, kan nyde en Forfriskning. Folketeatret er derfor ogsaa gaaet ind i Folks Bevidsthed som et Sted, hvor man trygt kan føre sin

Fra Prior-Cafeens hyggelige Lokaler.

Familie og tilrejsende Bekendtskaber hen, naar der ikke absolut foretrækkes Teatret. Folketeatret opfører i Vinterens Løb Vinterkabaret og Teaterforestillinger af Tourneer. Sommeren igennem er der hver Aften samt Søndag Eftermiddag Koncert og Optræden af Solister i den til Theatret hørende Have. I Eftersommeren løber Sommerrevuen af Stablen eller over Brædderne og samler gerne fuldt Hus, hvilket ogsaa er Tilfældet med det øvrige, som den populære Direktør Lorentz Rasmussen fører frem.

Larsens Hotel.

Conditoriet *Prior-Cafeen* har som Navnet antyder sine Lokaler i den bekendte Priorgaard i Odense. Forretningen paabegyndtes 1. Oktober 1905 med Cafe og udvidedes 1914 med Butik, Conditori og Confektur-Salg. Den har hurtigt vundet Anerkendelse og har et talrigt og trofast Publikum, der forstaar at vurdere den gode Kaffe og de lækre Kager, der serveres i Lokalerne paa 1. Sal. I Stueetagen er Udsalg af Kager, Chokolade og Confekturer, og ogsaa denne Gren af Virksomheden er bekendt blandt Byens Indvaanere, der i stedse stigende Grad søger hertil. — Krigen har jo lagt Hindringer i Vejen paa saa mange Omraader, og det har været nødvendigt at indskrænke Salget fra Butiken, for at kunne bibeholde Forretningen paa 1. Sal saa uforandret som muligt. Forretningens Indehaver er Hr. Enevold Sørensen.

Larsens Hotel i Odense er beliggende umiddelbart ved Hovedbanegaarden;

det byggedes i 1913 af Hotelejer Larsen og blev udstyret med al mulig Komfort, saavel for Restaurations-Lokalerne som Gæsteværelserne; disse sidste er for de allerflestes Vedkommende forsynet med et saa moderne Tilbehør som Telefon og gør et hyggeligt og tiltalende Indtryk; deres Antal er 50 enkelte og dobbelte Værelser.

Hotellet er i 1918 overtaget af Hotelejer Schmidt, der er velkendt af det Odense-Publikum fra hans Virksomhed som Restauratør i Etablissementet „Skovlyst“ i Fruens Bøge.

Theisens Hotel er baseret paa at være et roligt Familie-, Handelsrejsende- og Turisthotel; det har 37 velmonterede Værelser med alle Nutidens Bekvemmeligheder, Elevator m. v. Til Hotellet er knyttet en 1. Klasses Restaurant. Hotellet er beliggende mellem Hovedbanegaarden og Sydfynske Banegaard.

Hotel Postgaarden.

Hotel *Postgaarden*, beliggende Overgade, søges særlig af Landboere, bekvemt beliggende, som det er, paa Byens Hovedfærdselsvej og med sin Grund stødende op til den store Markedsplads. Hotellet er da ogsaa særlig indrettet herpaa, idet der er lagt betydelig Vægt paa at skabe store Staldrum og stor Gaardsplads, ligesom selve Restaurationslokalerne er rummelige og tiltalende og i Stand til at modtage de mange Gæster, der paa Markedsdage søger dertil. Hotellet søges selvsagt ogsaa af andre end Landboere, idet Byens Folk udmærket kan finde derved, og naturligvis Forretningsfolkene, som har Ærinde paa Markedet.

Odense nye Missionshotel er beliggende umiddelbart ved Odense Hovedbanegaard. Det er udstyret med alle tænkelige moderne Indretninger paa Hotelvæsenets Omraade, forsynet med velmonterede Værelser, hyggelige Selskabslokaler og Restaurationslokaler. Hotellet er bygget paa Foranledning af Aktieselskabet Odense nye Missionshotel, og til Driftsleder er antaget Hotelejer Carl Nielsen, der er fordelagtig bekendt fra hans mangeaarige Ledelse af Aarhus nye Missionshotel og Kurstedet Nyborg Strand.

Snedkermester *Johs. Andresen* etablerede sig i Odense i Olaf Ryesgade 6 i Aaret 1910 efter at have opholdt sig i Udlandet en halv Snes Aar. Begyndelsen var meget beskeden, men Andresen arbejdede Forretningen op gennem Aarene og udvidede den betydeligt. Forretningen har nu til Huse i Ejendommen Overgade 52.

Einar Jacobsens Kunsthandel.

Antikvitetshandler *Einar Jacobsen* i Klaragade har startet en Kunst- og Antikvitetshandel, som Byen længe har trængt til. Vor Tids moderne og travle Mennesker har faaet Øjnene op for, hvilken Pryd de gamle stilfulde Møbler og Kunstgenstande er for et Hjem. Kunsthandler Jacobsen har med sin nye og smukke Forretning i Klaragade afhjulpet et længe og dybtfølt Savn for de Borgere, der har Sans for Antikvitet og gamle Kunstgenstande.

Urmager *Pakkenbergs* Forretning i Odense er grundlagt for ca. 50 Aar siden; den overtoges 1900 af Urmager P. Chr. Rasmussen, som var Indehaver af den i 18 Aar, hvorefter den overdroges til Urmager Pakkenberg. Forretningen har altid hørt til de gamle solide, der har forstaaet at bevare de engang erhvervede Kunder og stadig føre nye til, og siden Pakkenberg overtog den, er Kundernes Antal forøget.

Forretningen er forsynet med et godt Lager af alle Ure og Kæder, og alle Reparationsarbejder udføres paa det til Virksomheden knyttede Værksted. Forretningen er beliggende paa Byens Hovedgade, Vestergade.

Pakkenberg.

Pakkenbergs Forretning.
